

ଯୋଗଦୃଷ୍ଟି ସତ୍ତ୍ୱଙ୍କା ଶୃଙ୍ଖଳା

କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ

ସାମୀ ନିରଞ୍ଜନାନନ୍ଦ ସରସତୀ

ଯୋଗ ପଦ୍ମିନୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗ୍ରନ୍ଥ, ମୁଦ୍ରଣ, ବିତରଣ, ଭାରତ

କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ

ଓଁ, ପ୍ରେମ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ

କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ

ସ୍ବାମୀ ନିରଞ୍ଜନାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀ

ବିଶ୍ୱ ଯୋଗପୀଠ, ଗଙ୍ଗା ଦର୍ଶନ, ମୁଙ୍ଗେରରେ ୨୫ ରୁ ୨୮ ଫେବୃଆରୀ ୨୦୧୦
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆୟୋଜିତ ଯୋଗଦୃଷ୍ଟି ସତ୍ସଙ୍ଗ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ପ୍ରବଚନ

ଯୋଗ ପବ୍ଲିକେସନ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ, ମୁଙ୍ଗେର, ବିହାର, ଭାରତ

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ

ମୂଳ ହିନ୍ଦି ପୁସ୍ତକ :

ଯୋଗ ପବ୍ଲିକେସନ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଦ୍ଵାରା

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ : ୨୦୧୩

ISBN : 978-93-81620-60-1

© ବିହାର ଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ - ୨୦୧୩

ପ୍ରକାଶକ ଏବଂ ବିତରକ :

ଯୋଗ ପବ୍ଲିକେସନ୍ ଟ୍ରଷ୍ଟ,

ମୁଙ୍ଗେର, ବିହାର, ଭାରତ

ମୁଦ୍ରକ :

ଏଜିଏନ୍ ଅଫସେଟ୍ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ

ଗ୍ରେଟର ନଏଡା

ୱେବସାଇଟ୍ : www.biharyoga.net

www.rikhiapeeth.net

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ :

ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ

ଏ-୬/୨, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ମାର୍ଗ, ଜୟଦେବ ବିହାର ଛକ ନିକଟ

ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୧୩

ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକାଶନ : ୨୦୧୯

ମୁଦ୍ରକ :

ପରପେକ୍ସ ପ୍ରିଣ୍ଟ ଆଣ୍ଡ ଗ୍ରାଫିକ୍ସ ପ୍ରା. ଲିଃ.

୧୫୪, ସେକ୍ଟର - ଏ, କୋଲ୍ - ବି, ମହେଶ୍ୱର ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ୍ ଇଷ୍ଟେଟ୍,

ଭୁବନେଶ୍ୱର, ଓଡ଼ିଶା - ୭୫୧୦୧୦

ସବିନୟ ସମର୍ପଣ

ଶ୍ରୀ ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ଚରଣରେ
ଯିଏ ଆମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଯାତ୍ରାରେ
ସଦାସର୍ବଦା ପ୍ରେରଣା ଓ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ
କରି ଆସୁଛନ୍ତି

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ	୧
ଗୁଣ ଓ କର୍ମ	୧୮
ଜୀବନର ଅପରେଟିଙ୍ଗ ସିଷ୍ଟମ୍ ଓ ମନ	୪୬
କର୍ମର ବନ୍ଧନ ଓ କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତି	୭୭

କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ

୨୫ ଫେବୃଆରୀ, ୨୦୧୦

ଏହି ସତ୍‌ସଙ୍ଗ ଶୁଙ୍ଖାଳାର ବିଷୟ ହେଉଛି କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ । କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ପ୍ରଥମେ ସେସବୁର ମୌଳିକ ତତ୍ତ୍ୱ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ସେସବୁକୁ କେବଳ କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ରୂପରେ ନ ଦେଖି ବରଂ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଭୂତି, ପରିପ୍ରକାଶ ତଥା ପରିସ୍ଥିତି ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।

କର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି

କର୍ମ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ‘କୃ’ ଧାତୁରୁ ଆସିଛି ଯାହାର ଅର୍ଥ କୋଣସି କ୍ରିୟାରେ ସଂଲଗ୍ନ ହେବା । ଉଭୟ କର୍ମ ଓ କ୍ରିୟା ଶବ୍ଦ ‘କୃ’ ଧାତୁରୁ ନିଆଯାଇଛି । କ୍ରିୟାର ଅର୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ ଏବଂ କର୍ମର ଅର୍ଥ କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ ନ ହୋଇ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ମାନବ ପ୍ରକୃତିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଏହା ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ, ଏହି କର୍ମର ହିଁ ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଏହି କର୍ମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ କର୍ମର ବୀଜ ଦେବୀ ଇଚ୍ଛାରେ ଆରୋପିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହି ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତ ପଛରେ ଏକ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ପରିସର ରହିଛି । ସେହି ଅବ୍ୟକ୍ତ ପରିସର କଥା ଚିନ୍ତା କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୃଶ୍ୟମାନ ପରିପ୍ରକାଶ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରନ୍ତୁ । କର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି କେଉଁଠାରୁ ହୋଇଛି ? ଯେତେବେଳେ ଏହି ସଂସାରରେ କିଛି ବି ନ ଥିଲା, ସୃଷ୍ଟି ନ ଥିଲା, କେବଳ ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ଥିଲା ସେହି

ସମୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବିଚାର ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା । ସେହି ବିଚାର ସମଗ୍ର ବ୍ୟୋମରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ଏବଂ ସେହି ବ୍ୟୋମକୁ ଆମର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସର୍ବଶେଷ ବା ପରମେଶ୍ୱର ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ବେଦରେ କୁହାଯାଇଛି ଖଂ ବ୍ରହ୍ମନ୍ । ‘ଖଂ’ ର ଅର୍ଥ ଆକାଶ, ବ୍ୟୋମ ବା ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ । ‘ଖଂ’ କୁ ବ୍ରହ୍ମ ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଛି କାରଣ ଆକାଶ ତତ୍ତ୍ୱ ହିଁ ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ, ଭୂତ, ଜୀବ ଆଦିର ଆଧାର । ଏହାର ସର୍ବଦା ବୃଦ୍ଧି ବା ବିସ୍ତାର ହେଉଥାଏ । ସେହି ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମରେ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ସ୍ୱୟନ, ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଚିନ୍ତନ ଥିଲା - ଏକୋହମ୍ ବହୁସ୍ୟାମ୍ - ମୁଁ ଏକ, ଅନେକ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛି । ଅନନ୍ତ ଆକାଶରେ ସେହି ସ୍ୱୟନର ଉତ୍ପତ୍ତି କର୍ମ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରାରମ୍ଭର ସଂକେତ । କର୍ମର ବୀଜ ରୋପଣ ଗୋଟିଏ ବିଚାର, ଗୋଟିଏ ସ୍ୱୟନରୁ ହୁଏ । ସେହି ବିଚାରରେ ଅନେକ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ନିହିତ । ଏକରୁ ଅନେକ କିପରି ହେବ ? କେଉଁ ପ୍ରକାରରେ ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ ହେବ ? ଏକରୁ ଅନେକ ହେବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ଏକ କର୍ମ ।

ଏହି ପ୍ରକାର ଆମେ ଦେଖୁ ଯେ ସୃଷ୍ଟିର ମୂଳ ବୀଜ ହେଉଛି ଏହି ବିଚାର - “ମୁଁ ନିଜକୁ ଅନେକ ରୂପରେ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଛି”, “ନିଜକୁ ବିଭାଜିତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି”, “ନିଜକୁ ପରିପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି” । ସେହିଠାରୁ ହିଁ ଅନନ୍ତ ବ୍ୟୋମରେ କର୍ମର ବୀଜ ରୋପଣ ହୁଏ । ଥରେ ବୀଜ ରୋପଣ ହୋଇଯିବା ପରେ ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ଉର୍ଜାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ।

ଉର୍ଜା ଓ ଚେତନା ଜୀବନର ଦୁଇଟି ସମାନ୍ତର ସତ୍ୟ । ଏହି ଦୁଇ ସତ୍ୟ ଜଗତର ଆଧାର ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେଠାରୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ବିକାଶ ହୁଏ, ସୃଷ୍ଟିର ବିସ୍ତାର ହୁଏ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ନିର୍ମାଣ ହୁଏ । ପ୍ରଳୟ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏ ସମସ୍ତର ବିନାଶ ହୁଏ ।

ବ୍ୟକ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସୃଷ୍ଟିକୁ ସଂସ୍କୃତରେ ପ୍ରକୃତି କୁହାଯାଏ । ‘ପ୍ର’, ‘କୃତ’ ଓ ‘ଇ’ ର ମିଳନରେ ପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି । ‘ପ୍ର’ ଉପସର୍ଗ ଯାହାର ଅର୍ଥ ପ୍ରବଳ, ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ସର୍ବଶେଷ । ‘କୃତ’ ଧାତୁ କ୍ରିୟା ବା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦର୍ଶାଏ । ପରିଶେଷରେ ଇକାରାନ୍ତ ଉର୍ଜା ବା ଶକ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱର ସଙ୍କେତ । ଏଣୁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର

କରାଯାଏ ଏହାର ତାପର୍ଯ୍ୟ ସେହି ଶକ୍ତିକୁ ଦର୍ଶାଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଉକୃଷ୍ଟ କ୍ରିୟାମାନ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ।

ପ୍ରକୃତି ସେହି ଶକ୍ତି ଯେଉଁଥିରୁ ସାରା ଜଗତ ଓ ଏହାର ସମସ୍ତ ଚରାଚର ପ୍ରାଣୀଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ପ୍ରକୃତିରୁ ଜୀବନର ଉତ୍ପତ୍ତି କର୍ମର ଅଧ୍ୟାନରେ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ କର୍ମର ଅଧ୍ୟାନ । କର୍ମରୁ କେହି ମୁକ୍ତ ନୁହଁନ୍ତି । ଅଜ୍ଞାରିତ ବୀଜ, ଚମକୁଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନି, ପ୍ରବାହିତ ବାୟୁ – ଏ ସମସ୍ତ କର୍ମର ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ଅନୁବନ୍ଧିତ । ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ, କୀଟ-ପତଙ୍ଗ, ଶ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ କର୍ମ ଯୋଗୁଁ ହିଁ ଜୀବିତ । ଅସଂଖ୍ୟ ଗ୍ରହ-ନକ୍ଷତ୍ର, ସୌରମଣ୍ଡଳ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଉତ୍ପତ୍ତି, ସ୍ଥିତି ଓ ପରିସମାପ୍ତି କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ସଂଘଟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଛି – ସଂସରତି ଜତି ସଂସାରଃ । ଯାହା ତଳମାନ, ଗତିଶୀଳ ତାହା ହିଁ ସଂସାର । ଏଠାରେ ଗତିର ସମ୍ବନ୍ଧ କ୍ରିୟା ସହିତ ରହିଛି । କ୍ରିୟା ଓ

କର୍ମ ସୃଷ୍ଟିର ନିୟମ । ଏହି ସୃଷ୍ଟିରେ ପଥର ହେଉ ବା କୀଟାଣୁ, ବୃକ୍ଷ-ଲତା, ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ ବା ମନୁଷ୍ୟ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥ କର୍ମ କରେ । ଏହି କର୍ମ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କେବଳ ଏତିକି ମାତ୍ର ପ୍ରଭେଦ ଅଛି କି ମନୁଷ୍ୟକୁ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଏହା ଜଣାଥାଏ କି ସେ କର୍ମ କରୁଛି କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜୀବଙ୍କର ଏହାର ଜ୍ଞାନ ନଥାଏ । ପରନ୍ତୁ କର୍ମ ବିଷୟରେ ଆମର ଜ୍ଞାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆମେମାନେ କର୍ମକୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ ଯୋଡ଼ି ଦେଇଥାଉ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମରେ କର୍ମ ହୁଏ ବୋଲି ଧରିନେଉ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକ ନିଜେ କର୍ମ କରନ୍ତି ନାହିଁ କାରଣ ତାଙ୍କର ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । କର୍ମର ବିଧାନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ମନ, ଶରୀର ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକୀୟ କର୍ମ କରାଇଥାଏ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ସେହି କର୍ମକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥାଉ । ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସମଗ୍ର ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତ କର୍ମଦ୍ୱାରା ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି ।

ଏହି କର୍ମର ଗୋଟିଏ ସହଯୋଗୀ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା କର୍ମ ନିଜକୁ ପରିପ୍ରକାଶ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ସହଯୋଗୀ ସାଙ୍ଗରେ ରହେ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରକୃତି କର୍ମ କରେ, ଆମେମାନେ କର୍ମ କରୁ, ଏପରିକି ସମଗ୍ର ସଂସାର କର୍ମ କରେ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା କର୍ମ ସୁତାରୁ ରୂପେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ସହଯୋଗୀକୁ ଆମେ ଧର୍ମ ନାମରେ ନାମିତ କରିଛୁ । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ନିଜର ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରେ । ଧର୍ମର ଅର୍ଥ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା । ଏହା କୌଣସି ପୂଜାପାଠ ବା କର୍ମକାଣ୍ଡ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ନୁହେଁ । ଏ ସବୁକୁ ଧର୍ମ ସହିତ ବହୁତ ପରେ ଯୋଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ଯେତେବେଳେ କର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ସେତେବେଳେ ତା ସହିତ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ଧର୍ମ ଓ କର୍ମ ଦୁଇଜଣ ଯାଆଁଳା ଭାଇ ସଦୃଶ । ଧର୍ମ ଓ କର୍ମ ପରସ୍ପରର ସହାୟକ । ପ୍ରକୃତିରେ ସବୁକିଛି ଗୋଟିଏ ବିଧାନ, ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥାଏ । ବୃକ୍ଷ ନିଜର ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ବଢେ, ଋତୁ ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । କର୍ମ ଓ ଧର୍ମ, କ୍ରିୟା ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଏ ଦୁଇଟି ଜୀବନ ଓ ସୃଷ୍ଟିର ଆଧାର ।

ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି ଜଗତରେ ଆମେ କର୍ମର ଭୂମିକାକୁ କିପରି ବୁଝିପାରିବା ? ଅବ୍ୟକ୍ତି ପରିସରରେ କର୍ମକୁ ବୁଝିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ କାରଣ ସେଠାରେ କର୍ମ କେବଳ ଜ୍ଞାନର ଏକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଆମକୁ ଯାହା ଜାଣିବାର ଓ ବୁଝିବାର ଅଛି ତାହା

ହେଲା ଆମ ନିଜ ଜୀବନ ବିଷୟରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ କର୍ମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ସେସବୁକୁ ବୁଝିବା ଓ ସଂଭାଳିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଯଦି ଆମେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରି ପାରିବା ତେବେ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପରିସରରେ କର୍ମର ଭୂମିକାକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଅଧିକ ସମୟ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଆମ ଜୀବନରେ କର୍ମ କିପରି ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଛି ?

କର୍ମର ସଫୁଝେର

କମ୍ପ୍ୟୁଟର କିଣିବା ବେଳେ ତାକୁ ଚଲାଉବା ପାଇଁ ଆମକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସହିତ ଗୋଟିଏ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ସଫୁଝେର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରୋଗ୍ରାମକୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ଏହାର ସଦୁପଯୋଗ କରିଥାଉ । ସେହିପରି ଆମେ ନିଜ ଶରୀର ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ସମୟରେ ଏକ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ତା'ସହିତ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ଜୀବନ ହେଉଛି କର୍ମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ନିଜକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ପ୍ରକଟିତ କରିବା ପାଇଁ କର୍ମ ନିଜ ସହିତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଫୁଝେର ଆଣିଥାଏ ।

କର୍ମର ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସଫୁଝେରକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭାଜିତ କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରଥମ ସଫୁଝେର ହେଲା ଆମର ମୂଳ ପ୍ରକୃତି, ଯଥା - ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ ଓ ମୈଥୁନ । ଦ୍ୱିତୀୟ ସଫୁଝେର ଆମର ସ୍ୱଭାବ । ଏହା ଆମ ମନ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ମୂଳ ପ୍ରକୃତି । ତୃତୀୟ ସଫୁଝେର ସଂସ୍କାର, ଜଣାନାହିଁ ଯାହା ଆମେ କେବେଠାରୁ ନିଜ ସାଥରେ ନେଇ ଚାଲିଛୁ । ଚତୁର୍ଥ ସଫୁଝେର ହେଲା ଆମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ । ଏହି ଚାରୋଟି ପ୍ରକୃତିଦତ୍ତ ସଫୁଝେର ଆମକୁ ଜନ୍ମରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏହି ଜୀବନର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ସେ ସବୁ ସର୍ବଦା କାର୍ଯ୍ୟରତ ରହିଥାଆନ୍ତି ।

ଚେତନା ଓ ଉର୍ଜା

ଚେତନା ଓ ଉର୍ଜା, ଏହି ଦୁଇଟି ତତ୍ତ୍ୱ ଆମ ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରେ । ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହା ଶିବ ଓ ଶକ୍ତି, ବେଦାନ୍ତରେ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ମାୟା, ସାଂଖ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୁରୁଷ ଓ ପ୍ରକୃତି ନାମରେ ବିଦିତ । ଚେତନା ଦେଖିପାରେ, ଅନୁଭବ କରିପାରେ ଓ ଯୋଜନା କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଅପରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଉର୍ଜା ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ, ବିଚାର କରିପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କ୍ରିୟାକୁ ସମ୍ପାଦିତ କରିପାରେ । ଏ ଦୁଇଟି

ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଅନ୍ଧ ଓ ପଞ୍ଜୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହ ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଏ । ଚେତନା ପଞ୍ଜୁ, ଯାହାର ଆଖି ଅଛି ଦେଖିବାକୁ କିନ୍ତୁ ଚାଲିବାକୁ ଗୋଡ଼ ନାହିଁ । ଉର୍ଜା ଅନ୍ଧ, ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ ହେଲେ ଚାଲିବା ପାଇଁ ଗୋଡ଼ ଅଛି । ଏହି ଦୁଇଟି ତତ୍ତ୍ୱ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ, ଜୀବନ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ।

ଚେତନା ଯୋଜନା କରିପାରେ, ଦେଖିପାରେ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା କ୍ରିୟା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛି । ଯଦି ଜଣେ ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜଣେ ପଞ୍ଜୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଆସିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ତେବେ ସେମାନେ କିପରି ଆସିବେ ? ପଞ୍ଜୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିର କାନ୍ଧରେ ବସିବ ଓ ଅନ୍ଧକୁ ଚାଲିବାର ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବ । ଅନ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପାଇଁ ପଞ୍ଜୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ । ଗୋଟିଏ ଭୂମିକାକୁ ନିର୍ବାହ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଗୋଟିଏ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ସହାୟତା କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ପ୍ରକାର ଚେତନା ଓ ଉର୍ଜା ପରସ୍ପରର ସହାୟତା କରନ୍ତି ।

ଚେତନା ଅର୍ଥାତ୍ ଶିବ, ଶକ୍ତିଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ବସି ମାର୍ଗ ଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ଶକ୍ତିଙ୍କୁ ଶିବଙ୍କର ଦିଶା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ପାଳନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଚେତନା ଓ ଉର୍ଜାର ଏହି ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆମ ଜୀବନରେ ଦିଶା-ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରନ୍ତି । ଏହାର ନାମ କର୍ମ । ଯେତେବେଳେ କର୍ମ କୌଣସି ଜୀବ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଚେତନା ଓ ଶକ୍ତି ସେହି ଜୀବର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ସିଷ୍ଟମ୍ ସଫ୍ଟୱେର୍ ପରି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଯାଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବର ନିଜ ନିଜର ସଫ୍ଟୱେର୍ ରହିଛି, ଏପରିକି ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ, ବୃକ୍ଷଲତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ । ସ୍ୱାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ କହନ୍ତି, ଚେତନା ପଥର ମଧ୍ୟରେ ଶୋଇଥାଏ, ବୃକ୍ଷ ଲତାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ, ପଶୁ-ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ବସ୍ତୁରେ ଚେତନା ଓ ଉର୍ଜା ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହାର ଉପସ୍ଥିତି ବିନା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସୃଜନ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ପଥରର କ୍ଷୁଦ୍ରାତିକ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶରେ ମଧ୍ୟ ଚେତନାର ଉପସ୍ଥିତି ଅଛି । କ୍ୱାଣ୍ଟମ୍ ଫିଜିକ୍ସରେ ଏହି କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି କି ଗୋଟିଏ ପଥର ଭିତରେ

ସୁଷୁପ୍ତ ଚେତନାକୁ ଏହା ଭିତରେ ଥିବା ଉର୍ଜା କେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ କରି କିପରି ଜାଗ୍ରତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଶିବ ଓ ଶକ୍ତି ରୂପରେ ଚେତନା ଓ ଉର୍ଜା ଜୀବନ ସୃଷ୍ଟି କରି ଏହାକୁ ସଫୁର୍ଣ୍ଣେର ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କରନ୍ତି ଯାହାକି କର୍ମ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହି କ୍ରମରେ ପ୍ରଥମ ସଫୁର୍ଣ୍ଣେର ହେଲା ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ, ଦ୍ଵିତୀୟ - ମାନସିକ ସ୍ଵଭାବ, ତୃତୀୟ - ମାନସିକ ସଂସ୍କାର ଓ ଚତୁର୍ଥ - ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି । ଏହି ସଫୁର୍ଣ୍ଣେର ପ୍ରଣାଳୀ ଗୁଡ଼ିକ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ପରିଚିତ । କିନ୍ତୁ ସେ ସମସ୍ତ କର୍ମ ସହିତ ଜଡ଼ିତ । କର୍ମ ବିନା ଜୀବନର କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେନା । କାରଣ କର୍ମ ହିଁ ଆମ ଜୀବନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ତତ୍ତ୍ଵ । କିନ୍ତୁ କର୍ମର ଦିଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ଏହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷାର୍ଥ ଯାହାକୁ ଜଣେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧକକୁ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।

ସ୍ଵାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କ ଜୀବନରେ କର୍ମ

ଆମର ପୂଜ୍ୟ ଗୁରୁଜୀ ସ୍ଵାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀ ନିଜ ଗୁରୁ ସ୍ଵାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀଙ୍କ ଠାରୁ ସନ୍ୟାସ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, “ସନ୍ୟାସ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ମୋର ଭୂମିକା କ’ଣ ହେବ ? ମତେ କ’ଣ ମୋର କର୍ମକୁ ଏଡ଼ାଇ ଯିବାକୁ ହେବ ?”

ଆମ ସମାଜରେ ଏକ ପ୍ରଚଳିତ ମାନ୍ୟତା ଅଛି କି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଜ କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାପାଇଁ ଯଥା ସମ୍ଭବ ପ୍ରୟାସ କରିବା ଉଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ ଏହା ମନେରଖିବା ଉଚିତ୍ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମେ କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ ସେହିକ୍ଷଣ ତୁମର ଅସ୍ତିତ୍ଵ ମଧ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଏହି ସୃଷ୍ଟିର ଆଧାର ହିଁ କର୍ମ । କର୍ମ ବିନା ତୁମେ ଏହି ସୃଷ୍ଟିରେ କିପରି ରହି ପାରିବ ? ସ୍ଵାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ ଏହି କଥା କହିଲେ ।

ଜୀବନର ସାଧାରଣ ପରିବେଶରେ କର୍ମର କ୍ଷୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସ୍ଵାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ସନ୍ୟାସ ନେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ସେହିସବୁ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେବ ଯାହାକୁ ତୁମେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରିଆସୁଥିଲ ଯଥା - ଓଳାଇବା ଓ ପୋଛିବା, କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ କାମ କରିବା, ରୋଷେଇ କରିବା, ଟାଇପ୍ କରିବା, ବହି

ଛପାଇବା, ଚିଠିର ଉତ୍ତର ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି । କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ନାହିଁ ।” ଏହା ଶୁଣି ଶ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଜୀ କହିଲେ, “ଯଦି ମତେ ଏହିସବୁ କାମ କରିବାର ଅଛି ତେବେ ମୁଁ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଉଛି ଆଉ ସେଠାରେ ରହି ଏସବୁ କାମ କରିପାରିବି । ଏହି ପ୍ରକାରରେ ମୋର ପରିବାରକୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳି ପାରିବ ।”

ଶ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କର ଏପରି ବକ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି ସ୍ବାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ ବୁଝାଇ କହିଲେ, ‘ହଁ, ତୁମେ ଏସବୁ କର୍ମ ଘରେ ଓ ଆଶ୍ରମରେ ଉଭୟ ସ୍ଥାନରେ ରହି କରିପାରିବ । ଉଭୟ ସ୍ଥାନରେ ତୁମେ କର୍ମ ହିଁ କରିବ କିନ୍ତୁ ଦୁଇଟି କର୍ମରେ ପ୍ରଭେଦ କେବଳ ଏତିକି ଯେ ତୁମେ ଘରେ ରହି ଯେଉଁ କର୍ମ କରିବ ତାହା ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁଖ, ସନ୍ତୋଷ ଓ ତୃପ୍ତି ପାଇଁ କରିବ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୁମେ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖି କର୍ମ କରିବ ଯାହା ଫଳରେ କର୍ମର ପରିଣାମ ଦ୍ବାରା ମଧ୍ୟ ତୁମେ ପ୍ରଭାବିତ ହେବ । କର୍ମର ସଫଳତା ତୁମକୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ କରିବ ଓ ଅସଫଳତା ନିରାଶ କରିବ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ତୁମେ ଯଦି ସେହିସବୁ କର୍ମ ଆଶ୍ରମରେ କରିବ ତେବେ ଉକ୍ତ କର୍ମର ଫଳପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଏହି କର୍ମକୁ ସେବା ରୂପରେ ଗୁରୁଙ୍କ ଚରଣରେ ଅର୍ପିତ କରିବ । ତୁମ ମନରେ ଏହି ଭାବନା ରହିବ, “ମୁଁ କେବଳ କର୍ମ ମାତ୍ର କରୁଛି ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରୁଛି, ପରିଣାମ ଗୁରୁଙ୍କୁ ହିଁ ଜଣାଅଛି ।” ତୁମେ ସବୁକିଛି ଗୁରୁଙ୍କୁ ସମର୍ପି

ଦେବ । କର୍ମର ସଫଳତା ଓ ଅସଫଳତା ଉଭୟରେ ଶ୍ରେୟ ଗୁରୁଜୀଙ୍କର । ଏହି ଭାବରେ ତୁମେ କର୍ମ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ରହିବ ଏବଂ ସଫଳତା ଓ ଅସଫଳତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତୁମର ଧ୍ୟାନ ନିଜର ପ୍ରତିଭାକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଶୈଳୀରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ନିଯୋଜିତ ହେବ ।

ଆଶ୍ରମରେ କର୍ମ କରିବା ସମୟରେ ଏହାର ସକାରାତ୍ମକ ଓ ସୃଜନାତ୍ମକ ଦିଗ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । କର୍ମର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ନାହିଁ କେବଳ ଏଥିପ୍ରତି ଆମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ହିଁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ଏହି ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସହିତ ଜଣେ ଆଗକୁ ବଢିଲେ ପରିଶେଷରେ ସେ କର୍ମ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ, ବାଧା-ପ୍ରତିରୋଧ ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇ ପାରିବ ଓ କ୍ରମେ ସେସବୁରୁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ । ଶ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଜୀ ନିଜ ଗୁରୁଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ କି କର୍ମ କେଉଁ ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ନିଜର ସମସ୍ତ କାର୍ମିକ ଦାୟିତ୍ବ ପୂରା ହୋଇଗଲା ବୋଲି କିପରି ଜଣାପଡ଼ିବ ? “କର୍ମର ଅନ୍ତ ହେଲେ ତୁମେ ସ୍ବୟଂ ଏହା ଜାଣି ପାରିବ । ରାତି ହେଲେ ଯେପରି ତୁମେ ଜାଣିପାର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲେଣି ଠିକ୍ ସେହିପରି କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ ତୁମକୁ ସ୍ବୟଂ ଏହା ଅନୁଭବ ହେବ । ଯଦି ମୁଁ ତୁମକୁ ବାନ୍ଧିଦିଏ ତେବେ ତୁମେ ଜାଣିପାରିବ ଯେ ତୁମେ ବନ୍ଧା ହୋଇଛ ଏବଂ ମୁଁ ତୁମକୁ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ କରିଲେ ତୁମକୁ ଜ୍ଞାତ ହେବ କି ତୁମେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଛ । ଏହା ଏକ ସହଜ

ଅନୁଭୂତ ବିଷୟ', ସ୍ବାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ କହିଲେ । ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଆମର ଗୁରୁଜୀ ଭଲଭାବରେ ବୁଝିଲେ ଏବଂ କର୍ମଯୋଗରେ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କଲେ ।

ଏଠାରେ ତଥା ବିଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅନେକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କର୍ମ ତ୍ୟାଗ କରି ଧ୍ୟାନରେ ମନୋନିବେଶ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ଏପରି ଅନେକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ବହୁସମୟ ଧରି ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ କର୍ମ ବା ଏହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ବିଚଳିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏଣୁ ମୁଁ ସବୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ କହୁଛି ଆପଣମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ରହିଛି । ତଥାପି ଆପଣମାନେ ତାଙ୍କର ଜୀବନଶୈଳୀ ଓ ଶିକ୍ଷାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଯଦି ଆପଣମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସତ୍ୟତାକୁ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ତେବେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବାର ଆଶା କ୍ଷୀଣ । ଯଦି ଆପଣମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁରୁଙ୍କର ପ୍ରେରଣାମୟ ଜୀବନକୁ ଦେଖି କିଛି ବୁଝିବା ଓ ଜାଣିବାର କ୍ଷମତା ଅଛି ତେବେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମିଳିଯିବ । ମୋର ସମାଧାନ ମୋ ଗୁରୁଙ୍କ ଜୀବନରୁ ହିଁ ମିଳେ, କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ମୋର ଗୁରୁଙ୍କର ଜୀବନ ଶୈଳୀକୁ ଅବଲୋକନ କରେ ମତେ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସ୍ବତଃ ମିଳିଯାଏ ।

ଶ୍ରୀ ସ୍ବାମୀଜୀ ଥରେ କର୍ମଯୋଗ ମାର୍ଗରେ ନିଜର ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିବା ପରେ ଆଉ ପଶ୍ଚାତ୍ ଅବଲୋକନ କରି ନାହାନ୍ତି । ମୁଙ୍ଗେରରେ ଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ ଓ ଧ୍ୟାନ କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ନଥିଲା । ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନ ଓ ଯୋଗାଭ୍ୟାସ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛନ୍ତି ସେ ପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନ ଓ ଯୋଗ ସେ ୨୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କେବେ କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ହିଁ ଯୋଗମୟ ଥିଲା । ୧୯୬୩ ରୁ ୧୯୮୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀ ଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ସ୍ଥାପନା ଓ ବିକାଶରେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିତ କରିଥିଲେ । ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅବଗତ ଥିଲେ ଏ ସବୁକିଛି ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ନୁହେଁ ବରଂ ତାଙ୍କର ବାହ୍ୟ କର୍ମର କ୍ଷୟ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଗଙ୍ଗା ଦର୍ଶନ ବିଶ୍ୱ ଯୋଗପୀଠର ସ୍ଥାପନା ହେବା ପରେ ତାଙ୍କୁ ଏହା ଆଭାସ ହେଲା କି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟାୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ଅର୍ଥାତ୍ କର୍ମର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିଲା । ଏହାପରେ

ସେ ଉକ୍ତ ସଂସ୍ଥାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଗକୁ ଚାଲିଲେ ଓ ଆଉ ପଛକୁ କେବେ ମଧ୍ୟ ଫେରି ଦେଖିଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ରିଶ୍ମିଆରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରିଶ୍ମିଆରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ପରେ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀ ଉକ୍ତ ସାଧନା ଓ ତପସ୍ୟା କଲେ । ଏହିସବୁ ସାଧନାକୁ ସେ ମୁଙ୍ଗେରରେ ଥିବା ସମୟରେ କରି ନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ କର୍ମ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ଥାପିତ ସମସ୍ତ ବାଧାବିଘ୍ନ ଯଥା - ଅହଂକାର, ବାସନା, ମହତ୍ୱାକାଂକ୍ଷା, ଯଶ ଓ କୀର୍ତ୍ତିର କାମନା ଆଦିକୁ ସେ ଅତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜକୁ ତପସ୍ୟା ଓ ସାଧନାରତ କଲେ ।

ମୁଁ ମୋର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁଭବରୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇ ପାରିବି କି ୨୦୦୩ ମସିହାରେ ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ମିକ ବନ୍ଧନ ଦୂର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ୨୦୦୩ ରୁ ୨୦୦୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜଣେ ଜୀବନମୁକ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କଲେ । ତାଙ୍କର ଜୀବନ କୌଣସି କର୍ମ-ବନ୍ଧନ ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ ନଥିଲା । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ, ଶୁକଦେବ ଓ ଦତ୍ତାତ୍ରେୟଙ୍କ ପରି ମହାନ ଜୀବନମୁକ୍ତଙ୍କ ପରମ୍ପରାରେ ଆଉ ଏକ ନାମ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲା, ତାହା ହେଲା ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କର । ସେମାନେ ଏପରି ମହାତ୍ମା ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ଜୀବନର ସମସ୍ତ କର୍ମବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ସହିତ ଏକାକାର ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ନିଜର ସମସ୍ତ କର୍ମକୁ କ୍ଷୟ କରି ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀ ୨୦୦୩ ମସିହାରେ ହିଁ ନିଜର ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିପାରିଥାନ୍ତେ । ଥରେ ନିଜର ସମସ୍ତ କର୍ମ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲେ ଅନନ୍ତ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୀବିତ ରହିବା ବା ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାତ୍ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିପାରିବା ପରି ଅତ୍ୟୁତ କ୍ଷମତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀ ଏହି ଛଅ ବର୍ଷକାଳ ଜୀବିତ ରହିବାର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନେବାରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହା ଥିଲା କି ସେ ଆଗାମୀ ଯୁଗ ପାଇଁ ଶିଷ୍ୟତ୍ୱ, ସନ୍ନ୍ୟାସ ଓ ସାଧନା ଆଦିର ଏକ ମହାନ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବେ ।

କର୍ମର କ୍ଷୟ କର୍ମଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ସାଧନା, ଧ୍ୟାନ, ମନ୍ତ୍ର ବା ତପ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ନିଜ କର୍ମର କ୍ଷୟ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧନା, ତପସ୍ୟା ଓ ଧ୍ୟାନ ଆଦି କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସଂସାରରେ ଲିପ୍ତ ରହିବାକୁ ହୁଏ । କର୍ମ ଜୀବନର ସଫୁର୍ଣ୍ଣେର ଯାହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ନା ତୁମର ନା ମୋର କାହାର ବି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯାହାସବୁ ଚିନ୍ତାକରୁଛ ଓ ମୁଁ ଯାହା ସବୁ କହୁଛି ସେ ସବୁ କିଛି ନ ଥାନ୍ତା । ତୁମ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଇଚ୍ଛା, ଅଭିଳାଷ ବା ମହତ୍ୱାକାଂକ୍ଷା ରହନ୍ତା ନାହିଁ ।

କର୍ମର ସଫୁର୍ଣ୍ଣକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ ଯଥା - ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ସ୍ୱଭାବ, ସଂସ୍କାର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ । ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମର ଏହି ଚାରୋଟି ସ୍ତରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରେ ତେବେ ସେ କର୍ମର ସ୍ଥୂଳ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କର ଜୀବନ ଏହାର ଏକ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଉଦାହରଣ ।

ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି

କର୍ମର ପ୍ରଥମ ସ୍ତରରେ ଚାରୋଟି ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଛି ଯଥା - ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ ଓ ମୈଥୁନ । ଆମର ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ଆହାର ଆବଶ୍ୟକ । ଶରୀର ପୋଷଣ ଚାହେଁ, ମନ ମଧ୍ୟ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ । ଭାବନା ମଧ୍ୟ ପୋଷଣ ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୁଏ । ଶରୀର, ମନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଭାବନାକୁ ପୋଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିବା ହିଁ ଆହାର । ଆହାରର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଜନ୍ମରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ ଓ ଜୀବନର ଅନ୍ତିମ କ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲେ । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ସର୍ବଦା ସୁଖ, ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ । ଜୀବନରେ ଆମର ଅନ୍ୱେଷଣ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ । ଅଗ୍ନିରେ ଯେପରି ଘିଅ ଆହୁତି ଦେଲେ ଅଗ୍ନି ଆହୁରି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୁଏ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ଶରୀର ଓ ମନକୁ ତାଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆହାର ଦେଲେ ତାଙ୍କର କାମନା ଓ ଲାଳସା ରୂପୀ ଅଗ୍ନି ଆହୁରି ଅଧିକ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୁଏ । ଆହାର ଅଗ୍ନିକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାର ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ହେଲା ତା’ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ବାଲଟି ପାଣି ଢାଳିଦେବା । କିନ୍ତୁ କୃତଚ୍ଛା ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି କରିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିଦ୍ରା, ନିଦ୍ରାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଦିନରୁ ଅନ୍ତିମ ଚରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକ୍ରିୟ ରହେ । ଲୋକମାନେ ସାଧାରଣତଃ ନିଜ ଜୀବନର ପଚାଶ ପ୍ରତିଶତ ସମୟ ଶୋଇବାରେ ବ୍ୟତୀତ କରିଥା’ନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ଆମ ଉପରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ କର୍ମ ।

ଏହି ପ୍ରକାର ଭୟ ବା ଅସୁରକ୍ଷା ଭାବନା ଏକ କର୍ମ ବା ଏକ ସଫୁର୍ଣ୍ଣ । ଯେତେବେଳେ ତୁମର ସୁଖ-ଶାନ୍ତିରେ ବାଧା ବିଘ୍ନ ଘଟିବାର ଆଶଙ୍କା ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଭୟ ଉଦ୍ରେକ ହୁଏ । କିଛି ହରାଇବାର ପରିସ୍ଥିତି ଆସିଲେ ମନରେ ଅସୁରକ୍ଷା ଓ ଭୟର ଭାବନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ଏକ କର୍ମ ।

ମୈଥୁନର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ କର୍ମର ଏକ ଅଂଶ । ଏହା ଏକୋହମ୍ ଚହୁସ୍ୟାମ୍ ର ମୌଳିକ ଭାବନାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଏବଂ ବଂଶବୃଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକତା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହି ଚାରୋଟି ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆମ ଜୀବନର ମୂଳ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ସଫୁଝେର ଯାହା ଜୀବନ ସାରା ଆମ ବ୍ୟବହାର ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଏହାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଆମ ଜୀବନରେ ଅଧିକ ହେଲେ ଆମେ ଭୌତିକ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷିତ ହେଉ । ଏସବୁ ଆମ ଜୀବନକୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ କରିଥାନ୍ତି ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଏହି ପୁରୁଣା ସଫୁଝେରକୁ ବଦଳାଇବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇ ନ ଥାଉ ।

ସଂକ୍ଷେପରେ

୧. ଆଦ୍ୟ କର୍ମ

ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଏକ ଆଦ୍ୟ ବା ମହାଜାଗତିକ କର୍ମର ପରିଣାମ । ଏହି ଆଦ୍ୟ କର୍ମ ଚେତନା ଓ ଶକ୍ତିର ପାରସ୍ପରିକ ସଂଯୋଗ ଦ୍ଵାରା ଉତ୍ପନ୍ନ । ଚେତନାରେ ଗୋଟିଏ ବିଚାର, ଗୋଟିଏ ଆକାଂକ୍ଷାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୁଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଆଦ୍ୟ ବିଚାର, ଆଦ୍ୟ କର୍ମର ପରିଣାମ ଯାହା ସୁଦୂର ଅତୀତରେ ସୃଷ୍ଟିର ସୃଜନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିଲା । ସୃଷ୍ଟି, ଜୀବନ, ମାନବ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଓ ବ୍ୟବହାର ଏ ସମସ୍ତ ଚେତନା ଓ ଶକ୍ତିର ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟାର ପରିଣାମ ।

ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏକ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ସ୍ତରୀୟ କର୍ମର ପରିଣାମ । ଆମର ସୀମିତ ବୁଦ୍ଧି ଯୋଗୁ ଆମେ ଏହି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ କର୍ମର ପ୍ରୟୋଜନ ବା ପ୍ରାସଙ୍ଗିତାକୁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ଏହା ସତ୍ୟ କି ସେହି ଆଦ୍ୟ କର୍ମଯୋଗୁ ଆମେ ଆଜି ଏଠାରେ ଅଛୁ । ବାସ୍ତବରେ ଆମେ ଆମ ଜୀବନର ପ୍ରକୃତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକର୍ତ୍ତା ନୁହେଁ । ସମସ୍ତ ସଦ୍ଵ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରର ଏହା ହିଁ ଅନ୍ତିମ ମତ । ଏଣୁ କର୍ମର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କେବଳ କ୍ରିୟା ନୁହେଁ । ଜୀବନରେ ଯାହାକିଛି ଅନୁଭବ ହୁଏ ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ, ସେ ସବୁ କର୍ମ ।

୨. ଜୀବନର ସଫୁଝେର

ବାସ୍ତବରେ ଆମେ କର୍ତ୍ତା ନୁହେଁ, ଆମେ କେବଳ ଅଭିନେତା । ଆମ ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଥିବା ସଫୁଝେର ଅନୁସାରେ ଆମେ ଆମର ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଥାଉ । ଏହି କଥାକୁ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି କମ୍ପ୍ୟୁଟର । କମ୍ପ୍ୟୁଟର କିଣିବା ସମୟରେ ଏହାର ହାର୍ଡ୍ ଡିସ୍କରେ କେବଳ ଏକ ସାଧାରଣ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଫୁଝେର ନ ଥାଏ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର କିଣିବା ପରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଆମେ ସେଥିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଫୁଝେର ସଂଯୁକ୍ତ କରୁ । ଯଦି ତୁମେ ସିନେମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହୋଇଥାଅ ତେବେ ତୁମକୁ ସିନେମା ତିଆରି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଫୁଝେର ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । ଯଦି ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇଥାଅ ତେବେ ଗଣିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଫୁଝେର ଆବଶ୍ୟକ । ହୋଟେଲ ମ୍ୟାନେଜର ହୋଇଥିଲେ, ହୋଟେଲ ପରିଚାଳନା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଫୁଝେର ଦରକାର । ଏହି ପ୍ରକାର ଆମେ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଫୁଝେର ଉପଯୋଗ କରିଥାଉ । କିନ୍ତୁ ଆରମ୍ଭରୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କେବଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ଆସିଥାଏ । ସେହି ପ୍ରକାର ଆମେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ଏକ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ଆସିଥାଉ ।

୩. ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍

ଏହି ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମର ପ୍ରଥମ ଅଙ୍ଗ ହେଲା ଆମର ଚାରୋଟି ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ଯଥା - ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ ଓ ମୈଥୁନ ଯାହା ଆମ ଜୀବନରେ ଉଦ୍‌ଭୂତ ସମସ୍ତ କର୍ମ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ । କାମନା ଏକ ପ୍ରକୃତି ଯାହା କର୍ମ ଉତ୍ପନ୍ନ କରାଏ । ନିଦ୍ରା, ଜନ୍ମିୟାସକ୍ତି, ଭୟ ଏବଂ ଅସୁରକ୍ଷା ଭାବ ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମର ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଦାୟୀ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଫୁଝେର ହେଲା ଆମର ମୌଳିକ ସ୍ୱଭାବ ଯାହା କେବେ ବଦଳେ ନାହିଁ । ଲେମ୍ବୁ ଗଛର ମୌଳିକ ସ୍ୱଭାବ ହେଲା ଲେମ୍ବୁ ଫଳାଇବା, କଦଳୀ କିମ୍ବା ଆମ୍ବ ନୁହେଁ । ଆମ୍ବ ଗଛରେ ଆମ୍ବ ଫଳେ, କମଳା ବା ସେଓ ନୁହେଁ । ତୁମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱଭାବ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେବ । ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ସ୍ୱଭାବ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରୁହ ଏବଂ ତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିପାର ତେବେ ବୁଝିବ ତୁମେ କର୍ମର ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ୱ ବିଷୟରେ ଜାଣିଲ । ତୁମେ ଗର୍ବୀ ହୋଇଥାଅ ବା ବିନମ୍ର,

ସରଳ ବା ଜଟିଳ, ଭୌତିକବାଦୀ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ମଜ୍ଜବୁତ ବା ଦୁର୍ବଳ, ତୁମେ ନିଜର ସ୍ୱଭାବକୁ ଜାଣିଛ । ଏହା ତୁମ ଜୀବନର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ ରୂପେ ରହିଛି ।

ତୃତୀୟ ସପ୍ତାହରେ ହେଉଛି ସଂସ୍କାର ଯାହାକୁ ଆମେ ଜନ୍ମରୁ ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥାଉ ଏବଂ ଏହା ଆମ ଜୀବନର ଆଧାର ହୁଏ । ଏକ ସାଦା କାଗଜ ଉପରେ ପେନ୍‌ସିଲ ଗାର ଟାଣିଦିଅ ଓ ପୁଣି ସେହି ଗାରକୁ ରବର ଦ୍ୱାରା ଲିଭାଇ ଦିଅ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପେନ୍‌ସିଲ ଗାର ତ ଲିଭିଯିବ କିନ୍ତୁ ଦାଗ ରହିଯିବ, ଲିଭିବ ନାହିଁ । ଏହାକୁ କହନ୍ତି ସଂସ୍କାର, ଯାହା ତୁମ ଭିତରେ ନିଷ୍ଠିତ ରୂପରେ ବିଦ୍ୟମାନ, କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତା'କୁ ଦେଖିପାର ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ କର୍ମ ଯାହା ତୁମ ଜୀବନକୁ ତିଆରି କରିବାରେ ବା ବିଗାଡ଼ିବାରେ ସହାୟକ ହୁଏ ।

ଚତୁର୍ଥ ସପ୍ତାହରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ । ସେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏଥିରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଯେଉଁଥିରେ ସୁଖ, ସନ୍ତୋଷ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଅନୁଭବରେ ଆମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ଇପ୍ସିତ ବିଷୟ-ବସ୍ତୁ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ରହନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମର ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ।

ଆମ ଶରୀରରୁପୀ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏସବୁ ସହିତ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ । ଏହାପରେ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସପ୍ତାହରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁ ଯାହାର ଚୟନ ଆମର ସଂସ୍କୃତି, ପରମ୍ପରା, ସମାଜ, ପରିବାର ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ଏହି ଜୀବନରେ ଏକ ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍

ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ଆସିଛି କିନ୍ତୁ ମୋର ଗୁରୁ ସେଥିରେ ସନ୍ୟାସ ଧର୍ମରୂପୀ ନୂତନ ସଫ୍ଟୱେର ସଂଯୁକ୍ତ କରିଦେଲେ । ଏବେ ମୁଁ ସେହି ସନ୍ୟାସରୂପୀ ସଫ୍ଟୱେରକୁ ଉପଯୋଗ କରୁଛି, ତାହାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ମଧ୍ୟ କରୁଛି । ମୋର ମୂଳ ସଫ୍ଟୱେର ମତେ ଜୀବନ ବ୍ୟତୀତ କରିବାର ଓ ଅନୁଭବ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି ଏବଂ ନୂତନ ସଫ୍ଟୱେର ମୁଁ ନିଜକୁ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ରୂପରେ ଗଢି ତୋଳିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, କେଉଁଭଳି ନିଜକୁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ତାହାର ସୁଯୋଗ ଦେଉଛି । ଏହା ମତେ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି ।

୪. କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତି

ଏହି ଜୀବନରେ କର୍ମରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମୁକ୍ତ ହେବା କ'ଣ ସମ୍ଭବ ? ହଁ, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସମ୍ଭବ । ଏହା ମୋ ପାଇଁ ସମ୍ଭବ କିନ୍ତୁ ତୁମ ପାଇଁ ନୁହେଁ । କାରଣ ତୁମର ମାର୍ଗ, ତୁମର ନିୟତି ମୋ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ତୁମେମାନେ ଏଠାକୁ ସ୍ବଚ୍ଛ କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ଆସିଛ । ଏହାପରେ ପୁଣି ତୁମେ ନିଜର ସାଙ୍ଗ-ସାଥୀ, ଘର-ପରିବାର, ଦେଶ-ସମାଜ, ଜୀବନ-ଜୀବିକା, ରାଗ-ଦ୍ବେଷକୁ ଫେରିଯିବ । ଏଠାକୁ ତୁମେ କେବଳ ଚିତ୍ତ-ବିନୋଦନ ପାଇଁ ବା ସମୟ ବ୍ୟତୀତ କରିବାପାଇଁ ଆସିଛ । ବାସ୍ତବିକ ଜୀବନ ତ ତୁମେ ଆଶ୍ରମ ବାହାରେ ବ୍ୟତୀତ କର । ତୁମେ ଗୃହସ୍ଥ, ସନ୍ୟାସୀ ନୁହେଁ । ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥ ହୋଇଥିବାରୁ ତୁମେ କେବଳ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରିବ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ମାର୍ଗ ତୁମକୁ ନେଇଯିବ । ସେହି ଗନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥଳ ହେଉଛି ଜଣେ ସତ୍ ଗୃହସ୍ଥର । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ସଂସାରରେ ଅଛ ଓ ସାଂସାରିକ ଦାୟିତ୍ବ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆଦି କର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ରହିଛ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ଆଶା ରଖନାହିଁ ।

ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥ ସନ୍ୟାସୀ ପରି ହୋଇପାରିବ, ଏହା ଭାବିବା ଭୁଲ୍ ଓ ଅନୁଚିତ । ତୁମର ଓ ମୋର ରାସ୍ତା ଭିନ୍ନ । ତୁମର ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ବ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି । ମୋର ଏପରି କୌଣସି ଦାୟିତ୍ବ ନାହିଁ, ନା ପରିବାର ପ୍ରତି ନା ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରତି । ଏ ଆଶ୍ରମ ମଧ୍ୟ ମୋର ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏହାକୁ ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ତ୍ୟାଗ କରିପାରିବି । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥ ଯେତେ ପ୍ରୟାସ କଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଗୃହ ତ୍ୟାଗ କରିପାରେ ନାହିଁ ।

କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତି ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇ ପାରିବ ଯିଏ ସବୁକିଛି ବିନା ଦ୍ବିଧାରେ ତ୍ୟାଗ କରିପାରେ । ଯିଏ ଏ ସବୁ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତ । ଯାହାକୁ କିଛି ବି ପ୍ରଭାବିତ

କରେ ନାହିଁ । କର୍ମ ପ୍ରତି ଏଭଳି ବିରକ୍ତି ଆସିଲେ ଦୁଇଟି ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ବିଦେହମୁକ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି, ଦ୍ଵିତୀୟଟି ହେଲା ଜୀବନମୁକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବନରେ କର୍ମର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ।

ଜଣେ ସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ତୁମେ କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜନିତ ଆକର୍ଷଣରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ପାରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦେହମୁକ୍ତିରୁ ଆଗକୁ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯେତେ ଧ୍ୟାନ ଓ ତପସ୍ୟା କର, ଅନେକ ସମୟ ଆଶ୍ରମରେ ଅତିବାହିତ କର କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେଉଁ ପରିବେଶରେ ରହୁଛ ତାହା ତୁମକୁ କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତି ଦେଇପାରିବ । ଅପର ପାର୍ଶ୍ଵରେ ସନ୍ୟାସୀ ଏକା । ତା'ର ଆଗ-ପଛରେ, ଉପର ତଳେ କେହି ନଥାନ୍ତି । ଯଦି ସନ୍ୟାସୀ ଆଶ୍ଵସ୍ତ, ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞ ଓ ସମୁଚିତ ପ୍ରୟାସ କରେ ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜୀବନମୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରିବ କାରଣ ଗୁରୁ ଓ ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ତାକୁ ଏହି ସଂସାରରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାବାଲା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ ।

ସ୍ଵାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀ ଏସବୁକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ୨୦୦୩ ମସିହାରେ ସ୍ଵାମୀଜୀ ନିଜ କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଆଗାମୀ ଛଅବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜଣେ ଜୀବନମୁକ୍ତ ରୂପରେ ନିଜର ଜୀବନ ବ୍ୟତୀତ କରିଥିଲେ । ଜୀବନରେ କୌଣସି ଆକର୍ଷଣ ଓ କୌଣସି ବିଷୟ ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ପାରି ନ ଥିଲା ।

ଏହା ମନର ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦର୍ଶାଏ ଯେଉଁଠାରେ ଅଭିନିବେଶର ଭାବନା ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ଵକୁ ହରାଇବାର ଭୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଯାଇ ସାରିଥାଏ । କେହି ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟ ଥାଏ । ଏହି କଥାକୁ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି ଯେ ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଜୀବନରୂପୀ ଦଉଡ଼ିର ଦୁଇଟି ଅନ୍ତିମ ବିନ୍ଦୁ ବୋଲି । ଲୋକମାନେ ଜୀବନସାରା ମିଥ୍ୟା-ମରାଚିକା ପଛରେ ଦଉଡୁ ଆଆନ୍ତି କାରଣ ସେମାନେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ବୁଝି ନ ଥାନ୍ତି । ଏହି କଥାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତି ସମ୍ଭବ ଓ ପ୍ରାପ୍ୟ, ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥ ବିଦେହମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଓ ଜଣେ ସନ୍ୟାସୀ ଜୀବନମୁକ୍ତ ରୂପରେ ।

ଗୁଣ ଓ କର୍ମ

୨୬ ଫେବୃଆରୀ ୨୦୧୦

ଏହି ଜୀବନରେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ ଯାହା ଆମକୁ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନତା ବିଷୟରେ ଅନୁଭବ କରାଇଥାଏ । ଏହି ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍‌ର ଚାରୋଟି ଅଙ୍ଗ ହେଉଛି, ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି (ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ ଓ ମୈଥୁନ); ସ୍ୱଭାବ; ସଂସ୍କାର ତଥା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଡ଼ିକର କ୍ରିୟା-କଳାପ ।

ଗୁଣର ପ୍ରଭାବ

ଏହି ଚାରୋଟି ଅଙ୍ଗ ତିନୋଟି ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେହି ତିନି ଗୁଣ ହେଲା-ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜସ୍ୱ ଓ ତମସ୍ । ଆମର ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ସ୍ୱଭାବ, ସଂସ୍କାର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଗତିବିଧି କେବଳ ସାତ୍ତ୍ୱିକ, ରାଜସିକ ବା ତାମସିକ ହୋଇପାରେ କିମ୍ବା ଏହି ତିନି ଗୁଣର ମିଶ୍ରଣ ହୋଇପାରେ ।

ଏହି ତିନି ଗୁଣର ସ୍ୱରୂପ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ଓ ଆମ ଜୀବନର ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍‌ର ସହାୟକ ପ୍ରଣାଳୀ ଭାବରେ ପରିପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହି ଗୁଣ ସୃଷ୍ଟିର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସମ୍ଭାବନା ଓ କ୍ଷମତା ଅଟେ । ଗୋଟିଏ ବୀଜର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କ୍ଷମତା କ'ଣ ? ଗୋଟିଏ ବୀଜକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଖିଲେ ତୁମେ ତା ଭିତରେ ପତ୍ର, ଫୁଲ, ଫଳ ଓ ଡାଳ ଇତ୍ୟାଦି ପାଇବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେହି ବୀଜକୁ ମାଟିରେ ପୋତି ଦେବ ଓ ଏହାର ଉପଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ର ନେବ ତେବେ ସମୟ କ୍ରମେ ସେହି ବୀଜ ଅଙ୍କୁରିତ ହେବ । ବୀଜକୁ ଖୋଲିଲେ ତୁମେ ତା ଭିତରେ କେବଳ ଶୂନ୍ୟତା ପାଇଥାଅ କିନ୍ତୁ

ସେହି ଶୂନ୍ୟତାରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ସମ୍ଭାବନା ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଅନୁକୁଳ ସମୟ ଓ ପରିବେଶ ଆସେ ସେତେବେଳେ ସେହି ବୀଜର ଅସ୍ତିତ୍ବ ସମାପ୍ତ ହୁଏ ଓ ସେଥିରୁ ଅଙ୍କୁର ବାହାରି ଆସେ । ସେହିପରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜାଗୃତି ପାଇଁ ଆମ ଭିତରେ ଥିବା ଅହଂକାରରୂପୀ ବୀଜକୁ ପ୍ରଥମେ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଯେପରି ବୀଜ ମଧ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସେହିପରି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ଓ ଜୀବନର ଅନେକ ସମ୍ଭାବନା ଓ କ୍ଷମତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହାକୁ ଗୁଣ କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହି ଗୁଣ ସବୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ରୁହନ୍ତି ।

ଗୁଣର ସ୍ୱଭାବ

ଏହି ତିନିଗୁଣର ମୌଳିକ ସ୍ୱଭାବ ବା ଲକ୍ଷଣ କ'ଣ ? ସୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ପ୍ରକାଶ, ଜ୍ଞାନ, ବୋଧଗମ୍ୟତା, ସୃଜନଶୀଳତା, ସରଳତା ଓ ନିଷ୍ପେଦତା । ସୃଷ୍ଟି, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ରୂପାନ୍ତରଣ, ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଗତିବିଧି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଆଦି ରଜସ୍ୱ ଗୁଣର ସ୍ୱଭାବ । ତମସର ସମ୍ବନ୍ଧ ଶରୀର ଓ ମନର ସୀମିତ ଓ ଅନୁବକ୍ଷିତ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ଜଡ଼ିତ । ଆମ ଜୀବନରେ ଯେଉଁସବୁ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ପୂର୍ବଧାରଣା ଅଛି ସେ ସବୁ ତମସର ପ୍ରଭାବକୁ ଦର୍ଶାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତି ସୃଜନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରେ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ସେହି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ରୂପ ଓ ଆକାରର ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହେଉ ବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ହେଉ ଏସବୁର ପରିଚୟ ରୂପ ବା ଆକାର ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ତୁମ ବିଷୟରେ ମୁଁ କିପରି ଜାଣିବି ? ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମକୁ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ବା ଆକାରରେ ଦେଖୁଛି ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମ ବିଷୟରେ ଜାଣିବି । ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି ଆକାର ବା ରୂପ ନାହିଁ ସେଠାରେ କଳ୍ପନାର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କଳ୍ପନା ପ୍ରମାଣସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ ପ୍ରମାଣ ଆକାର ଅଟେ । ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ରୂପ ଓ ଆକାର ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ ତାହା ତମୋଗୁଣର ଅବସ୍ଥା । ଯେପରି ମାଟିରେ ଏକ ପାତ୍ର ତିଆରି କଲେ ଆକାରହୀନ ମୃତ୍ତିକା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥାଏ । ତମୋଗୁଣ ନକାରାତ୍ମକ ନୁହେଁ ବରଂ ଏକ ଅବସ୍ଥା ବା ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ଥାପିତ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ।

ଏହି ଶରୀର ରୂପ ଓ ଆକାରଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାମସିକ । ବୃକ୍ଷଲତା, ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ-ନକ୍ଷତ୍ର, ଏ ସମସ୍ତ ତମସକୁ ଦର୍ଶାଏ । ଅବ୍ୟକ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଶରୀର, ଅବସ୍ଥା ବା ସ୍ଥିତିର ରୂପ ଧାରଣ କରେ ସେତେବେଳେ ତାହା ତମସର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ । ତମସ ହେଉଛି ଏକ ସୀମିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଆସିବାର ସଙ୍କେତ ମାତ୍ର । ଏହି ସୀମିତ ଅବସ୍ଥା ବାହ୍ୟ ବା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ହୋଇପାରେ, ମନ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଭଲ ବା ଖରାପ ଭାବନା, ବିଚାର ବା ସଂବେଦନା ସହିତ ଆସକ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ତାହା ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ, ମନର ତାମସିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ବୁଝାଏ । ତମସକୁ ପ୍ରାୟତଃ ଅନ୍ଧକାର ରୂପରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଏ । ପରନ୍ତୁ ସାଂଖ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ତମସ ଅନ୍ଧକାରର ପ୍ରତୀକ ନୁହେଁ ବରଂ ଏକ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରତୀକ ।

କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଅବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରୟାସର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ତାହା ରଜୋଗୁଣର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଏହି ଭବନ, ଯାହାକୁ ତୁମେ ଦେଖୁଛ ତାହା ତମ ଗୁଣର ଅଧୀନ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଭବନ ନିର୍ମାଣଧୀନ ଥିଲା

ସେତେବେଳେ ଏଥିରେ ରଜୋଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥିଲା । ଭବନର ନିର୍ମାଣ ଯେତେବେଳେ ଯୋଜନା ବା ପରିକଳ୍ପନା ସ୍ତରରେ ଥିଲା ସେ ସମୟରେ ଏହା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ଅଧୀନ ଥିଲା । ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଆତ୍ମ୍ୟନ୍ତରୀଣ ପ୍ରକାଶର ଅବସ୍ଥା, ରଜୋଗୁଣ ଆତ୍ମ୍ୟନ୍ତରୀଣ କ୍ରିୟା ଓ ତମୋଗୁଣ ଆତ୍ମ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ । ଏହି ତିନିଗୁଣ ଅବ୍ୟକ୍ତ ପରିସରରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଜୀବ ଜନ୍ମ ନିଏ ସେତେବେଳେ ଏହି ଗୁଣ ତା’ର ମୌଳିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସହିତ ମିଶି ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

ଏହି ତିନିଗୁଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ନିହିତ ଏବଂ ଏହିସବୁ ଗୁଣର ଚିହ୍ନଟ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେଉଥିବା କର୍ମରୁ ହିଁ କରାଯାଇପାରେ । ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀ ଗୋଟିଏ ଛୁରୀର ଉଦାହରଣ ଦିଅନ୍ତି । ଛୁରୀ ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ କାମରେ ଆସୁଥିବା ଏକ ସାଧାରଣ ଉପକରଣ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଛୁରୀର ବ୍ୟବହାର ତୁମ ଚରିତ୍ରର ଗୁଣକୁ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଛୁରୀକୁ ହାତରେ ଧରିବା ମାତ୍ରେ ଏହା ତୁମ ଶରୀରର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ସଦୃଶ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଚରିତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଛୁରୀର ପ୍ରୟୋଗ କାହାର ଜୀବନ ନେବା ପାଇଁ ହେଲେ ତାହାକୁ ତାମସିକ କୁହାଯିବ । ଏଠାରେ ତମସ ଏକ ନକାରାତ୍ମକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ । ଯଦି ତୁମେ ଛୁରୀର ବ୍ୟବହାର ଶଲ୍ୟ-ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ କରି କାହାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କର ତେବେ ଏହା ଜୀବନର ପାଳନ-ପୋଷଣ କରୁଥିବା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣକୁ ଦର୍ଶାଏ । ଯେତେବେଳେ ଛୁରୀ ଭୋଜନ କ୍ରିୟା ପାଇଁ ପରିବା-ପତ୍ର ଆଦି କଟାକଟି କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତାହା ରାଜସିକ ଗୁଣକୁ ବୁଝାଏ । ଛୁରୀ ଏକ ସାଧାରଣ ଉପକରଣ ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବହାର ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଏହାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗୁଣ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏହି ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ସୃଜନକାରକ ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷ, ଦୁଇଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ତତ୍ତ୍ୱ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇଟି ତତ୍ତ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଆମକୁ ଶରୀର, ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ଓ ଭାବନା ଆଦିର ଏକ ସୁନ୍ଦର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଏହି ଉପହାରରେ ତିନି ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହି ତିନିଗୁଣ ଆମ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମର ଚାରି ଅଙ୍ଗ ବା ଉପାଦାନ ସହିତ ମିଳିମିଶି ଏହି ସଂସାର ସହିତ ଆମର ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ କରେ ।

ଗୁଣର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି

ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହି ତିନି ଗୁଣ ସାମ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ପ୍ରମୁଖ ହୋଇଯାଏ । ଏଠାରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇପାରେ, ‘ଏପରି କାହିଁକି ହୁଏ ?’ ‘ଯଥା ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡେ ତଥା ପିଣ୍ଡେ’- ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏଠାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏହାର କାରଣ ହେଲା ଆମ ସହିତ ପ୍ରାରମ୍ଭ ରୂପରେ ଆସୁଥିବା ସଂସ୍କାର ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟତାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରେ । ଏହା କେବଳ ଏକ ଦାର୍ଶନିକ ବିଚାରଧାରା ନୁହେଁ, ଆଜିର ବିଜ୍ଞାନ ଓ ମନୋବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରେ । ଜୀବ ତ ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ସନାତନ ଅଂଶ - *ଜିଶ୍ୱର ଅଂଶ ଜୀବ ଅବିନାଶୀ* । ଯଦି ଜୀବ ଅବିନାଶୀ, ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଅଂଶ, ତେବେ ଜୀବ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଜୀବ ପ୍ରକୃତିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ବେଳେ ନିଜ ସହିତ ପ୍ରାରମ୍ଭ ରୂପୀ ଗଣ୍ଡିଲା ନେଇ ଆସେ । ତୁମେ ଯାତ୍ରା କରିବା ସମୟରେ ଯେପରି ନିଜ ସହିତ କିଛି ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଜିନିଷ-ପତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଇଥାଅ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆତ୍ମା ନିଜର ଅନନ୍ତ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ କିଛି ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲେ । ଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ସବୁ ଜିନିଷ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାଗର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼େ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାଗର ଆବଶ୍ୟକତା ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଥାଏ । ଆତ୍ମାର ଗଣ୍ଡିଲାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଥାଏ ତାହା ହେଲା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗଣ ଓ ମନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ମନ ଅଛି । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏତିକି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ମନ ବିଷୟରେ ସଜାଗ ଯାହାକି ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନଥାଏ । ଏହି ସଜାଗତା ବୁଦ୍ଧି ମାଧ୍ୟମରେ ମିଳିଥାଏ । ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଆମର ମନକୁ, ସୁଖ-ଦୁଃଖକୁ, କର୍ମ ଓ ଏହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସବୁ ଅନୁଭବ କରୁ ।

ମନ ଓ ଆତ୍ମା ପ୍ରକୃତିର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରେ ଏହି ତିନିଗୁଣର ଅଧୀନ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଏହି ତିନି ଗୁଣକୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର କ୍ରିୟା-କଳାପ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ । ଏହାକୁ ସଂସ୍କାର ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଇ ପାରିବ । ଚରିତ୍ରର ମହାନତା ବା ଦୁର୍ବଳତା ରୂପରେ, ସ୍ୱଭାବରେ ଆଶା, ନିରାଶା ବା

ଉଦାସୀନତା ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କାମ ଭାବନାକୁ ନିଆଯାଉ । ଯଦି କାମ ଭାବନାରେ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟତା ରୁହେ ତେବେ ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିର ଉନ୍ନତି ସାଧନ କରେ । ଯଦି କାମ-ବାସନାରେ ତମସ୍ ଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହେ ତେବେ ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଇଯାଏ । ଯଦି ଏହା ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ହୁଏ ତେବେ ଏହି ଗୁଣ ଛଳନା, ଲମ୍ପଟ ଓ କାମୁକ ସ୍ୱଭାବରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେବ ।

ଲୋଭ ଭାବନାରେ ଯଦି ତମସ୍ ଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟତା ରହେ ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱାର୍ଥୀ, ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଲୋଭାତୁର ହୁଏ । ଯଦି ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଧାନ ହୁଏ ତେବେ ଲୋଭ ରହିବ ହିଁ ନାହିଁ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଥିବା ଆକର୍ଷଣର ସଜାଗତା ରହିବ କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ତା'ର ମନରେ ତାହା ଇଚ୍ଛା ରହିବ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ସତ୍ତ୍ୱ-ପ୍ରଧାନ ଓ ତମ-ପ୍ରଧାନ ନିଦ୍ରାର ସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଭୟ ଓ ଅସୁରକ୍ଷା ଭାବନାରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ରାଜସିକ, ତାମସିକ ଓ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ଅଛି । ଏହିସବୁ ଗୁଣ ଜୀବନର ମୂଳ ଢାଞ୍ଚା ସହିତ ମିଶି ଏକ ନୂତନ ପରିଚୟ, ଏକ ନୂତନ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ଅନୁଭୂତିକୁ ଜନ୍ମ ଦିଏ ।

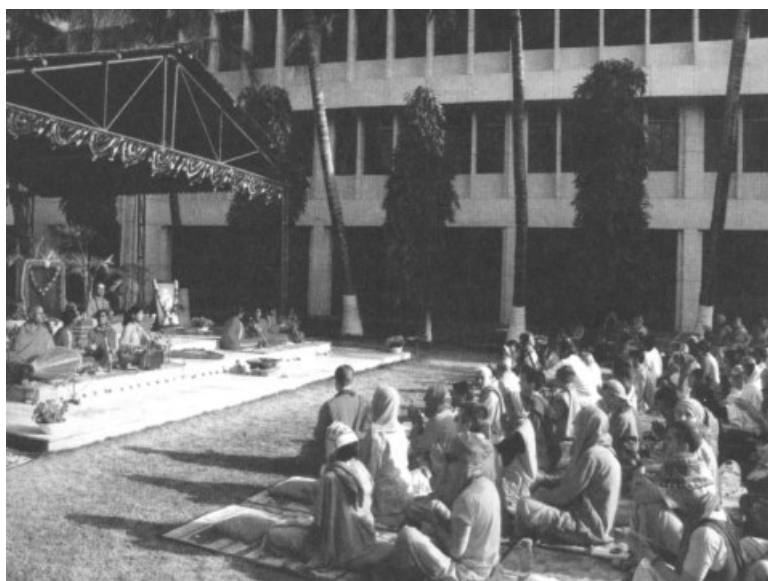
ତୁମେ ଚିନ୍ତିତ, ହତାଶ ବା ଉଦାସ ଅଛ, ଏହା ଏପରି ଏକ ମାନସିକ ସ୍ଥିତିକୁ ସଙ୍କେତ କରେ ଯାହା ତାମସିକ ଓ ଏହା ତୁମ ପାଇଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହାନିକାରକ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି ତୁମ ଜୀବନରେ ହର୍ଷ-ଉଲ୍ଲାସ ଥାଏ ଏବଂ ସମଗ୍ର ଜଗତ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶାଜନକ ପ୍ରତୀକ୍ଷାମାନ ହୁଏ ତେବେ ସତ୍ତ୍ୱର ଏହି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ନରହି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରସ୍ପରିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୁଣ ଲଘିଯିବ ଓ ମନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବା ସହିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ମଧ୍ୟ କରିଥାଏ । ଆମର ମନୋବଶା ଏହି ତିନି ଗୁଣର ହିଁ ପରିପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ମନ ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ ଆମର ଚିନ୍ତାଧାରା ବଦଳିଯାଏ ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଯାଏ । ଗୁଣ ପ୍ରଥମେ ମନରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତା'ପରେ କର୍ମ ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ।

ଇଚ୍ଛା, କର୍ମ ଓ ମନୋବୃତ୍ତି

ମନର ପ୍ରଥମ କାମ ହେଲା କୌଣସି ଇଚ୍ଛାକୁ ଜନ୍ମ ଦେବା । ଇଚ୍ଛାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମନର ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯଦି ନିଜର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବ ତେବେ ଜାଣିପାରିବ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ରିୟା ପଛରେ ଗୋଟିଏ ଇଚ୍ଛା ନିହିତ । ଇଚ୍ଛା ହିଁ ମନର ପ୍ରଥମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଏହା ସ୍ୱ-ଅଭିମୁଖୀ ଯଥା-ମୁଁ ଉପଲକ୍ଷି କରିବାକୁ ଚାହେଁ, ମୁଁ କିଛି ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ମୋର ଏହି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଇଚ୍ଛା ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଚରଣ ହେଲା କର୍ମ । ଯେତେବେଳେ ମନରେ ଇଚ୍ଛା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଯାହା ବି କର୍ମ କରାଯାଏ ତାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲଘୁସିତ ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ । ଜୀବନ ଏହି ଇଚ୍ଛା ଓ କର୍ମର ଖେଳ । ଏହି ଦୁଇଟି ଅତିରିକ୍ତ ଜୀବନରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଆମେ ଅନେକ ଛୋଟ ବଡ଼ କାମନା କରିଥାଉ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଆବଶ୍ୟକତା ହୋଇଥାଉ ବା ମହତ୍ତ୍ୱାକାଂକ୍ଷା, ଏହା ଇଚ୍ଛା ହିଁ ମାତ୍ର ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ରହେ । ମନରେ ଯେଉଁ ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ ତାହା ସେହି ଗୁଣର ଅନୁରୂପ ହୋଇଥାଏ । ବାହ୍ୟ ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟ ତୀବ୍ର ଇଚ୍ଛା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ଯଦି ତୁମେ ଏକ ନାଚ-ଗୀତ

କୁବ୍‌କୁ ଯାଅ ତେବେ ସେଠାରେ ସଙ୍ଗୀତର ତାଳେ ତାଳେ ତୁମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନୀତିବାକୁ ଲାଗିବ, ମନ ଉତ୍ତେଜିତ ହେବ । ଏହି ଉତ୍ତେଜନାକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ତୁମେ ନିଶାସକ୍ତ ହୋଇପାର । ଏହି ନିଶା ନିଜକୁ ଚିନ୍ତାମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ବା ନିଜକୁ ଅବସାଦରୁ ମୁକ୍ତ କରି ହାଲୁକା ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ କରୁଥାଇପାର । ଅପର ପାର୍ଶ୍ବରେ ଯଦି ତୁମେ ଏକ ଶାନ୍ତ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କର ତେବେ ତୁମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ବୟଂ ସ୍ଥିର ଓ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବ ।

କୌଣସି ବିଶେଷ ବାତାବରଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଆମର ମନୋଦଶା ବଦଳିଯାଏ । କାରଣ ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂବେଦନା ଆମ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପହଞ୍ଚେ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବହାର ବା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ବାତାବରଣର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ । କାରଣ ବାତାବରଣରୁ ହିଁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ମନୋଦଶା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏକ ନିରାଶ, ବିଷାଦଯୁକ୍ତ ଓ ନକାରାତ୍ମକ ପରିବେଶରେ କର୍ମ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ସମ୍ପାଦନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ ମନ, ବିଚାର ଓ କର୍ମ ସବୁକିଛି ନକାରାତ୍ମକ ହୋଇଯାଏ ଓ ପୂର୍ବର ସୁନ୍ଦର ସକାରାତ୍ମକ ଅନୁଭବ ସହିତ ମନର ସମ୍ପର୍କ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ସହାୟତା କରିହୁଏ ନାହିଁ । ଯାହା ବି ସହାୟତା ଦିଆଯାଏ ତାହା ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଯାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, ବୁଦ୍ଧି, ଭାବନା ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସବୁକିଛି ଏହାଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ବିପରୀତ ଭାବରେ ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଶାବାଦୀ ଓ ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତ ହୁଏ ତେବେ ଏହି ଅବସ୍ଥା ତା’ର ମନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଭାବନା ଆଦିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ସର୍ବଦା ଖୁସିରେ ରୁହ । ପ୍ରତ୍ୟେକର ସକାରାତ୍ମକ ପାର୍ଶ୍ବକୁ ଦେଖ, କାରଣ ତୁମର ଏହି କ୍ଷମତା ଅଛି ।

ପ୍ରାୟତଃ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ନକାରାତ୍ମକ ହୋଇଥାଏ । ପରନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେପରି କୌଣସି ଜିନିଷର ନକାରାତ୍ମକ ପାର୍ଶ୍ବକୁ ଦେଖିପାରୁଛ ସେହିପରି ଏହାର ସକାରାତ୍ମକ ପାର୍ଶ୍ବକୁ ଦେଖିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତୁମ ପାଖରେ ଅଛି । ଯଦି ତୁମେ ନିଜକୁ ନକାରାତ୍ମକତା ସହିତ ଜଡ଼ିତ କର ତେବେ ତୁମେ ନିଜକୁ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଖୁସି ଓ ଆନନ୍ଦରୁ ଦୂରେଇ ଦେବ । ଯଦି ତୁମେ ସକାରାତ୍ମକତା ସହିତ ଆତ୍ମୀୟ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କର ତେବେ ତୁମେ ଜୀବନର ପରିସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସ୍ବସ୍ତ ଓ ଉତ୍ତମ ଧାରଣା

ଲାଭ କରିପାରିବ । ମୁଁ ମୋର ଗୁରୁଜୀଙ୍କର ଜୀବନରୁ ଏହା ଜାଣିଛି, ପରିସ୍ଥିତି ଯାହା ବି ହେଉନା କାହିଁକି ଗୁରୁଜୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସର୍ବଦା ସକାରାତ୍ମକ ଓ ରଚନାତ୍ମକ ରହୁଥିଲା । ବିପରୀତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ଅବସ୍ଥାକୁ କିପରି ସୁଧାରିବେ ତା'ର ଉତ୍ତମ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଗୁରୁଜୀ ସର୍ବଦା ଦେଖୁଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ରର ଲକ୍ଷଣ ଯାହା ଦର୍ଶାଏ କି ସେ ନିଜର ମନବୃତ୍ତି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ଭାବନା ଉପରେ ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

ମନରେ ପ୍ରଥମେ ଏକ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକଟ ହୁଏ ଓ ସେହିଠାରୁ କର୍ମର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏହି ଇଚ୍ଛା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବିଶେଷ ଓ ଏହାର ପ୍ରାପ୍ତି ସହିତ ଜଡ଼ିତ । ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଯୋଜନା ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସେହି ସମୟରେ ମନରେ ଯଦି କୌଣସି ଅନ୍ୟଗୁଣ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରେ ତେବେ ପୂର୍ବର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଯାଏ, କାରଣ କର୍ମର ସ୍ୱଭାବ ଓ ପ୍ରକୃତି ବଦଳିଯାଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦିନ ଖରାପରେ ବିତୁଥିଲେ ସେ ସାଧାରଣ କାମକୁ ମଧ୍ୟ ବିଚାଡ଼ି ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ମନ ଶାନ୍ତ ଓ ସ୍ଥିର ଥାଏ ତେବେ କଠିନରୁ କଠିନତର କାମ ମଧ୍ୟ କୁଶଳତାର ସହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଗୁଣ ଓ ମନର ମିଳନ ହେଲେ ଏକ ମନୋଦଶା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଓ କର୍ମର ସମ୍ପାଦନ ସେହି ମନୋଦଶା ଅନୁସାରେ ହୁଏ ।

କର୍ମର ଫଳ

ଏହି ତିନିଗୁଣ ଜୀବନର ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ମିଳିତ ହେଲେ କର୍ମ ରୂପରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ଯେଉଁ କର୍ମ ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ସହିତ ମିଳିତ ହେବ ତାହା ସକାରାତ୍ମକ ପରିଣାମ ଦେବ । ଯେଉଁ ଗୁଣ ତମୋଗୁଣ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ଆସିବ ତାହା ନକାରାତ୍ମକ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବ । ତୃତୀୟ ହେଉଛି ମିଶ୍ରିତ ଫଳ ଯାହାର ଦୁଇଟି ଦିଗ ହୋଇପାରେ— ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ନେଇପାରେ କିମ୍ବା ଅବନତି ଆଡ଼କୁ ।

ଆମେ ଭଲ ହେବା ପାଇଁ କାମନା କରୁ କିନ୍ତୁ ଏହା ଜାଣି ନ ଥାଇ କି ଭଲ କିପରି ହେବା । ଆମେ ଭଲ ହେବାର ଅର୍ଥ କେବଳ ଉତ୍ତମ ବାହ୍ୟକର୍ମକୁ ବୁଝିଥାଉ । କିନ୍ତୁ ଯୋଗରେ ଭଲ ହେବାର ସମ୍ଭବ ମନ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ । କାରଣ ଯଦି ମନର ବିଚାରଧାରା ଠିକ୍ ରହେ ତେବେ ତା'ର ବାହ୍ୟ କର୍ମ ସ୍ୱତଃ ଉତ୍ତମ ହେବ ।

କର୍ମଯୋଗର ବ୍ୟାଖ୍ୟାକାରମାନେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ କହନ୍ତି କି ଆମକୁ

ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମକୁ କୁଶଳତା ସହ କରିବା ଉଚିତ୍ ଓ ଏହାର ଫଳ ପ୍ରତି ଆଶା ରଖିବା ଅନୁଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯଦି ଜୀବନର ବାସ୍ତବତାକୁ ଦେଖିବା ତେବେ ଜାଣିବା କର୍ମର ଫଳକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ କାହାର ନାହିଁ ।

ଯେଉଁଠାରେ ବି କର୍ମ ହୁଏ ସେଠାରେ ସ୍ୱଭାବିକ ଭାବରେ ଏକ ଉତ୍ତମ ଫଳ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରହେ । ଯଦିଓ ଏହା କୁହାଯାଏ କି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଚାଲ ଓ ଫଳର ଆଶା କରନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରିଣାମ ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ରତା ସହ ଅପେକ୍ଷା କରୁ । *କର୍ମଣ୍ୟୋ ବାଧ୍ନୀକାରସ୍ତେ ମା ଫଳେଷୁ କଦାଚନ* - ‘ତୁମର କେବଳ କର୍ମ କରିବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ଫଳ ଉପରେ ଅଧିକାର ନାହିଁ’, ଏହିକଥା ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବଦ୍ ଗୀତାରେ କୁହାଯାଇଛି । ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏହି କଥା କହିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ତୁମ ପାଖରେ କଦାପି ନୁହେଁ । ତୁମେ କେଉଁ ଅଧିକାରରେ ଏପରି କହି ପାରିବ ? ତୁମେ କ’ଣ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ଜୀବନ ବ୍ୟତୀତ କର ? ଫଳର ଆଶା ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ କରେ । ଜଣେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧକ ମଧ୍ୟ ଫଳର ଆଶା ରଖେ । କୌଣସି ସାଧୁ ଯଦି କହନ୍ତି କି ସେ ଫଳର କାମନା କରନ୍ତି ନାହିଁ ତେବେ ଏହା ଭୁଲ ହେବ । ଜପ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର କାମନା ଅନୁଭୂତି ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା, ଧ୍ୟାନ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର କାମନା ଦର୍ଶନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା । ତୁମ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଆଶା ଓ କାମନା ରହିଥିବା ବେଳେ ଗୀତାରେ ଲେଖାଯାଇଥିବାରୁ ଏବଂ ଗୁରୁ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ କହିଥିବାରୁ ତୁମେ କ’ଣ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଶା ରହିତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ଫଳପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଆଶା ରହିଛି । ଏହା ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା । ଏଣୁ ଆମେ ଅନ୍ୟକୁ ଫଳ ପାଇଁ ଆଶା ନ ରଖିବାକୁ କିପରି କହିବା ?

ଫଳ ପ୍ରତି ଆଶା ପୋଷଣ କରିବାରେ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି ନାହିଁ । ତ୍ରୁଟି ଅଛି ଏଥିପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେବାରେ । ଆସକ୍ତ ହେଲେ ଆମର ଉଭୟ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖର ଅନୁଭବ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହେଲେ ଆମେ ସେହି ସୁଖରୁପୀ ସ୍ରୋତ ଆଡ଼କୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଚାଲୁ । *ସୁଖାନ୍ତଶୟୀ ରାଗଃ* - ଆମେ ସେହି ସବୁ ଅବସ୍ଥା, ପରିସ୍ଥିତି ଓ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉ ଯାହା ଆମକୁ ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦର ଅନୁଭୂତି ପ୍ରଦାନ କରିପାରେ । ଏହାକୁ ରାଗ କୁହାଯାଏ । ବିପରୀତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆମର

ସେହିସବୁ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଘୃଣା ଓ ଦୃଷ୍ଟ ଆସିଥାଏ, ଯାହା ଆମକୁ ଦୁଃଖ ପ୍ରଦାନ କରେ । ଦୁଃଖ ଓ କଷ୍ଟ ଆମ ଭିତରେ ଭୟ ଜାଗ୍ରତ କରେ । ଏଣୁ ଆମେ ସେ ସବୁଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁ । ଦୁଃଖ/ନୂଶୟୀ ଦୈଷ୍ୟ - ସେହି ପରିସ୍ଥିତି ପ୍ରତି ଆମେ ବିମୁଖ ହୋଇଥାଉ ଯାହା ଆମର ଦୁଃଖର କାରଣ ହୁଏ । ଏହିପରି ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଆସକ୍ତି ଅଛି ତାହା ସେହି ଫଳ ବା ପରିଣାମ ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ ଯେଉଁଥିରୁ ଆମେ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତ କରୁ । ଆଉ ଯଦି ଫଳରୁ ଦୁଃଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତେବେ ଆମେ ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁ ।

ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା, ଉଭୟକୁ ସମଭାବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ବିଫଳ ହେଉ ସେତେବେଳେ ଏହି ବିଫଳତାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି କହିଥାଉ । କିନ୍ତୁ ସଫଳତା ପ୍ରାପ୍ତି ବେଳେ ଏହାକୁ ନିଜର ଉପଲବ୍ଧି ବୋଲି କହିଥାଉ । ସଫଳତା ପ୍ରାପ୍ତିକୁ ନିଜର ଉପଲବ୍ଧି ବୋଲି କହିବା ତାତ୍ପରିକ ବୃତ୍ତିକୁ ଦର୍ଶାଏ । ନିଜର ବିଫଳତାକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦିଦେବା ମଧ୍ୟ ଏକ ମୁର୍ଖତାପୂର୍ଣ୍ଣ ତାତ୍ପରିକ ସ୍ଥିତିକୁ ଦର୍ଶାଏ । ଏହାର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ହେଲା ତୁମେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁ । ଏଣୁ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ଉଭୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କର । ଆମେ ଯେପରି ଦିବା-ରାତ୍ରିକୁ ସ୍ୱଭାବିକ ଘଟଣା ବୋଲି ମାନିନେଇଛୁ ସେହିପରି ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ମଧ୍ୟ ଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ଘଟଣା ।

କର୍ମର ଶୁଭଙ୍କରୀ ଓ ଲାଭଦାୟକ ପରିଣାମ ପାଇଁ ଆଶା ନିଶ୍ଚିତ ରଖ କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ଆସକ୍ତ ହୁଅ ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ପରିଣାମ ପାଇଁ ଅତିଶୟ ଘାରିହେବ ତେବେ ନିଜର ସ୍ୱଜନଶୀଳତା ଓ ସଜାଗତା ହରାଇବ । ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯଦି ତୁମେ ଗୋଟିଏ ନଳୀ ଦ୍ୱାରା ସଂସାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ କେବଳ ସାମିତ କ୍ଷେତ୍ର ହିଁ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବ । ମନ ଅତିଶୟ ଘାରିହେବା ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁରେ ଲାଖ୍ୟାଏ । ବିଷାଦରେ ଲୋକମାନେ କେବଳ ଦୁଃଖ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ଓ ଉଲ୍ଲାସରେ କେବଳ ସୁଖ ବିଷୟରେ । ଏସବୁ ବ୍ୟବହାର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ସଙ୍କେତ ।

ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ଯାହା ବି କର୍ମ କରୁଛ ତା'କୁ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ସମ୍ପାଦନ କର । ଏହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ତୁମକୁ ଯେଉଁ ପରିଣାମ ମିଳିବାର ଥିବ ତାହା ଅବଶ୍ୟ

ମିଳିବ । ଜଳପାନ କଲେ ତୃଷ୍ଣା ତ ଅବଶ୍ୟ ମେଣ୍ଟିବ କିନ୍ତୁ ତୃଷ୍ଣା ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ବାଲଟି ଭର୍ତ୍ତି ଜଳର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଗ୍ଲାସ ପାଣି ଯଥେଷ୍ଟ । ଯେତେବେଳେ ମୋ ନିଜ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ମୁଁ ମୋ ଜୀବନରେ ସେହି ମାର୍ଗରେ ଚାଲିବାକୁ ଚାହୁଁଛି ଯେଉଁଥିରେ ଚାଲିବାକୁ ମତେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ଆଶା ଯାହାକୁ ମୁଁ ନିଜେ ନିଜଠାରୁ କରେ । ଜୀବନରେ ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତି ଆସେ ଓ ଯାଏ କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ସବୁବେଳେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ରୂପରେ ରହେ । ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ଆମକୁ ଧ୍ୟାନ ରଖିବାକୁ ହେବ ତାହା ହେଲା ଫଳ ପ୍ରତି ଥିବା ଆମର ଆସକ୍ତି । ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସଜାଗତା ପୂର୍ବକ କରିଚାଲ ଓ ସଫଳତା-ବିଫଳତା, ହାନି-ଲାଭ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଅନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ମଧ୍ୟରେ ଭାରସାମ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିପାରିବ ତେବେ ଏହା ତୁମ ଜୀବନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଉପଲବ୍ଧି ହେବ । ଭଗବଦ୍ ଗୀତାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି *ସିଦ୍ଧ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟୋଃ ସମୋ ଭୂତ୍ ସମତ୍ତଂ ଯୋଗ ଉଚ୍ୟତେ* - ସିଦ୍ଧି ଓ ଅସିଦ୍ଧିରେ, ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତାରେ ମନର ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରିବା ହିଁ ଯୋଗ ।

ତୁମେ ନିଜ ପ୍ରୟାସରେ ସଫଳ ହୁଅ ବା ନ ହୁଅ କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ଏକ ଦ୍ରଷ୍ଟାର ଭାବନା ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖ ଓ ନିଜ ଜୀବନରେ ସମତ୍ତର ସ୍ଥିତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାକୁ ଦିଅ । ସମତ୍ତର ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ଯୋଗ କୁହାଯାଏ । ମନ ସନ୍ତୁଳିତ ଓ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ତୁମେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କର । ଏଣୁ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ରୂପକ ଫାଶରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ ରଖ । ପରିଣାମ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଚାଲ କିନ୍ତୁ ପରିଣାମ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହୁଅ ନାହିଁ ।

ଯେତେବେଳେ ତୁମେ କୌଣସି ପରିଣାମ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟକର ଏହା ତୁମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଯଦି ମୁଁ ଜଣେ ଉତ୍ତମ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛି ତେବେ ମୁଁ ଏକ ପରିଣାମ ଆଶା କରୁଛି ଏବଂ ଏହି ଆଶା ମୋର ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇଯାଏ ଯାହାକି ମତେ ପୁରୁଷାର୍ଥ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ ସକ୍ଷମ କରାଏ । ଯଦି ମୁଁ ‘ଯାହା ହେବାର ଅଛି ତାହା ହିଁ ହେବ’ ସଦୃଶ ଭାବନା ରଖି ସେହି ଆଶାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ ତେବେ ମୁଁ ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାର୍ଗରେ କେବେ ମଧ୍ୟ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଗତି ପଥରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବ । ଏଣୁ

ଆମ ପାଇଁ ଏହା ଉଚିତ୍ ହେବ କି ଆମେ କୌଣସି ଆଶା ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ନେଇ ନିଜ ମାର୍ଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା ଓ ମାର୍ଗରେ ଆସୁଥିବା ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ଦ୍ଵାରା ବିଚଳିତ ହେବା ନାହିଁ ।

ମଧ୍ୟମ ମାର୍ଗ

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରମ୍ପରାରେ ମଧ୍ୟମ ମାର୍ଗକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇଛି । ଭଗବାନ ବୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଏହି ମାର୍ଗକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଥିଲେ । ମାର୍ଗର ଦକ୍ଷିଣ କିମ୍ବା ବାମ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ନଚାଲି ମଝିରେ ଚାଲିଲେ ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ପାରିବ ।

ଉପନିଷଦ୍ରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ମଧ୍ୟମ ମାର୍ଗକୁ କ୍ଷୁରର ଧାର ପରି ତୀକ୍ଷଣ ଓ ଦୁଷ୍କର ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । *କ୍ଷୁରସ୍ୟ ଧାରା ନିଶିତା ଦୁରତ୍ୟୟା* । ଏହି ମାର୍ଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାବଧାନତା ସହ ଚାଲିବାକୁ ହୁଏ କାରଣ ସାମାନ୍ୟତମ ବିରୁଦ୍ଧିରେ ଲଢୁଲୁହାଣ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଯଦି ତୁମର ଧ୍ୟାନ ଲକ୍ଷ୍ୟରୁ ବିରୁଦ୍ଧ ହୁଏ ତେବେ ତୁମର ଯାତ୍ରା ସେଠାରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ତୁମର ପ୍ରୟୋଜନ, ତୁମର ପ୍ରେରଣା ସବୁକିଛି ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ତୁମେ ଆଗକୁ ବଢ଼ିପାର ନାହିଁ । ତୁମେ ଯାତ୍ରା କରିବା ସମୟରେ ଡାହାଣ ପାର୍ଶ୍ଵକୁ ପଡ଼ିଯାଅ ବା ବାମପାର୍ଶ୍ଵରେ, ଯାତ୍ରା ତ ସେହିଠାରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ପରନ୍ତୁ ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ସନ୍ତୁଳନ ଓ ସମତ୍ୱ ଭାବ ରଖି ସାବଧାନତା ଓ ସଜାଗତା ସହିତ ଅଗ୍ରସର ହୁଅ ତେବେ ତୁମେ ନିଜର ଯାତ୍ରା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିବ । ଏଣୁ ସମତ୍ୱ ଭାବ ମାନବ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଗୁଣ । ଯେତେବେଳେ ଏହି ଗୁଣ ଜୀବନରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରେ ସେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଇଚ୍ଛା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ କର୍ମର ଫଳ ପ୍ରତି ତା’ର ଅତିରିକ୍ତ ଆବେଶ ରହେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ସୁନ୍ଦର, ସହଜ ଓ ସନ୍ତୁଳିତ ହୋଇଯାଏ ।

ଏ ସବୁର ଅର୍ଥ ଏହା କି ଆମକୁ ନିଜ ମନର ଅଭ୍ୟାସ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ । ଶୈଶବରେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଜିନିଷ ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ହେଉ, କ୍ରମେ ବଡ଼ ହେବା ପରେ ଆମର ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଲାଳସା ଜାତ ହୁଏ । ଏହିପରି ବୟସର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସହିତ ସଂସାର ପ୍ରତି ଆମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳିଯାଏ, ଆମେ ଅନୁଭବୀ ଓ ପରିପକ୍ୱ ହେଇଯାଉ । ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଜାଗ୍ରତ ହେଉଥିବା ଇଚ୍ଛା,

ଏହାକୁ ପୂରଣ କରିବାର ଲାଳସା ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହିବାକୁ ଏବଂ ଏସବୁକୁ ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂରଣ କରିବାର ଲାଳସା ହିଁ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖର କାରଣ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଆମର ସଜାଗତା ସ୍ବୟଂ ପ୍ରତି କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଲୋକମାନେ ଏତେ ମାତ୍ରାରେ ଆତ୍ମ-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା ଠାରୁ ଲୁଚି ରହିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି । ଏପରିକି ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରକାଶ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ମୁହଁ ଲୁଚାନ୍ତି ।

ଏହି ସଂସାରରେ ଯଦି ଏପରି କିଛି ବସ୍ତୁ ଅଛି ଯାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭୟ କରନ୍ତି, ତାହାହେଲା ନିଜର ଅନ୍ତରାତ୍ମାର ଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରକାଶ । ସମସ୍ତେ ପ୍ରକାଶର କାମନା କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏହି ପ୍ରକାଶର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ସେତେବେଳେ କହନ୍ତି, “ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା ।” ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏପରି ହୋଇଥିଲା । ମହାଭାରତର ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅର୍ଜୁନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ବରୂପ ଦର୍ଶନ କରାଇବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ପରନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଯେତେବେଳେ ନିଜର ବିରାଟ ସ୍ବରୂପକୁ ପ୍ରକଟ କଲେ ସେତେବେଳେ ଅର୍ଜୁନ କହି ଉଠିଲେ, “ହୋଇଗଲା ! ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଏବେ ଆପଣ ନିଜର ସାଧାରଣ ରୂପରେ ଆସି ଯାଆନ୍ତୁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ସେହି ରୂପକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରେ କାରଣ ଏହା ମୋ ଭଳି, ଏହାକୁ ମୁଁ ବୁଝିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ଏହି ଦୀପ୍ତିମାନ ବିରାଟ ସ୍ବରୂପର ପ୍ରକାଶରେ ମୋର ଚକ୍ଷୁ ଝଲସି ଯାଉଛି । ଏହା ମୋର ବୁଝିବା ଶକ୍ତିରୁ ବାହାରେ ।”

ତିନି ଗୁଣ କର୍ମ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇ ସୁଖ ଦୁଃଖର ଅନୁଭବ ଜାତ କରାନ୍ତି । ଆମେମାନେ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖକୁ ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଇଟିର ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରିବା ହିଁ ଯୋଗ । କର୍ମର ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତାରେ ଯଦି ସମତାବ ରହେ ତେବେ ଏହା କର୍ମ-ଯୋଗର ପ୍ରତୀକ । ଯଦି ସଫଳତା ଓ ବିଫଳତାରେ ବୁଦ୍ଧିର ସନ୍ତୁଳନ ରହେ ତେବେ ଏହା ଜ୍ଞାନ-ଯୋଗ । ବିଷୟ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଇଥିବା ତୁମର ଭାବନା ଯେତେବେଳେ ଈଶ୍ବର ଅଭିମୁଖୀ ହେବାରେ ଲାଗେ ଏବଂ ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଳନ ଆସେ ତେବେ ଏହା ଭକ୍ତି-ଯୋଗର ପ୍ରାରମ୍ଭ । ଯଦି ଏହି ସନ୍ତୁଳନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ତୁମେ ନିଜ ଶରୀର ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବ ତେବେ ତୁମେ ହଠାତ୍ ଯୋଗରେ ପ୍ରବୀଣ ହୋଇପାରିବ ।

ସନ୍ତୁଳନ କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ଯୋଗାଡ଼୍ୟାସ ନୁହେଁ ବରଂ ଏହା ଏକ ଅବସ୍ଥା । ଯୋଗର ପ୍ରାରମ୍ଭ ସନ୍ତୁଳନ ଓ ସମତୁର ପ୍ରାପ୍ତି ଦ୍ଵାରା ହିଁ ହୁଏ । ଆସନ ଓ ପ୍ରାଣାୟାମ ଶାରୀରିକ ଅଭ୍ୟାସ, ବାହ୍ୟ ସାଧନାର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ଆନ୍ତରିକ ସାଧନାର ସମ୍ପନ୍ନ ସମତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ତୁମେ ଜପ, ମନ୍ତ୍ର, ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମି, ପ୍ରତ୍ୟାହାର, ଧାରଣା, ଧ୍ୟାନ, କୁଣ୍ଡଳିନୀ ଯୋଗ ଓ କ୍ରିୟା ଯୋଗ ପରି ବିଧି ଦ୍ଵାରା କରିପାରିବ । ପରିଶେଷରେ ଏପରି ଏକ ସମୟ ଆସେ ଯେତେବେଳେ ଆମର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ ଓ ଆମେ ନିଜର କର୍ମକୁ ଯୋଗ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରିପାରୁ ।

କର୍ମଯୋଗ ସିଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମକୁ ପ୍ରଥମେ ମନ, ଗୁଣ, ମନୋବଶା, ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଶ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀଜୀ କୁହନ୍ତି କର୍ମଯୋଗ ଆମକୁ ମନର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ନ ହେବାକୁ ଶିଖାଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ପରସ୍ଥିତିରେ ମନରେ ଯେଉଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ସେ ସବୁରୁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବା ମୁକ୍ତ ରୁହ । ଏକ ନିକାରାତ୍ମକ ଭାବନାତ୍ମକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ତୁମେ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କର । ସେଥିପାଇଁ କଷ୍ଟ ଭୋଗିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଭାବୁକ ହୁଅ ନାହିଁ । ଯେମିତି ତୁମେ ଭାବୁକ ବନିଯାଅ ତୁମର ମନୋବଶା ବଦଳିଯାଏ ଏବଂ ତୁମେ ମାନସିକ ସ୍ଵଚ୍ଛତା ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତାକୁ ହରାଅ । ଯଦି ତୁମେ ନିଜର ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ ତେବେ ତୁମର ମନୋବଶା ବଦଳିବ ନାହିଁ ଏବଂ ତୁମେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବ । ଯଦି ତୁମକୁ କେହି ଚାପୁଡ଼ା ମାରେ ଓ ତୁମେ ସେହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ନିଜର ମାନସିକ ସନ୍ତୁଳନ ରକ୍ଷା କରିପାରିବ ତେବେ ତୁମେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ବୋଲି ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିପାରିବ ଏବଂ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ତୁଟି ବୁଝିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ତୁମେ ତାକୁ ଓଲଟା ଚାପୁଡ଼ା ମାର ତେବେ ତୁମେ ଅଯଥା ଝଗଡ଼ାରେ ଲିପ୍ତ ହେବ ଓ ପରିଶେଷରେ ସେ ହିଁ ଜିତିବ ଯିଏ ବଳବାନ୍ । ଏଣୁ ଆମେ ନିଜର ମନ, ଭାବନା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତେବେ ଯାଇ ଆମର କର୍ମ କର୍ମଯୋଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବ ।

ସମଭାବ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜକୁ ବିଷୟ-ସୁଖର କାମନାରୁ ମୁକ୍ତ ରଖିପାରେ । ଏହିପରି ସେ ଦୁଃଖ-କଷ୍ଟର ଅନୁଭବରୁ ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତ ହୁଏ । କର୍ମର ପରିଣାମ ଯାହା ବି ହେଉ, ତା'ର ପ୍ରଭାବ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ କିଛି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଆଣେ

ନାହିଁ, କାରଣ ପରିଶାମ ତା'ର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବାହାରେ । ହଁ, ଏହା ସ୍ୱାକାରଯୋଗ୍ୟ ଯେ ନକାରାତ୍ମକ କର୍ମର ପରିଶାମ ନକାରାତ୍ମକ ଓ ସକାରାତ୍ମକ କର୍ମର ପରିଶାମ ସକାରାତ୍ମକ ହେବ ।

ଜୀବନର ଅନୁଭବ

ଲୋକମାନେ କର୍ମକୁ କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି । କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ବିଧାନ ବସ୍ତୁର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ପ୍ରକୃତି । ତାଳି ବଜାଇଲେ ଶବ୍ଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ଦୁଇ ହାତକୁ ଏକାଠି ଆଣିବାକୁ କ୍ରିୟା କୁହାଯାଇପାରେ ଏବଂ ଧ୍ୱନିର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ତୁମର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

କର୍ମ କେବଳ କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ସେହି ବିଧାନ ନୁହେଁ ଯାହାର ଅଧୀନରେ ତୁମେ ଅଛ, ବରଂ କର୍ମ ହିଁ ଜୀବନ । ଜୀବନର ଅନୁଭବ କର୍ମ ଏବଂ ସେହି ଅନୁଭବକୁ ଜାଣିବା ହିଁ ଜ୍ଞାନ । ଏ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଏହା ହିଁ ପ୍ରଭେଦ । ଏହା ମନେ ରଖ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ପ୍ରଶ୍ନ ରହିଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରଣରେ ଗୋଟିଏ ପରିଶାମର ସମ୍ଭାବନା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଅଛି । ଯେପରି ଶରୀରରେ ଛାୟା ଲୁଚି ରହିଥାଏ,

ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରଣ ଭିତରେ ତା’ର ପରିଣାମ ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ଛାୟା ଶରୀରର ଅଂଶ । ଏହା ଶରୀରକୁ ନେଇ ନିଜର ଆକାର ଧାରଣ କରେ । କିନ୍ତୁ ଛାୟାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରକାଶରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରଣରେ ଏକ ପରିଣାମ ନିହିତ ଓ ଏହା ହିଁ କର୍ମ । କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କର୍ମ ନୁହେଁ, ଏସବୁ କର୍ମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାରକରେ ଏକ ପରିଣାମ ଲୁଚିକାନ୍ଦିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହି ଶରୀର ଏକ କାରକ, ମନ ମଧ୍ୟ କାରକ । ଏହାର ପରିଣାମ ଶରୀର ଓ ମନ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଛି । ଏହି ଲୁଚିକାନ୍ଦିତ ପରିଣାମ ହେଲା ଇଚ୍ଛା, କାମନା ଓ ତୃଷ୍ଣା ।

କର୍ମର ସୁପରିଚାଳନା

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପରମ୍ପରାରେ କୁହାଯାଏ – ‘ନିଜ କର୍ମକୁ ସୁଧାର ।’ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କ’ଣ ?

କର୍ମକୁ ସୁପରିଚାଳିତ କରିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ଜୀବନର ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମକୁ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଏ କଥା ବୁଝିବାକୁ ହେବ କି ଏହି ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମରେ କେଉଁ ସଫୁର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଧିକ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତି ଅନ୍ୟ ବୃତ୍ତିଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇଥାଏ । ମୁଁ ମୋର ନିଜ ଜୀବନକୁ ଅବଲୋକନ କଲେ ଦେଖେ ମୋ ଜୀବନରେ କୌଣସି ଭୟ ବା ଅସୁରକ୍ଷା ଭାବନା ନାହିଁ, କୌଣସି ଅବଶୋଷପୂର୍ଣ୍ଣ ବାସନା ବା କାମନା ନାହିଁ, କୌଣସି ତୀବ୍ର ତୃଷ୍ଣା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯଦି କିଛି ସମସ୍ୟା ଥିଲା ତାହା ନିଦ୍ରା-ବୃତ୍ତି । ପିଲାବେଳେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଶୋଇ ଯାଉଥିଲି ମୋର ଗୁରୁ ଭାଇମାନେ ମତେ ଖଟିଆ ସହିତ ଉଠାଇ ନେଇ ଆଶ୍ରମ ବାହାରେ ଛାଡ଼ି ଆସୁଥିଲେ । କ’ଣ ହେଉଛି ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞ ଥାଏ । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବା ପରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଆଶ୍ରମର ଦ୍ଵାର ପାଖରେ ପାଉଥିଲି । ନିଦ୍ରା ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ଥିଲା । ମୋର ଗୁରୁଜୀ ସେହି ଦୁର୍ବଳତାର ଉପଯୋଗ କଲେ । ସେ ଯୋଗନିଦ୍ରା ଅବସ୍ଥାରେ ମତେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କଲେ । ମୋର ଦୁର୍ବଳତାକୁ ସେ ଶକ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେଲେ ।

କିନ୍ତୁ ସକାଳୁ ଉଠିବା ପାଇଁ ମତେ ବହୁତ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଁ ମୋର ଶୋଇବା ଓ ନିଦରୁ ଉଠିବା ସମୟକୁ କିଛିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲି ।

ତା'ପରେ ଶୀଘ୍ର ଉଠିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଘଡ଼ିରେ ଭୋର ଚାରିଟା ବେଳେ ଆଲାର୍ମ ଲଗାଇଲି ଓ ସଂକଳ୍ପ କଲି କାଲିଠାରୁ ମୁଁ ଭୋର ଚାରିଟାରୁ ଉଠିବି । ଦୁଇଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି କଲି କିନ୍ତୁ ଉଠିପାରିଲି ନାହିଁ । ତୃତୀୟ ଦିନ ଏପରି ହେଲାକି ମୁଁ ଆଲାର୍ମର ଶବ୍ଦକୁ ଶୁଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ତା' ପରଦିନ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅବସ୍ଥା ହେଲା ।

ଶେଷରେ ମୁଁ ନିଜକୁ କହିଲି, 'ଏପରି କାମ ହେବ ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟକତାଠାରୁ ଅଧିକ ନିଦ୍ରା ମତେ ମାନ୍ଦା, ଅଳସୁଆ ଓ ତାମସିକ କରିଦେଉଛି । ଏହାକୁ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ?' ଏହାପରେ ଏକ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୋର ଦୈନିକ ଉଠିବା ସମୟର ଦଶ ମିନିଟ୍ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ୬.୫୦ ରେ ଆଲାର୍ମ ଲଗାଇଲି । ତା'ପର ସପ୍ତାହରେ ୬.୪୦ରେ ଲଗାଇଲି । ତା'ପରେ ୬.୩୦, ୬.୨୦, ୬.୧୦ ଏବଂ କିଛି ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ୪ଟା ବେଳେ ଉଠିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଗଲି । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ତତ୍ତ୍ୱଶାତ୍ ହାସଲ କରିବା ପରି କୌଣସି କଠୋର ସଂକଳ୍ପର ଆଧାରରେ ହୋଇ ନଥିଲା ବରଂ ଧୀରେ-ଧୀରେ ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ ନିଜେ ଏହି ଆଭାସ ପାଇଯାଇଥିଲି କି କୌଣସି କଠୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ ମୁଁ ପୂରଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ, କାରଣ ମୋର ମନ ଦୁର୍ବଳ ଥିଲା । ଯଦି ମୁଁ ଦୁର୍ବଳ ମନା ହୋଇ ନଥାନ୍ତି ତେବେ ଏ ସମସ୍ୟା ହିଁ ଆସି ନ ଥାନ୍ତା । ମୁଁ ଏହି ବୃତ୍ତିକୁ ସିଧାସଳଖ ସମ୍ବୁଝାନ ହେବାକୁ ଅସମର୍ଥ ଥିଲି । ଏଣୁ ମୁଁ ମୋ ନିଜ ମନର ଏହି ଅଭ୍ୟାସକୁ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ଏକ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କଲି । ଆଲାର୍ମର ସମୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସପ୍ତାହରେ କିଛି ମିନିଟ୍ ହିସାବରେ ଆଗୁଆ କରି ଚାଲିଲି । ଏଣୁ ମୋର ସଂକଳ୍ପ ସିଦ୍ଧିରେ କୌଣସି ବାଧା ଆସିଲା ନାହିଁ । ଯଦି ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରୟୋଗ କରିଥାନ୍ତି ତେବେ ନିଜକୁ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରିପାରି ନଥାନ୍ତି, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ବୃତ୍ତି ସହିତ ସଂଘର୍ଷ କରି ଚାଲିଥାନ୍ତି ।

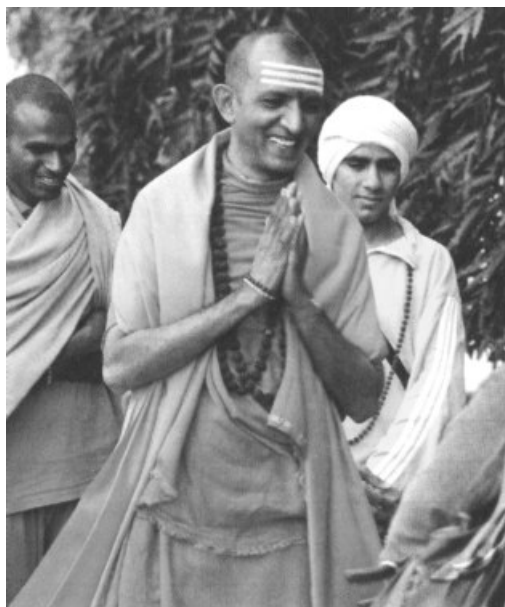
ଜୀବନର କର୍ମ, ଅନୁଭବ ଓ ଅଭ୍ୟାସକୁ ଏହିପରି ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । କିଛି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜୀବନରେ ଆହାର-ବୃତ୍ତିର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଧିକ ଥାଏ । ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ରେ ସେମାନେ କିଛି ଖାଇବା ପାଇଁ ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ଅନ୍ତରର ତୃଷ୍ଣାକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ଜାଣି ନଥାନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଏହି ତୃଷ୍ଣାର ତୃପ୍ତି ଭୋଜନ ଦ୍ୱାରା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି । କିଛି ନା କିଛି ଖାଇ ଚାଲିବା ତାଙ୍କର ଏହି ତୃଷ୍ଣାର ଏକ ମାନସିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଯାହାକୁ ସେମାନେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବୁଝି ପାରନ୍ତି

ନାହିଁ । ଯଦି ସେମାନେ ଏହା ବୁଝି ଆଆନ୍ତେ ତେବେ ତାଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ରୋଷେଇ ଘର ଯିବାକୁ ପଡୁ ନଥାନ୍ତା । ତୃଷ୍ଣା ଯେତେବେଳେ ଅଚେତନ ସ୍ତରରେ ରହେ ସେତେବେଳେ ଏହା ଭୋଜନ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ରୂପରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ । ଭୋଜନ ପୋଷଣର ସାଧନ ଏବଂ ତୃଷ୍ଣାର ପୋଷଣ ତ କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ କରିବାର ଅଛି । ଯଦି ଏହି ତୃଷ୍ଣା ମାନସିକ ହୋଇଥାଏ ତାହାହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଏହାର ପୋଷଣ ଭୋଜନ ଦ୍ଵାରା କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁ ।

ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ତୃଷ୍ଣା ବ୍ୟତୀତ ଭାବନାତ୍ମକ ତୃଷ୍ଣା ଓ ଲାଳସା ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵଭାବତଃ ବ୍ୟଭିଚାରୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ତୃଷ୍ଣା କାମ-ବାସନା ହୋଇଥାଏ । ମନୋବିଜ୍ଞାନୀ ଏହାକୁ ଯୌବନର ମାନସିକତା କହି ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକତା ଏହା କି ଯେବେ ତୁମେ କାମ-ବାସନା ପଛରେ ଦୌଡ଼ ସେବେ ତୁମର ମନ ଅତିଶୟ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ କାମୁକତା ଏକ ପାଗଳାମୀ, ଏକ ବନ୍ଧନ, କୌଣସି ମୁକ୍ତିଦାୟୀ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନୁହେଁ । ଏହାର ପ୍ରୟୋଜନ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଥରେ ଚରିତାର୍ଥ ହେଲେ ଏଥିପ୍ରତି ଦୁର୍ବଳତା ଆହୁରି ବଢ଼ିଯାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ବାସନାର ଦାସ ହୋଇଯାଏ ଓ ଜୀବନର ସକାରାତ୍ମକ ପାର୍ଶ୍ଵ ସହିତ ତାର ସମ୍ପର୍କ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ଆହାର ଓ ନିଦ୍ରା ପରି ବାସନାର ମଧ୍ୟ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ପ୍ରଭାବ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ନିଦ୍ରା ବହୁଳତା ଓ ନିଦ୍ରାହୀନତା ଉଭୟ ହାନିକାରକ । ସେହିପରି ଅତ୍ୟଧିକ ବାସନା ଓ ବାସନାର ଦମନ ମଧ୍ୟ ହାନିକାରକ । ଏଣୁ ଚିନ୍ତନ, ମନନ ଓ ଧ୍ୟାନ ଦ୍ଵାରା ଜୀବନର ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ବିଷୟରେ ସଠିକ୍ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହାଦ୍ଵାରା ଜୀବନର କର୍ମକୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରାଯାଇପାରିବ ।

କର୍ମ ଓ ପୁନର୍ଜନ୍ମ

କର୍ମ ଆମକୁ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ସୃଜନ ହୋଇଥାଏ । ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଦର୍ଶନ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପ୍ରାୟ ଏଥିରେ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିନ୍ତନ ଚାର୍ବାକୀୟ - ଯାବତ୍ ଜୀବେତ୍ ସୁଖମ୍ ଜୀବେତ୍, ରଣଂ କୃତ୍ଵା ଘୃତଂ ପିବେତ୍ - ଖୁବ୍ ମଜା ମସ୍ତି କର, ରଣ କରି ମଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତନ କରେ, ନିଜ

ଜୀବନର ରହସ୍ୟକୁ ଜାଣିବାକୁ ଓ ଏହାର ଉତ୍ଥାନ ପାଇଁ ଯନ୍ତ୍ରଣାଳ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ସେ ଏହି ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗେ - ପୁନରପି ଜନନଂ ପୁନରପି ମରଣଂ, ପୁନରପି ଜନନୀ ଜଠରେ ଶୟନମ୍ । ଆମେ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ନେଉ, ବାରମ୍ବାର ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରୁ, ବାରମ୍ବାର ପୁଣି ମାତୃ ଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଉ । ସ୍ବୟଂ ଯିଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି । ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ଜନ୍ ବାପ୍ଟିଷ୍ଟ ସନ୍ଥ ଏଲିଜାଙ୍କର ପୁନର୍ବତାର ଥିଲେ । ଯିଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପୁନର୍ଜନ୍ମର ବାସ୍ତବିକତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଧର୍ମରେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ମାନ୍ୟତା ଅନ୍ୟ କିଛି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ମୁଁ ଏଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର କଥା କହୁନାହିଁ । ମୁଁ ସେହି ଅନୁଭବ କଥା କହୁଛି ଯାହା ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିପାରେ । ଯିଶୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅନୁଭବ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେ ତା’ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

ଭାରତୀୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ବିଷୟରେ ବିସ୍ତାରରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଯାଇଛି । ସନ୍ଥ-ମହାତ୍ମାମାନେ ଏ ବିଷୟରେ କହିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଜିର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଉପରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଏହା ବିଶ୍ୱାସ କରେ କି

ଆମେ ଯାହା ବି ସଂସ୍କାର ଏହି ଜୀବନରେ ସଞ୍ଚୟ କରୁ ଯଦି ତାକୁ ଏହି ଜୀବନରେ ବିସର୍ଜନ ନ କରିବା ତେବେ ତାହା ଆମ ସହିତ ଆଗାମୀ ଜୀବନକୁ ଯାଇଥାଏ । ଏହା କାଗଜ ଉପରେ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ର ଦାଗ ସଦୃଶ । ତୁମେ କାଗଜ ଉପରେ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ର ଲେଖାକୁ ଲିଭାଇ ପାରିବ, କିନ୍ତୁ ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ର ଚାପରେ ଯେଉଁ ଦାଗ ବା ଚିହ୍ନ କାଗଜ ଉପରେ ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ଲିଭାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ତୁମେ କାଗଜ ଉପରେ ଯାହାକିଛି ଲେଖ ତାକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ଲିଭାଇ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ସେହି ସଂସ୍କାର ଯାହା ସହିତ ତୁମେ ଜନ୍ମ ନିଅ । ମନର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି ମନ ବଦଳିଯାଏ ତେବେ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ସ୍ମୃତି ସବୁ କିପରି ରହନ୍ତା ? ଏହି ଜନ୍ମର ମନ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ମନଠାରୁ ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଆଗାମୀ ଜନ୍ମରେ ଅନ୍ୟ କାହାର ମନ ନୁହେଁ ମୋ ନିଜର ମନକୁ ହିଁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବି ।

କର୍ମକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଏହାର କ୍ଷୟ ପାଇଁ ଆମେ ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ନେଉ । ଆତ୍ମା ନିଜର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ୍ୱଭାବବଶତଃ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଚାହେଁ କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତି ଆତ୍ମାକୁ ସଂସାର ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରେ । ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମା ପ୍ରକୃତିର ସହଯୋଗରେ ଭୌତିକ ଶରୀର ଧାରଣ କରେ ସେତେବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମା ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବା ସମୟରେ ମନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଆବଶ୍ୟକତା ନ ଥାଏ କାରଣ ଏହି ପ୍ରୟାସ ବାହ୍ୟ ବା ବୌଦ୍ଧିକ ହୋଇ ନଥାଏ । ଯଦି ତୁମେ ଅଗ୍ନିକୁ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ କରିବ ତେବେ ଏହାର ଶିଖା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖୀ ଅବଶ୍ୟ ହେବ । ବୃକ୍ଷ ସର୍ବଦା ଉପରକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆକାଶ ଦିଗରେ ବଢ଼ିବ । ସେହିପରି ଆତ୍ମାର ଶକ୍ତି ସର୍ବଦା ଉପର ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରେ, କିନ୍ତୁ ଆମେ କର୍ମର ପ୍ରଭାବ ଯୋଗୁ ଏହାକୁ ନିମ୍ନଗାମୀ କରୁ ।

ଯେଉଁ ସଂସ୍କାର ଆମ ସହିତ ପୂର୍ବ ଜୀବନରୁ ଏହି ଜୀବନକୁ ଏକ ଗଣ୍ଡିଲି ରୂପରେ ଆସିଥାଏ ତାକୁ ପ୍ରାରକ୍ଷ କୁହାଯାଏ । ଏହା କାଗଜ ଉପରେ ଥିବା ପେନ୍‌ସିଲ୍‌ର ଦାଗ ସଦୃଶ ଯାହାକୁ ଦେଖି ହୁଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଏହା ଆମ ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଚାଲିଥାଏ । ଏହାର ସମ୍ବନ୍ଧ ଗୁଣ ସହିତ ଥାଏ । ଜୀବନର ଲୀଳା ଏହିପରି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଆମେ ଜନ୍ମ ନେଉ, ଶୈଶବରେ ଖେଳ-କୁଦ କରୁ, ତା’ପରେ ପାଠ

ପଢ଼ୁ, ବଢ଼ ହେବା ପରେ କାମ ଧନ୍ଦା କରୁ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ନିଜର ପ୍ରାରଣ, ଗୁଣ ଓ ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ଏହି ଖେଳ ଖେଳୁ ସେତେବେଳେ ଆମର ଏକ ମନୋବୃତ୍ତିର ନିର୍ମାଣ ହୁଏ ଯାହାକୁ ଚରିତ୍ର ବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ସଂଜ୍ଞା ଦିଆଯାଏ ।

ସୁଖର ଅନ୍ୱେଷଣ

ଶରୀର ଓ ମନ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପରେ ଆତ୍ମା କାହାର ଅନ୍ୱେଷଣ କରେ ? ସୁଖର । ଏହା ହିଁ ଜୀବନର ବିଧାନ । ଜଣେ ଶିଶୁ ମଧ୍ୟ ସୁଖ ପାଇଁ ସେତିକି ବ୍ୟାକୁଳ ରହେ ଯେତିକି ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି । ଦୁଃଖରୁ ନିବୃତ୍ତି ଓ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହିଁ ଜୀବନର ସଂଘର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ସୁଖର ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ ତୁମେ ସବୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରୟାସ କର, ତଥାପି ସୁଖ ମିଳେ ନାହିଁ । କାରଣ ତୁମର ମାନସିକ ଗଠନ ସୁଖର ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ ଅନୁରୂପ ନୁହେଁ । ବାସ୍ତବିକ ସୁଖ ହେଉଛି ‘ଆନନ୍ଦ’ର ସ୍ଥିତି । ଆନନ୍ଦର ଏହି ସ୍ଥିତି ସେହି ମନକୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ ଯିଏ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ଦ୍ବାରା ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ନଥାଏ ।

ଯେତେବେଳେ ମନ ବନ୍ଧନରେ ରହେ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଖୁସିର ଝଲକ ମାତ୍ର ପାଇଥାଅ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଅନୁଭବକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରିପାରି ନାହିଁ । ସୁଖର ଏହି କ୍ଷଣିକ ଝଲକ ପରେ ପୁଣି ବିଷାଦ ଆସେ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ବାସ୍ତବିକ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ ହୁଏ ସେ ସମୟରେ ମନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ତୁମେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କର । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତ ରୁହ ସେତେବେଳେ ତୁମେ କେତେ ହର୍ଷ, କେତେ ଉଲ୍ଲାସ ଅନୁଭବ କର ! ପୁରା ସଂସାର ତୁମକୁ ଦୀପ୍ତିମାନ ଜଣାଯାଏ, ମନ ହାଲୁକା ଲାଗେ, ଶରୀର ହାଲୁକା ଲାଗେ, ଏପରି ଜଣାଯାଏ ଯେପରିକି ତୁମେ ଆନନ୍ଦରୂପୀ ଲହଡ଼ି ଉପରେ ସବାର ହୋଇଛ । ଏହା ହିଁ ମୁକ୍ତି, ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତାର ଅନୁଭବ । ଆଉ ଯେବେ ଆମ ଜୀବନରେ ଦୁଃଖ ଆସେ ସେ ସମୟରେ ଆମେ ବନ୍ଧନ, ଅସ୍ଥିରତା ଅନୁଭବ କରୁ । ଏପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ ଯେପରି କି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କେହି ଭାରୀ ବୋଝ ଲଦି ଦେଇଛି । ମୋକ୍ଷର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଏହି ଦୁଃଖ ଓ କ୍ଳେଶରୁ ମୁକ୍ତି । ଯିଏ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛି ତାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ହିଁ ମୋକ୍ଷ । ଏହା କେଉଁ ବନ୍ଧନ ଯାହା ତୁମକୁ ବାନ୍ଧି ରଖିଛି ? ଏହି ବନ୍ଧନ ନା ଇନ୍ଦ୍ରିୟର, ନା ମନର, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନ ସର୍ବଦା ସାଙ୍ଗରେ ରହିବେ । ଏହି ବନ୍ଧନ ହେଉଛି କ୍ଳେଶ, ଅଜ୍ଞାନ, ଅଭିନିବେଶର

ଯାହା ସୁଖ ଶାନ୍ତିକୁ ହରଣ କରିନିଏ । ଏହି ସବୁ ବନ୍ଧନରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହି ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ସହିତ କର୍ମ ଅଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଯୋଡି ହୋଇ ରହିଛି । ତିନି ଗୁଣ ଓ ଚାରି ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଅନ୍ତି । ଜଣେ ତାମସିକ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସତ୍ତ୍ଵର ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ ଯେତେବେଳେ ତା’ର ଜୀବନରେ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ମିଳିବ । ଅପର ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଜଣେ ସାତ୍ତ୍ଵିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୁଃଖ ସମୟରେ ତାମସିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅନୁଭବ କରିବ । ଏଣୁ ଏହି ସଂସାରରେ କର୍ମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରାପ୍ତି କରିବା ।

ଇଶ୍ଵର ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖର କଳ୍ପନା କରିଲେ ଓ ପ୍ରକୃତି ଏହାକୁ ଆମ ସ୍ଵଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାରୋପଣ କରିଦେଲେ । ସୁଖ ଆମକୁ ଦୁର୍ବଳ କରେ ଅଥଚ ଦୁଃଖ ଆମର ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ଜାଗ୍ରତ କରେ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସୁଖ ପଛରେ ଗୋଡାନ୍ତି ସେମାନେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ରହି ଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଦୁଃଖକୁ ସାମନା କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ମନ ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ସଂସାରରେ ଯେତେସବୁ ଉକୃଷ୍ଟ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟମାନ ହୋଇଛି ସେସବୁର କାରଣ ସୁଖଦ ପରିସ୍ଥିତି ନୁହେଁ, ବରଂ ଦୁଃଖ ସହିତ ସଂଘର୍ଷର ପରିଣାମ । ଯଦି ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟର ପାତାକୁ ଦେଖିପାରି ନ ଥାନ୍ତେ ତେବେ ସେ କେବେହେଲେ ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । ସେଥିପାଇଁ ମୁନି-ରଷିମାନେ କହିଛନ୍ତି କି ଦୁଃଖ ଓ ପାତାକୁ ନିଜ ସାଧନା ଓ ବିକାଶର ଆଧାର ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କର । ଦୁଃଖଦ ପରିସ୍ଥିତିରେ ତୁମ ଭିତରେ ପୁରୁଷାର୍ଥର ଯେଉଁ ପ୍ରକୃତି ଜାଗ୍ରତ ହେବ ଏବଂ ତଦ୍ଵାରା ତୁମକୁ ଯେଉଁ ସତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ ତାହା ଅନୁପମ ଓ ଅଦ୍ଵିତୀୟ ହେବ ।

ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ମାତା କୁନ୍ତୀ ଭଗବାନ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ହୋଇ ସାରିଥିଲା, ରାଜ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଫେରି ଆସିଥିଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ କଲେ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପାଖକୁ ବିଦାୟ ନେବାପାଇଁ ଗଲେ କୁନ୍ତୀ କହିଲେ, “ ଏବେ ଯେତେବେଳେ ଆମର ସୁଖ-ଶାନ୍ତି ଓ ସମୃଦ୍ଧ ଅଛି ତୁମେ ଫେରିଯାଉଛ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଦୁଃଖ-କଷ୍ଟରେ ଥିଲୁ ତୁମକୁ ମନେ ପକାଇବା ମାତ୍ରେ ତୁମେ ଅବିଳମ୍ବେ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ

ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲ । ମୁଁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଚାହିଁବି କି ଆମ ଜୀବନରେ ସର୍ବଦା ଦୁଃଖ ରହୁ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ତୁମକୁ ସବୁବେଳେ ମନେ ପକାଉଥିବୁ ଓ ତୁମର ପବିତ୍ର ସାନିଧି ପାଉଥିବୁ । ଇତିହାସରେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ କୁହା ହିଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏ ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ଅନେକ ପିଢ଼ି ଏପରି ଆସିଛି ଓ ଚାଲି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ କେହି ଜଣେ ନିଜ ଅନ୍ତର୍ମନରୁ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିନି କି ଭଗବାନ ! ମତେ ଦୁଃଖ ଦିଅ, କାରଣ ଦୁଃଖରେ ତୁମେ ମୋ ସହିତ ରହିଥାଅ । ସୁଖରେ ତୁମେ ମୋ ଠାରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଅ ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ପ୍ରତି ଏବଂ ଈଶ୍ୱର ଓ ସାଧୁ-ସନ୍ଥଙ୍କ ପ୍ରତି କିଏ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ? ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଯିଏ ଦୁଃଖୀ । କଷ୍ଟ ଓ ପୀଡ଼ା ଆମକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନିକଟତର କରେ । ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ପ୍ରକୃତି ଯୋଗୁ ହୋଇଥାଏ, ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଯୋଗୁ ନୁହେଁ । ଈଶ୍ୱର ଆମକୁ ନା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ ରଖନ୍ତି ନା ବିଷାଦଗ୍ରସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଚାହାନ୍ତି । ସେ ଚାହାନ୍ତି ଆମେ ଯେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତି ଓ ଯେକୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ସର୍ବଦା ସନ୍ତୋଷରେ ରହୁ । ପ୍ରକୃତି ଯୋଗ ଓ ମାୟା ରୂପରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ ଏବଂ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥାଏ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଚ୍ଛାର ପରିସମାପ୍ତି ହୁଏ ତା'ର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ବାକି ଅନ୍ୟମାନେ ସୁଖ, ଦୁଃଖ ସହିତ ସଂଘର୍ଷ କରି ଚାଲନ୍ତି । ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥାୟୀ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ବିଚାରରେ ଠିକ୍ । ତୁମର ସୁଖ ଓ ଆନନ୍ଦର ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ ଏପରି କରିବା ସମୟରେ ନିଜ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଭୁଲ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜକୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଅଛ ଯାହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଓ ମୁକ୍ତିର ଅନୁଭବ କରିପାରିବ ।

ପ୍ରକୃତିର ପରିସରରେ ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଆମେ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରୁ । ଯେବେ କୌଣସି ତମୋଗୁଣ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମ କରେ ସେ ନିଜକୁ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ଦିଏ । ଯେବେ ସତ୍ତ୍ୱ-ଗୁଣ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମ କରେ ସେ ନିଜକୁ ବନ୍ଧନ ମୁକ୍ତ କରିଦିଏ । ରଜୋଗୁଣ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମିଶ୍ରିତ ପରିଣାମ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ ।

ଆଶ୍ରମରେ ତୁମେ ସେହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କର ଯାହା ତୁମେ ଘରେ କରିଥାଅ- ରୋଷେଇ କରିବା, ଘର ସଫା କରିବା, ଝାଡୁ କରିବା, ଯୋଜନା ଆଦି କରିବା ।

ଉତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନଥାଏ । ପ୍ରଭେଦ ଅଛି ତ କେବଳ ତୁମର ବୁଝିବା ଶକ୍ତି ଓ ଜ୍ଞାନରେ । ଆଶ୍ରମ ପରିବେଶରେ ସତ୍‌ସଙ୍ଗ, ସାଧନା, ଶୁଦ୍ଧି ଓ ସମର୍ପଣ ଦ୍ଵାରା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଝିପାରେ କି କଣ ଉପଯୋଗୀ କଣ ଅନୁପଯୋଗୀ, କଣ ଉଚିତ୍ କଣ ଅନୁଚିତ୍ । ଏହି କାମ ଘରେ ରହି କରିଲେ ବୁଦ୍ଧି ଓ ବିଚାରରେ ଏପରି ସ୍ଵଚ୍ଛତା ଆସେ ନାହିଁ । ଆଶ୍ରମରେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୁରୁଙ୍କର ଅନୁଶାସନ ରୂପା ଠେଙ୍ଗା ପାହାର ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଘରେ ପାହାର ଦେଲାବାଲା କେହି ନଥାନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଗୁରୁଙ୍କର ପାହାର ପଡ଼େ ତୁମର ଜ୍ଞାନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ତୁମେ ଠିକ୍ କାମ କରୁଛ ନା ନାହିଁ ଚିନ୍ତା କରିବା ଆରମ୍ଭ କର । ତୁମେ ନିଜ ପ୍ରତି ସଜାଗ ହୁଅ ଓ ତୁମ ଭିତରେ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପରି ଜିନିଷ ନୁହେଁ । ଥରେ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲେ ତୁମେ ଧୀରେ ଧୀରେ ନିଜର କର୍ମ ଓ ବିଚାରଧାରାର ସାକ୍ଷୀ ହେବା ଆରମ୍ଭ କର । ଏହା ହିଁ ବାସ୍ତବିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷା ।

ଜୀବନରୂପୀ ବୃକ୍ଷର ବୀଜ ରୋପଣ ଓ କଟାକଟି

ତୁମେ ଗୋଟିଏ ବୀଜ ଆଜି ପୋତିଲେ କିଛି ଦିନ ପରେ ଏହା ଅଙ୍କୁରିତ ହେବ । ଆଉ ଦଶ ବର୍ଷ ପରେ ସେଥିରେ ଫଳ ଆସିଲେ ତୁମକୁ ବୀଜ ରୋପଣର ପରିଣାମ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି କାମରେ ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନାହିଁ, ଯୌର୍ଯ୍ୟର ସହିତ କାମ କର । ଏପରି ନ ହେଉ କି ଧ୍ୟାନ ଆରମ୍ଭ କରୁ କରୁ ତୁମେ ଦିବ୍ୟ ଅନୁଭୂତିର କାମନା ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅ । ଧ୍ୟାନର ବୀଜକୁ ରୋପଣ କର, ତାକୁ ରକ୍ଷା କର, ତାହାର ପୋଷଣ କର, ଯନ୍ ନିଅ ଓ ଦଶବର୍ଷ ପରେ ତୁମକୁ ଧ୍ୟାନର ପରିଣାମ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିବ । ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହରେ କିଛି ହେବ ନାହିଁ ଓ ଏପରି ଆଶା ମଧ୍ୟ କର ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତି ନିଜର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଚାଲେ । ଜୀବନରେ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରୟାସ ଏହା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ କି ସିଏ ସଠିକ୍ ବୀଜ ରୋପଣ କରୁ ଓ ସେହି ବୀଜକୁ ପଲ୍ଲବିତ ଓ ପୁଷ୍ଟିତ ହେବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁ ।

ଏହି ଧରିତ୍ରୀ ଏକ କ୍ଲବ୍ ସଦ୍‌ଶ ଯାହାର ଆଜୀବନ ସଦସ୍ୟ ଆମେ ସମସ୍ତେ । ଆମେ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିବା ପରେ ଆମର ସଦସ୍ୟତା ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଜନ୍ମରୁ

ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମାନବ ସମାଜର ଆଜୀବନ ସଦସ୍ୟ । ଏଣୁ ନିଜ କର୍ମର ଗୁଣବତ୍ତାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ; ନିଜର ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି, ସଠିକ୍ ସମୟରେ ସଠିକ୍ କାମ କରି ଓ ନିଜ ସ୍ୱଭାବକୁ ଉନ୍ନତ କରି ଆମେ ଆମର କର୍ମକୁ ଠିକ୍ ଦିଗରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିପାରିବା ।

ନିଜ ସ୍ୱଭାବରେ କିପରି ସୁଧାର ଆଣିବା ? ଯଦି ତୁମେ କୌଣସି ବତୁଥିବା ବୃକ୍ଷର ବିକାଶ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନକରି ତେବେ ଏହାର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ସବୁ ଦିଗରେ ବିସ୍ତାରିତ ହେବ । ଆଉ ଯଦି ତୁମେ ଚାହୁଁ କି ଗଛଟି କେବଳ ଉପର ଆଡ଼କୁ ସିଧା ବତୁ ତେବେ ତୁମକୁ ଗଛର ଡାଳକୁ କାଟିବା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମ ନିଜ ଜୀବନ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏପରି କରି । ତୁମେ କେବେ ବି ନିଜର ଜୀବନରୂପା ବୃକ୍ଷର ଡାଳକୁ କାଟି ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଡାଳ ଡେଡ଼ା-ମେଡ଼ା ଢଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ବଢ଼ିଯାଏ ତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିପରୀତ ଦିଗରେ । ତୁମେ ଏହି ବଙ୍କା ଭାବରେ ବଢ଼ିଥିବା ଡାଳକୁ ମାଳୀକୁ ଦେଖାଇ କୁହ, “ମୁଁ ଚାହୁଁଛି ଏହି ଗଛଟି ସିଧା ବତୁ ।” ମାଳୀ କହେ, “ବଙ୍କା ଡାଳକୁ ଆରି ଦ୍ୱାରା କାଟିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।” ତୁମେ କୁହ, “ନାହିଁ, ନାହିଁ ଆରିଦ୍ୱାରା କାଟ ନାହିଁ, ତା’କୁ କଷ୍ଟ ହେବ ।” ମାଳି ଜଣାଏ, “ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ ।”

ଆମେମାନେ ସଠିକ୍ ଜୀବନ ଶୈଳୀର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ । ଯଦି ଆମେ ଆରମ୍ଭରୁ ଉଚିତ୍ ଶୈଳୀରେ ଜୀବନ ବ୍ୟତୀତ କରୁ, ଆରମ୍ଭରୁ ନିଜ ସଂସ୍କାର, ସ୍ୱଭାବ ଓ ବ୍ୟବହାରକୁ ସମୁଚିତ ଭାବରେ କଟା-କଟି କରୁ ତେବେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରୟାସ ପରେ ଆମର ଜୀବନରୂପା ବୃକ୍ଷ ନିଜେ ନିଜେ ସିଧା ଭାବରେ ଅଗ୍ରଗତି କରିବ ।

ସାଧନାର ଆବଶ୍ୟକତା

ଏହି କଟା-କଟି କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଗ ସାଧନା ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥାଏ । ଯୋଗ ସାଧନାର ଅର୍ଥ ନିଜ ସ୍ୱଭାବର ରୂପାନ୍ତରଣ । ଏହା ତୁମକୁ ସ୍ୱୟଂ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନ ତୁମକୁ ନିଜ ସ୍ୱଭାବର ସୀମା ବିଷୟରେ ଅବଗତ କରାଏ । ଧ୍ୟାନ

ସମୟରେ ତୁମେ ଏହା ଦେଖ । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜ ସ୍ୱଭାବର ଏହି ସୀମିତ ପାର୍ଶ୍ୱକୁ ଦେଖ ସେ ସମୟରେ ତୁମ ମଧ୍ୟରେ ଭୟ ବା ଅପରାଧର ଭାବନା ଜନ୍ମ ନିଏ । ଯେବେ ତୁମେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ତୁମ ସହିତ ରହି ଆସିଥିବା ଏହି ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ରୂପାନ୍ତରଣ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କର ତୁମକୁ ମାନସିକ ସଙ୍କଟ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୁଏ । ମନରେ କୁଣ୍ଡା ଭାବନା ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ଆରମ୍ଭରୁ ଯଦି କଟା-କଟି କରା ନଯାଏ ତେବେ ଏହି ଛୋଟ ଶାଖା-ପ୍ରଶାଖା ବଡ଼ ହୋଇ ଶକ୍ତ ତାଳରେ ପରିଣତ ହୁଏ ଓ ସେତେବେଳେ ତାକୁ ସିଧା କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଏ ।

ଯେପରି ଆମେ ଗୋଟିଏ ଗଛର ସଠିକ୍ ବିକାଶ ପାଇଁ ଆରମ୍ଭରୁ ଏହାର ତାଳକୁ କଟାକଟି କରିଥାଉ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମକୁ ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, ଏକ ନୂତନ ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ଆମର ସ୍ୱଭାବର କଟା-କଟି କରିବାକୁ ହେବ । ଗ୍ଲସ୍ ଅଧା ଭର୍ତ୍ତି ଅଛି ନା ଅଧା ଖାଲି ? ଗ୍ଲସ୍‌କୁ ତୁମେ କେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ଦେଖ ? ଯଦି ତୁମେ ଜୀବନର ଅଭାବକୁ ନେଇ ଚିନ୍ତିତ ତେବେ ଗ୍ଲସ୍ ଅଧା ଖାଲି ଅଛି ବୋଲି କହିଥାଅ । ଆଉ ଯଦି ତୁମେ ଜୀବନରେ ପ୍ରାପ୍ତି ସହିତ, ଉପଲବ୍ଧି ସହିତ ନିଜକୁ ସଂଯୋଗ କର ତେବେ ତୁମେ ଗ୍ଲସ୍ ଅଧା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଛି ବୋଲି କହିବ । ପରିସ୍ଥିତି ଗୋଟିଏ, କେବଳ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଭିନ୍ନ । ଯେବେ ତୁମର ମନ ବିଚାରବନ୍ତ, ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ଓ ଜ୍ଞାନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରେ ତେବେ ଏହାର ପରିଣାମ ଏକ ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଦ୍ୱାରା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଚରିତ୍ରର ରୂପାନ୍ତରଣ

ମନରେ ଜ୍ଞାନର ଉଦୟ ହେଲେ ମନୋବୃତ୍ତି ବଦଳିଯାଏ । ଯେବେ ମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇରହେ, ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଭିନ୍ନ ହୁଏ । ଯେବେ ମନ କୌଣସି ଏକ ଇଚ୍ଛା ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ତେବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅଲଗା ହୋଇଥାଏ ।

ନିଜର ସ୍ୱଭାବକୁ ଅବଲୋକନ କରି, ବୋଧଗମ୍ୟତା, ଜ୍ଞାନ ଓ ସଜାଗତା ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜ ଚରିତ୍ରର ରୂପାନ୍ତରଣ କରାଯାଇ ପାରିବ । ବୋଧଗମ୍ୟତା ଓ ସଜାଗତାର ସଂଯୋଗରେ ଜ୍ଞାନ ଉଦୟ ହୋଇଥାଏ । ଜ୍ଞାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମେ ନିଜ ଚରିତ୍ରକୁ କଟା-କଟି କରିପାରିବା, ଏହାକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ପାରିବା । ଧ୍ୟାନ ମାଧ୍ୟମରେ ମୂଳ

ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସୁପରିଚାଳନା କରାଯାଏ । ସ୍ୱଭାବର ସୁପରିଚାଳନା ସଜାଗତା,
ବୋଧଗମ୍ୟତା ଓ କଟା-କଟି ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇଥାଏ ।

ଜୀବନର ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଓ ମନ

୨୭ ଫେବୃଆରୀ ୨୦୧୦

ଆମକୁ ଜୀବନର ଅନୁଭବ ଚାରୋଟି ଉପାଦାନରୁ ମଳିଥାଏ ।

୧. ମୂଳ ପ୍ରକୃତି - ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ ଓ ମୌଥୁନ

୨. ଆମର ମୌଳିକ ସ୍ୱଭାବ

୩. ସଂସ୍କାର

୪. ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନୁଭବ

ଏସବୁ ଏକାଠି ହୋଇ ଆମ ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ତିଆରି କରନ୍ତି । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜସ୍ୱ ଓ ତମସ୍- ଏହି ତିନି ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ଉପରୋକ୍ତ ଚାରି ଉପାଦାନର ସହାୟତା ପାଇଁ ପ୍ରକଟ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ତିନିଗୁଣ ଯେତେବେଳେ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଏହାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସେ ।

ମୂଳ ପ୍ରକୃତିଗୁଡ଼ିକର ସୁପରିଚାଳନା

କର୍ମଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରଥମେ ଜୀବନର ଏହି ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍‌ରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ସହିତ ସଂଯୋଗ ହୋଇ ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ତୁମେ ଅନ୍ଧାରରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଛ ଓ ତୁମର ନଜର ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ି ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଅଚାନକ୍ ମନରେ ବିଚାର ଆସିବ, “ସାପ” । ମନରେ ଯଦି ଥରେ ଦଉଡ଼ିକୁ ସାପ ବୋଲି

ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତେବେ ତୁମେ କେବେ ବି ଏହାକୁ ଦଉଡ଼ି ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ଦଉଡ଼ିକୁ ସାପ ରୂପରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ମାତ୍ରେ ତୁମ ମନରେ ସାପ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବାକୁ ଲାଗିବ - ଭୟ, ଉତ୍ତେଜନା, ହୃଦୟର ଗତି ବଦଳିଯିବା ଓ ସେଠାରୁ ପଳାୟନ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା । ସେହି ସମୟରେ ଯଦି କେହି ଆସି ତୁମକୁ କହେ ଏହା ସାପ ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ି ତେବେ ତୁମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବଦଳିଯିବ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯିବ କି ଏହା ସାପ ନୁହେଁ ଦଉଡ଼ି ମାତ୍ର, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମେ ଭୟମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ, ତୁମର ହୃଦୟସନ୍ଦନ ସାମାନ୍ୟ ହୋଇଯିବ ଓ ପଳାୟନର ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ଉତ୍ଥାନ ହୋଇଯିବ । ଏହିପରି ଜ୍ଞାନ ମାଧ୍ୟମରେ, ବିଚାରଶକ୍ତି ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମେ ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଗୋଟିଏ ଉପାଦାନ ଭୟକୁ ପରାଜିତ କରି ପାରିବ ।

ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସୁପରିଚାଳନାରେ କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର ହେଲା ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସଜାଗତାକୁ ସଂଯୋଗ କରିବା । *କାମାତୁରାଣୀ ନ ଭୟଂ ନା ଲଜ୍ୟା* - ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିର କାମ-ବାସନା ତାକୁ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ତା' ଭିତରେ ଭୟ ଓ ଲଜ୍ୟାର ଭାବନା ରହେ ନାହିଁ । କାମାତୁରତା ଓ ଏଥିପ୍ରତି ସଜାଗତାର ଅଭାବ, ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିବନ୍ଧ ଓ ସୀମାକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିଯାଏ । ତୁମେ କୌଣସି ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଆବେଗକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ସମୟରେ ତୁମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସେହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନୁସାରେ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରତି ସଜାଗ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ଏହାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିପାରେ ନାହିଁ । ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି - ଆହାର ବା ନିଦ୍ରା ହେଉ କିମ୍ବା ଭୟ ବା ମୈଥୁନ ହେଉ, ଏସବୁର ଯୌଗିକ ପରିଚାଳନାର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ହେଲା ସଜାଗତା, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ଜାଣିବା କି ଅମୁକ ପ୍ରବୃତ୍ତି କ୍ରିୟାଶୀଳ ଅଛି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ସୋପାନ ହେଲା ବିଶ୍ଳେଷଣ । ବିଚାର କର ତୁମର ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଝିବା ଶକ୍ତି ଠିକ୍ ଅଛି କି ନାହିଁ ? ଚିନ୍ତା କର ତୁମେ ବାସ୍ତବରେ ସାପ ଦେଖୁଛ ନା ଦଉଡ଼ିକୁ ସାପ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରୁଛ ? ମୁଁ କେଉଁ ବିଧି ଦ୍ଵାରା ବାସ୍ତବିକତାକୁ ଦେଖି ପାରିବି ? ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସୁପରିଚାଳନାରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଦ୍ଵିତୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ।

ତୃତୀୟ ସୋପାନ ସଂଯମ - ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଉପରେ ଅଙ୍କୁଶ ଲଗାଇବା, ସଂଯମ ଓ ଯୈର୍ଯ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବା ଯାହାଦ୍ୱାରା ସଜାଗତା ବିକଶିତ ହେବ, ବିଶ୍ଳେଷଣ ହୋଇପାରିବ । ଥରେ ସଜାଗତା ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଗଲେ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲେ ଆମେ ସ୍ୱୟଂ ଜାଣିପାରିବା ଆମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଉପଯୁକ୍ତ କି ନୁହେଁ । ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସବୁବେଳେ ସଂଯମ ଉପରେ ହିଁ ଆଧାରିତ ହୋଇଥାଏ ।

ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ଚତୁର୍ଥ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜ୍ଞାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଅଣାଯାଇପାରିବ । ବିଶ୍ଳେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ତୁମେ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଅଛନ୍ତି ନା ନାହିଁ ବୁଝିପାରିବ । ପୁଣି ଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେହି ବୋଧଗମ୍ୟତାକୁ ଏକ ରଚନାତ୍ମକ ଶକ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିବ । ଏହିପରି ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସୁପରିଚାଳନାର ଚାରୋଟି ବିଧି ହେଉଛି - ସଜାଗତା, ବିଶ୍ଳେଷଣ, ସଂଯମ ଓ ଜ୍ଞାନ ।

ସ୍ୱଭାବର ସୁପରିଚାଳନା

ପରବର୍ତ୍ତୀ ପଦକ୍ଷେପ ହେଲା ସ୍ୱଭାବର, ଚରିତ୍ରର ସୁପରିଚାଳନା । ମାନବ ସ୍ୱଭାବ ସେହିସବୁ ସଂସ୍କାର ଓ ଗୁଣ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଯାହାକୁ ଆମେ ନିଜ ଜୀବନରେ ପ୍ରାପ୍ତ ବା ଜାଗ୍ରତ କରିଥାଉ । ଜନ୍ମ ସମୟରେ କିଛି ସଂସ୍କାର ଓ ଗୁଣ ଆମକୁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ମିଳିଥାଏ । ସେସବୁ ଆମର ମୌଳିକ ଚରିତ୍ର ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ତ୍ୱକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଥାନ୍ତି ।

କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଶାବାଦୀ ହୋଇଥାନ୍ତି ଓ କେହି ନିରାଶାବାଦୀ । କେହି ପୁରୁଷାର୍ଥରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖନ୍ତି ତ କେହି ଭାଗ୍ୟରେ । କେହି ଜୀବନ ପ୍ରତି ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରଖନ୍ତି ଓ ସର୍ବଦା ଖୁସି ଓ ପ୍ରସନ୍ନ ରହନ୍ତି ତ କେହି ନକାରାତ୍ମକ ମନୋବୃତ୍ତି ରଖନ୍ତି ଓ ସର୍ବଦା ନିରାଶ ରହନ୍ତି । ମାନବ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଏପରି ବ୍ୟବହାର ବାହ୍ୟ ଆରୋପିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହା ଆମର ଅନ୍ତର୍ଜାତ ଗୁଣର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଯାହାକି ଆମ ଜୀବନରେ ସମୟ-ସମୟରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାଏ । ନିଜର ଏହି ସ୍ୱଭାବକୁ ଆମେ କିପରି ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ପାରିବା ଯେତେବେଳେ ଆମର ମନ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ବନ୍ଧନରେ ଅଛି । ଆମର ସମସ୍ତ ଉର୍ଜା ବାହ୍ୟ ବିଷୟ-ବସ୍ତୁ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଛି । ଆମର ସଜାଗତା ବହର୍ମୁଖୀ, ଏହା ଭୌତିକ ବିଷୟ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଜନିତ ସମ୍ବେଦନାରେ ଲିପ୍ତ

ହୋଇ ରହିଛି । ଏହିପରି ଆମର ସ୍ୱଭାବ ମଧ୍ୟ ବହିର୍ମୁଖୀ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଈର୍ଷା, ନିରାଶା, ଉଦାସ, ଘୃଣା, କାମ-ବାସନା ଓ ଲୋଭ ପରି ନକାରାତ୍ମକ ପ୍ରକୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକଟ ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଯାଏ । ଏ ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ମୂଳରେ ରହିଛି ଆମର ନିଜସ୍ୱ ସ୍ୱଭାବକୁ ସତ୍ତ୍ୱ କରିବାର କାମନା ।

ଆମେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଈର୍ଷା ଓ ଦ୍ୱେଷ କାହିଁକି କରୁ ? କାରଣ ଆମ ମନରେ ଏହି ଭାବନା ଅଛି କି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆମଠାରୁ କିଛି ଅଧିକା ପାଉଛି, ତାହା ଅଧିକ ଆଦର-ସକାର, ଅଧିକ ସୁଖ-ସ୍ନେହ ଅଥବା ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ହେଉ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଅନ୍ୟ ଜୀବନରେ କିଛି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଦେଖୁ ଓ ନିଜ ଜୀବନରେ କିଛି ଅଭାବ ଦେଖୁ ସେତେବେଳେ ମନରେ ଈର୍ଷା ଜନ୍ମ ନିଏ । ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା ହିଁ ଈର୍ଷାର କାରଣ । ଯଦି ତୁମେ ନିଜକୁ ମୋ ସହିତ ତୁଳନା ନକର ବା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ତୁମ ସହିତ ତୁଳନା ନ କରେ ତେବେ ଈର୍ଷା ଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ

ରହିବ ନାହିଁ । ଘୃଣା, ପ୍ରେମ ବା କ୍ରୋଧ ପରି ଭାବନା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏତାଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଆବଶ୍ୟକ ।

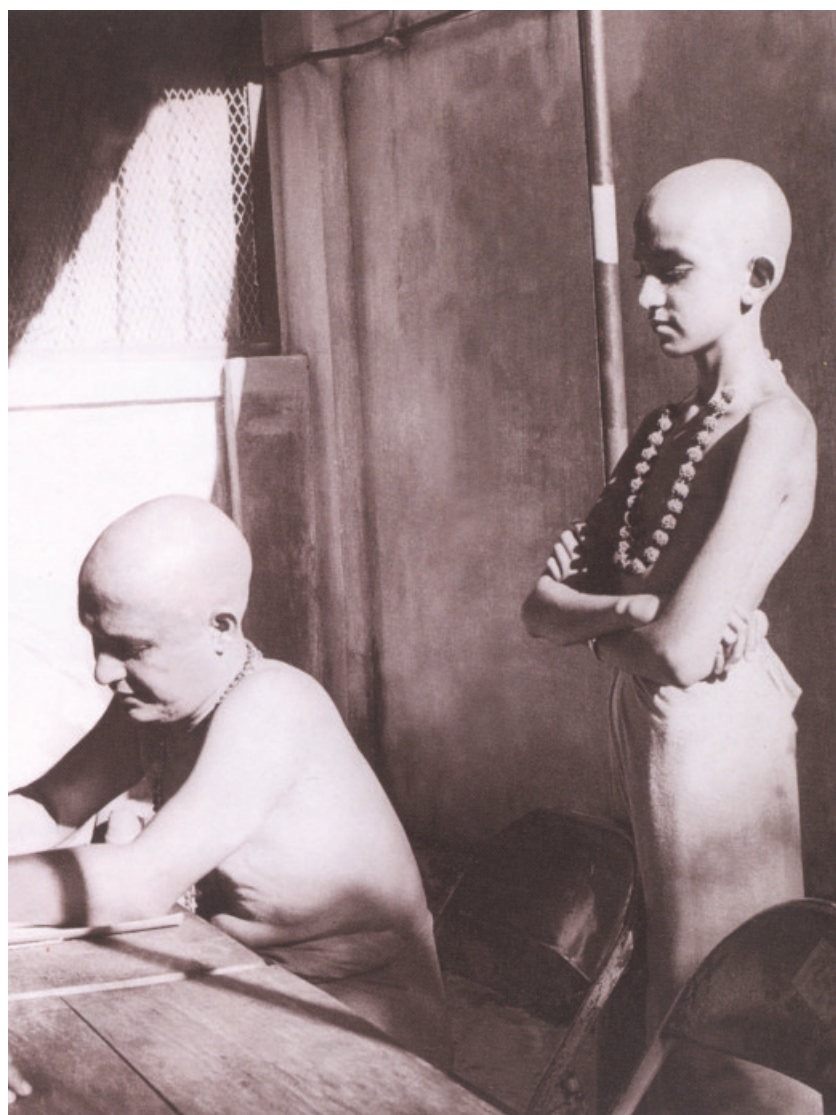
ଏ କଥା ମନେ ରଖ କୌଣସି ଏକ ନୂତନ ବସ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ହେବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ପରିପେକ୍ଷାରେ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁ ହେଲା - ‘ମୋର ଉଦାସାନତା’ ଓ ‘ତୁମର ଖୁସି’ । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜର ଉଦାସାନତା, ଅଭାବ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୁଅ ଓ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା, ପ୍ରସନ୍ନତାକୁ ଦେଖ ସେତେବେଳେ ତୁମ ମନରେ ଲୋଭ, ଦ୍ଵେଷ, ଈର୍ଷା ପରି ନକାରାତ୍ମକ ବୃତ୍ତି ଜାଗ୍ରତ ହୁଏ । ଏହା ତୁମର ମନୋଦଶାକୁ ବଦଳାଇ ଦିଏ, ତୁମର ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶକୁ ଅବିଦ୍ୟାର ଆବରଣରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରିଦିଏ । ତୁମର ବୁଦ୍ଧି ସ୍ଵତଃ ମାୟା ହୋଇଯାଏ । ଏହା ହିଁ ତୁମ ସ୍ଵଭାବର କାହାଣୀ ।

ସ୍ଵଭାବର ହାନିକାରକ ଓ ନକାରାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିକୁ କିପରି ଆୟତ୍ତ କରିବ ? ରଚନାତ୍ମକ ସଦ୍‌ଗୁଣକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଆପଣେଇ ନେଇ । ସ୍ଵଭାବର ରୂପାନ୍ତରଣ ସ୍ଵୟଂ ଏକ ସାଧନା । ଯଦି ତୁମେ କାହା ପ୍ରତି ଈର୍ଷାକୁ ହୁଅ ତେବେ ସେହି ଈର୍ଷାର ଉପଚାର କ’ଣ ? ସେହି ଉପଚାରର ଅନ୍ୱେଷଣ କର ଓ ନିଜ ଜୀବନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଈର୍ଷାକୁ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କର । ଯଦି ମନରେ କୁଣ୍ଠା ବା ନିରାଶା ହୁଏ ତେବେ ଏହାର ଉପଚାର କ’ଣ ? ଏହା କୌଣସି ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ, ତୁମ ଭିତରର ଭାବନା । ଉପଚାର ଖୋଜି ବାହାର କର ଓ ନିରାଶାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କର । ଘୃଣା ମଧ୍ୟ ଏକ ନକାରାତ୍ମକ ବୃତ୍ତି । ଏହାର ଉପଚାର ଖୋଜ, ତେବେ ଯାଇ ତୁମେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବ ।

ନକାରାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥାରେ ସକାରାତ୍ମକତା ଆଣି ନିଜ ସ୍ଵଭାବର ପରିଚାଳନା କର । ନିଜ ଭିତରୁ ନକାରାତ୍ମକ ଭାବନା କାଢ଼ି ଦେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କର ନାହିଁ । ଏହା ତୁମ ସ୍ଵଭାବର ଏକ ଅଙ୍ଗ, ତୁମେ ଏହାକୁ ବାହାର କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଜନ୍ମରୁ ଏହା ତୁମ ସହିତ ରହି ଆସିଛି । ମନର ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ସଂରଚନାରେ ଏହି ସମସ୍ତ ଅନୁଭବ ମିଳିମିଶି ରହିଥାଏ । ତୁମେ ଏହାକୁ ମନର ‘ଜିନ୍ଦୁ’ ବା ମନର ‘ଡି.ଏନ୍.ଏ’ର ଅଂଶ ବୋଲି ବୁଝିପାର । ନକାରାତ୍ମକତା, ଘୃଣା, କାମୁକତା, କ୍ରୋଧ ଏସବୁର ଜିନ୍ଦୁ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ତୁମେ ବଦଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ କି କାଢ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏସବୁର

ବିନାଶ ଅର୍ଥ ନିଜର ବିନାଶ । ଏହି ସବୁ ନକାରାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଏହାର ପ୍ରତିପକ୍ଷ ସଦ୍‌ଗୁଣର ବିକାଶ କର । ତେବେ ଯାଇ ଏ ସବୁକୁ ସହଜରେ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିବ । ଏହି ଉପାୟରେ ଏକ ନକାରାତ୍ମକ ଉର୍ଜାକୁ ଏକ ରଚନାତ୍ମକ ଶକ୍ତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ସଂସ୍କାରର ସୁପରିଚାଳନା

ଆମର ତୃତୀୟ ସପ୍ତଝେର, ସଂସ୍କାରକୁ କିପରି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ପାରିବା ? ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ସଂସ୍କାରକୁ ଧ୍ୟାନର ପ୍ରକ୍ରିୟା ମାଧ୍ୟମରେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଧ୍ୟାନର ଅଭ୍ୟାସ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଜଣେ ସାଧକ କେବଳ ଧାରଣା ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରେ, ସେଠାରୁ ଆଗକୁ ନୁହେଁ । ଧ୍ୟାନ ଏପରି ଏକ ଅନୁଭୂତି ଯାହା ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବାହାରେ । ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ଭୌତିକ ପରିଚୟରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଉଠିପାରେ ସେତେବେଳେ ସେ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥା ଅନୁଭବ କରିପାରେ ।

ଏକଦା ୧୯୭୭ରେ ମୁଁ ତସ୍‌ମାନିଆ ସହରରେ କାରରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲି । କାରରେ ମୋ ଛଡ଼ା କାର-ଚାଳକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଆମେ ସହରଠାରୁ ଦୂରରେ ଏକ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଅତିକ୍ରମ କରୁଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଏକ ହ୍ରଦ ଥିଲା ଏବଂ ହ୍ରଦର କୂଳରେ ଏକ ବିଶାଳ ବୃକ୍ଷ ଥିଲା । ମୁଁ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ସେହି ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବା ଭିତରେ କାର ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋର ମସ୍ତିଷ୍କରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ମୁଁ ନିଜ ଶାରୀରିକ ଚେତନା ହରାଇଲି ଓ ଭୁଲିଗଲି କି ମୁଁ କାରରେ ବସିଛି । କାର ଭିତରେ ବସି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଗଛ ହୋଇଯାଇଥିଲି । ତାହା ଏକ ବହୁତ ଭୟଙ୍କର ଅନୁଭବ ଥିଲା !

ଏହା ଧ୍ୟାନର ଅନୁଭବ ଥିଲା । ଧ୍ୟାନ ଏକ ଭୟାନକ ଅନୁଭବ କାରଣ ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଶରୀରର ସଜାଗତା ହରାଅ ସେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଧରି ରଖିବା ପାଇଁ ଆଉ କେଉଁ ସାହାରା ରହେ ? କିଛି କ୍ଷଣ ପାଇଁ ମୁଁ ସେହି ବୃକ୍ଷ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ମୁଁ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଓ ପୋକ-ମୋକଙ୍କର ଚାଲିବାର ସ୍ବରକୁ ଅନୁଭବ କଲି । ମୋର ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦେଇ ପବନର ପ୍ରବାହକୁ ଓ ସେହି ପବନରେ ମୋର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ଝୁଲିବାକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ମୁଁ ମୋର ଚେର

ପାଖରେ ହୃଦର ତରଙ୍ଗାୟିତ ଜଳର ପ୍ରବାହକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଏହି ଅନୁଭବ କେବଳ କିଛି କ୍ଷଣ ପାଇଁ ଥିଲା ମାତ୍ର ଏପରି ଜଣାଯାଉଥିଲା ଯେପରି ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ଚାଲିଥିଲା । ଏକ ମନୁଷ୍ୟ ରୂପରେ ମୋର ପରିଚୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବିଲୀନ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମୋର ମନ ନିଜକୁ ସେହି ବୃକ୍ଷ ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହା ହିଁ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥା । ଧ୍ୟାନର ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହା ତ ମନର ଏକ ଅବସ୍ଥା ଯାହା ସ୍ୱତଃ ସାକାର ହୁଏ । ଧାରଣାରେ ସିଦ୍ଧି ହେବା ପରେ ମନ ଯେତେବେଳେ ଧ୍ୟାନ ବସ୍ତୁ ସହିତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଏକାକାର ହୋଇଯାଏ, ସେହି ଅବସ୍ଥାକୁ ଧ୍ୟାନ କହନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀ କୃତିତ୍ ଧ୍ୟାନ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ସେ ସର୍ବଦା ଏକାଗ୍ରତା ବା ଧାରଣା ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଆମର ସାମିତ ମନ କେବଳ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାରେ । ତୁମେ କେତେ ଶୀଘ୍ର ଦୌଡ଼ିପାର ? ପ୍ରତି ଘଣ୍ଟା ହିସାବରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ତିନି ଚାରି ବା ଛଅ କିଲୋମିଟର । ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଦୌଡ଼ିବା ପାଇଁ ତୁମର ଶରୀର ସକ୍ଷମ ନୁହେଁ । ଯେପରି ଦୌଡ଼ିବା ପାଇଁ ଶାରୀରିକ କ୍ଷମତାର ସୀମା ରହିଛି ସେହିପରି ଏକାଗ୍ରତା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମାନସିକ ସୀମା ଅଛି ଯାହା ତୁମକୁ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ । ଜଣେ ସାଧକ ରୂପରେ ତୁମେ ଧାରଣାସ୍ଥର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇପାର । ଇତିହାସରେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରି ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ସାଧକ ଧାରଣାର ସ୍ଥିତି, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାଗ୍ରତାର ଅବସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ଏହାପରେ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଶରୀରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯିବାକୁ ହେବ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ହେବ । ଯଦିଓ ମୁଁ ଧ୍ୟାନ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରୁଛି କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥକୁ ଧ୍ୟାନର ଉଚ୍ଚ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ସଂଯୋଗ କର ନାହିଁ, ବରଂ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କର ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁମେ ନିଜର ଅନ୍ତରର ସ୍ୱଭାବ, ନିଜ ଅନ୍ତରର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରତି ସଜାଗ ହୋଇପାରିବ ।

ଧ୍ୟାନର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଚରଣରେ ତୁମେ ନିଜର ଚିତ୍ତ ଓ ଭାବନାର ସଜାଗତା ବିକାଶ କର । ଏହା ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାର ପ୍ରଣାଳୀ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାର କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ସ୍ତରକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ସିଧା ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଧ୍ୟାନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ କେବେ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ଯେପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ସମାଧି ପ୍ରାୟତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ସେହିପରି ଧ୍ୟାନର ଅନୁଭବ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସାମର୍ଥ୍ୟରୁ ବାହାରେ । ତଥାପି ଧାରଣା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ନିଜର ବହିର୍ମୁଖୀ ମନକୁ ଏକାଗ୍ର କରି ନିଜର ସୂକ୍ଷ୍ମ ମନ, ନିଜର ଚିତ୍ତ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହିପାରିବ, ଏହାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିପାରିବ ।

ସୂକ୍ଷ୍ମ ମନ ଏକ ଛବିଳ ପୁଷ୍ପକ ପରି । ପୁଷ୍ପକର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୃଷ୍ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ର ଥାଏ ଓ ଚିତ୍ରକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ତୁମକୁ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ସେହିପରି ମନୁଷ୍ୟ ଚିତ୍ତର ଗଭୀରତାରେ ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତର ସଂସ୍କାରର ମୋହର ଲାଗିଛି । ଏହା ତୁମ ପାସ୍ତୋର୍ସ୍ ସଦୃଶ । ତୁମେ ନିଜ ନୂତନ ପାସ୍ତୋର୍ସ୍‌ର ବ୍ୟବହାର ବର୍ତ୍ତମାନର ଯାତ୍ରା ପାଇଁ କର ଓ ଏହା ସହିତ ପୁରୁଣା ପାସ୍ତୋର୍ସ୍‌କୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ରଖି କାରଣ ଏଥିରେ ତୁମ ପୂର୍ବ ଯାତ୍ରାର ବିବରଣୀ ଅଛି, ଇମିଗ୍ରେସନ୍‌ର ପୁରୁଣା ମୋହର ଲାଗିଛି ।

ପୁରୁଣା ପାସ୍ତୋର୍ସ୍ ତୁମର ଅତୀତ ସଂସ୍କାରର ପ୍ରତୀକ ଓ ନୂତନ ପାସ୍ତୋର୍ସ୍ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର । ପୁରୁଣା ପାସ୍ତୋର୍ସ୍ ଜଣାଏ ତୁମେ କେଉଁ କେଉଁ ଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା କରିଛ ଓ ସେଥିରେ ଲାଗିଥିବା ଇମିଗ୍ରେସନ୍‌ର ମୋହର ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣିତ

କରେ । ଯେବେ ତୁମେ ପୁରୁଣା ପାସ୍‌ପୋର୍ଟକୁ ଖୋଲ ଓ ଦେଖ କି କିଛି ବର୍ଷ ତଳେ ତୁମେ ଆମେରିକା ଯାତ୍ରା କରିଥିଲ, ସେହି ଯାତ୍ରାର ସ୍ମୃତି ଜୀବିତ ହୋଇ ଉଠେ । ସେହିପରି ନିଜର ଚିତ୍ତର ପୁରୁଣା ପେଟିକୁ ଖୋଲିଲେ ତୁମକୁ କୌଣସି କର୍ମର ଇମିଗ୍ରେସନ୍ ମୋହର ଅର୍ଥାତ୍ ସଂସ୍କାର ମିଳେ ଓ ତୁମେ ଏହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ କର । ସଂସ୍କାରକୁ ପ୍ରଥମେ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହି ଅନେକ୍ଷଣ ଧ୍ୟାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ଵାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଧ୍ୟାନ ଦ୍ଵାରା ଆମେ ସ୍ଵଭାବର ଗଭୀରତାକୁ ଯାଇପାରୁ । ମନ୍ତ୍ର ଯୋଗର ଅଭ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସହାୟକ ହୁଏ ।

ବିଚଳିତ ଓ ବିକ୍ଷେପ ମନକୁ ରୋକିବା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ର ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସାଧନ । ପରନ୍ତୁ ସଠିକ୍ ରୀତିରେ ସାଧନା କରିବା ବହୁତ କଠିନ । ୧୯୬୬ରେ ମତେ ମନ୍ତ୍ର ଦୀକ୍ଷା ମିଳିଥିଲା । ଶ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀଜୀ ପୁରାତନ ଶିବାନନ୍ଦ ଆଶ୍ରମର ସାଧନା କକ୍ଷ ପାହାଚ ଉପରେ ବସିଥିଲେ । ସେ ମତେ ଡାକି କହିଲେ, “ଏଠି ବସ ।” ପୁଣି କହିଲେ, “ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ମୋ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କର । ଏପରି ମୋର ଦୀକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା । ଗୁରୁଜୀ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଥରେ କହିଲେ ଓ ମୁଁ ସେହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ଥରେ ଦୋହରାଇଲି । ତା’ପରେ ମୁଁ ସେହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ଭୁଲିଗଲି । ମୋର ସେ ସାହସ ନଥିଲା କି ଶ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବି ଆଉ କହିବି, “ମୁଁ ନିଜ ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲିଯାଇଛି, କୃପା କରି ଆଉଥରେ ବତାଇ ଦେବେ କି ?” ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ରୁପ୍ ରହିଗଲି । ଏପରି କିଛି ମାସ ବିତିଗଲା । ଦିନେ ମୁଁ ଶାନ୍ତିରେ ବସିଥିଲି । ମୋର ମନ ଓ ଶରୀର ଶିଥିଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ ସେହି ମନ୍ତ୍ର ମୋ ମନରେ ବିଜୁଳି ଭଳି ଝଟକିଗଲା ଓ ମୁଁ ତାହା ପୁନରାବୃତ୍ତି କରି ଚାଲିଲି । ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଯେ ମତେ ସେହି ମନ୍ତ୍ର ଦିଆଯାଇଥିଲା । ମନ୍ତ୍ର ମନେ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଏତେ ଖୁସି ଥିଲି ଯେ ଶ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଇ କହିଲି, “ସ୍ଵାମୀଜୀ ଦେଖନ୍ତୁ ! ମୁଁ ଏବେ ନିଜର ମନ୍ତ୍ର ସାଧନା କରୁଛି ।” ମନ୍ତ୍ରର ସ୍ମରଣ ଅତ୍ୟନ୍ତକ ହୋଇଗଲା । ଯଦିଓ ମୁଁ ତାହାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି ତଥାପି ଗୁରୁଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ମନ୍ତ୍ରର ଶକ୍ତି ଏପରି ଥିଲା କି ଏହା ମୋର ଅଚେତନ ମନରେ ସକ୍ରିୟ ରହିଥିଲା ।

ମୁଁ ଶ୍ରୀ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲି, “ମତେ କେତେ ମାଳା ଜପ କରିବା ଉଚିତ୍ ?” ସେ କହିଲେ, “ଗୋଟିଏ ମାଳା ଯଥେଷ୍ଟ କିନ୍ତୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଜାଗତା ସହିତ ।” ମୁଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଗୋଟିଏ ମାଳା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଜାଗତା ସହିତ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଛି ।

ଯଦି ମତେ କେବଳ ମନ୍ତ୍ରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସହିତ ମାଳାର ମାଳିକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେଉଥାନ୍ତା ତେବେ ତ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଟାରେ ଅନେକ ମାଳା ଜପ କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହି ଯେବେ ଜପ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରେ ସେତେବେଳେ ମୁଁ କେବେ ବି ମାଳାର ଅନ୍ତିମ ମାଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିପାରେ ନାହିଁ । ପଚାଶ ପରେ ଜଣା ପଡ଼େନି ମନ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଏ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଜାଣେ ମୋର ମନ ମନ୍ତ୍ର ଉପରେ ସ୍ଥିର ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋର ମନକୁ ଫେରାଇ ଆଣେ ଓ ପୁଣି ପ୍ରଥମ ମାଳିରୁ ଜପ ଆରମ୍ଭ କରେ । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମନ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ ମାଳା ପୁରା କରି ପାରିନି ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ସଂଯମ

ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମର ଚତୁର୍ଥ ଉପାଦାନ ହେଲା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଯାହାର ପରିଚାଳନା ଦିଶାନ୍ତରଣ ଦ୍ଵାରା କରାଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ଚକ୍ଷୁ କୌଣସି ରୁଚିକର ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି, ଏକ ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ବା ଏକ ଅଭିଷ୍ଟ ମିତ୍ରକୁ ଦେଖେ ସେହି ସମୟରେ ନିଜର ବିଚାର ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେହି ଫୁଲକୁ ଦେଖି ମନରେ ଏହି ପ୍ରକାରର କିଛି ବିଚାର ଆସେ, “ବା ! କେତେ ସୁନ୍ଦର ରଙ୍ଗ - ରୂପ ! କେତେ ମୁଗୁକର ଏହାର ସୁଗନ୍ଧ !” ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଭାବନା ଠିକ୍ ଅଛି । ଏହା ପରେ ସତର୍କତା ଆସିଯିବା ଉଚିତ୍ । ଫୁଲର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟତାର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ପରେ ତୁମେ କ’ଣ କରିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛ ?

ସେହି ସମୟରେ ତୁମକୁ ନିଜ ମନର, ନିଜ ସଜାଗତାର ଦିଶାନ୍ତରଣ କରିବା ଉଚିତ୍ । ତୁମେ ନିଜକୁ କହିବା ଉଚିତ୍, “ଏହି ସୁନ୍ଦରଫୁଲ ମତେ ପସନ୍ଦ ଅଛି କିନ୍ତୁ ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ମୋର ନାହିଁ । ପସନ୍ଦ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଜିନିଷ । ରୁଚି ଠାରୁ ଆବଶ୍ୟକତା ଭିନ୍ନ । ଏହି ଭିନ୍ନତା ବା ପ୍ରଭେଦକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଏହି ଭିନ୍ନତାକୁ ଜାଣିଯିବ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ସଂଯମ କରିପାରିବ । ସେତେବେଳେ ମନ, ବିଚାର ଓ ଭାବନା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଛରେ ଗୋଡାଇବ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଜର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତ କରିପାରିବ, ସେମାନଙ୍କର ଦିଶା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି ପାରିବ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ସକାରାତ୍ମକ ଓ ରଚନାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ନେଇ ପାରିବ ।

ଏହି ବିଧିରେ ତୁମେ ତୁମର ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମର ଚାରୋଟି ଉପାଦାନକୁ ସୁନିୟୋଜିତ କରିପାରିବ ।

ଗୁଣର ପ୍ରଭାବ

ଯେତେବେଳେ ଆମର ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳ ପ୍ରକୃତି, ସ୍ୱଭାବ, ସଂସ୍କାର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନୁଭବ, ନିଜ ସହାୟକ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜସ୍ୱ ଓ ତମସ୍ ସହିତ ମିଳିତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଏକ ତୃତୀୟ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବହାର, ଏକ ତୃତୀୟ ପ୍ରକାରର ସଫୁର୍ତ୍ତେର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆମେ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ନେବା । ଗୋଟିଏ ହେଲା ସଫା ପାଣିଥିବା ଗ୍ଲାସ୍ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସ୍ୟାହିଁ ବୋତଲ । ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଓ ପୃଥକ୍ । ଆମେ ସଫା ପାଣିକୁ ପ୍ରଥମ ଓ କଳା ସ୍ୟାହିଁକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଭାବରେ ଧରିନେବା । ଯଦି କଳା ସ୍ୟାହିଁରୁ ଗୋଟିଏ ବୁନ୍ଦା ଗ୍ଲାସ୍ରେ ପକାଇ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ପାଣି ଆଉ ସଫା ଓ ନିର୍ମଳ ରହିବ ନାହିଁ, ସେଥିରେ କଳା ରଙ୍ଗର ଛାପ ଦେଖାଯିବ । ସେହି ପାଣିର ମୌଳିକ ପ୍ରକୃତି ବଦଳିଯିବ । ପାଣି ଓ ସ୍ୟାହିଁର ମିଶ୍ରଣରେ ଏକ ତୃତୀୟ ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା, ଯାହାକୁ କୁହାଯାଏ ବିକାର ।

ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗୁଣ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୋଗ ହୁଏ । ଧରିନିଅ ତମସ୍ବର ରଙ୍ଗ କଳା, ରଜସ୍ବ ରଙ୍ଗ ନାଲି ଓ ସତ୍ତ୍ୱର ରଙ୍ଗ ଧଳା । ଏହି ତିନି ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରଙ୍ଗର ବୁନ୍ଦା ଯଦି ମୂଳ ପ୍ରକୃତି, ସ୍ୱଭାବ, ସଂସ୍କାର ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନୁଭବର ନିର୍ମଳ ଜଳ ଉପରେ ପଡ଼େ ତେବେ ସେହି ରଙ୍ଗର ପ୍ରଭାବ ଏହି ଚାରୋଟି ଉପରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଏହିପରି ଗୁଣର ସଫୁର୍ତ୍ତେର ଆମର ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲେ ଏକ ତୃତୀୟ ଅନୁଭୂତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୁଏ, ଏହି ଅନୁଭୂତି ମନର, ଅନ୍ତଃକରଣର ।

ଆମର ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଓ ଗୁଣଗୁଡ଼ିକର ମିଶ୍ରଣରେ ଯେଉଁସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ତାହାର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ଆମ ମନରେ ହୋଇଥାଏ । ମନରେ ହିଁ ଏହି ତୃତୀୟ ଅନୁଭୂତିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ । ତିନିଗୁଣ ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେଲେ ମନରେ ଏକ ସ୍ୱୟନ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯଦି ଗୁଣ ଓ ପ୍ରକୃତି ପୃଥକ୍ ହୋଇଯାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସଂଯୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ ତେବେ ସ୍ୱୟନ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ମନର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନୁଭୂତି ସେତେବେଳେ ହୋଇଥାଏ ଯେତେବେଳେ

କୌଣସି ବିକାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ନିଜ ମନକୁ ଅବଲୋକନ କର । ତୁମେ ନିଜ ମନ ପ୍ରତି ସଜାଗ କେବେ ହୁଅ ? ଯେତେବେଳେ ବିଚାର, କାମନା ବା ମହତ୍ତ୍ୱାକାଂକ୍ଷାରେ କୌଣସି ହଲଚଳ ହୁଏ । ଯଦି ମନ ନାରବ ଓ ଶାନ୍ତ ଥାଏ ତେବେ ତୁମର ଧ୍ୟାନ ମନ ଆଡ଼କୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ମନ ଅଛି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । ତୁମେ ଜାଣ ମନ ନାମକ ଏକ ଜିନିଷ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ତାହା ପ୍ରତି ସେତେବେଳେ ସଜାଗ ହୁଅ ଯେତେବେଳେ ଏହାର ସାମ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଅସ୍ଥିରତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । କୌଣସି ସମସ୍ୟା, ଚିନ୍ତା ବା କାମନା ମନକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ମାଧ୍ୟମ ହୁଏ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନରେ କୌଣସି ବୃତ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ନହୋଇଛି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ମନକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁନାହିଁ । ଏହି ମନ ଆମ ଜୀବନର ପାକଶାଳା ସଦୃଶ କାରଣ ଆମ ଜୀବନରେ ସବୁକିଛି ମନରେ ହିଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ ।

ଜୀବନର ପାକଶାଳା

ମନ ବସ୍ତୁତଃ ଜୀବନର ପାକଶାଳା । ଏହି ମନରେ ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ଜିନିଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରକାର ପ୍ରକାରର ବାସନ-କୁସନ ଅଛି । ମନର ଚାରୋଟି ଭାଗ-ମନସ୍, ଚିତ୍ତ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅହଂକାର । ମନସ୍ ତର୍କ-ବିତର୍କ କରେ, ବୁଦ୍ଧି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଏ, ଚିତ୍ତ ସ୍ମୃତିର ଭଣ୍ଡାର ଓ ଅହଂକାର ସ୍ୱୟଂର ପରିଚୟ । ଅହଂକାର ଏହି ମାନସିକ ପାକଶାଳାର କଡ଼ାଇ । ଚିତ୍ତ ସେହି କଡ଼ାଇରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା ପାଣି, ବୁଦ୍ଧି ମସଲା ଓ ମନସ୍ ତାଲି-ଚାଉଳ-ଅଟା-ପରିବା ଇତ୍ୟାଦି । ମନସ୍ରେ ତୁମେ ପରିବା-ପତ୍ର କାଟ । ବୁଦ୍ଧି ସେହି ପରିବାପତ୍ରରେ ମସଲା ପକାଏ । ତା ପରେ ତୁମେ ସେହି ପରିବାକୁ ଚିତ୍ତର ପାଣିରେ ପକାଅ । ପରିଶେଷରେ ସେ ସବୁ ଅହଂକାରର କଡ଼ାଇରେ ରନ୍ଧା ହୁଏ ।

ମନ ଏପରି ଏକ ପାକଶାଳା ଯେଉଁଠାରେ ବିଚାର, ଭାବନା, ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଓ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଆଦି ରନ୍ଧା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ପାଇଁ ଆମେ ଆମ ସ୍ୱଭାବର ବିଭିନ୍ନ ପାର୍ଶ୍ୱରୂପ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଜିନିଷ ନେଇଥାଉ - ଏଠାରୁ ଇଚ୍ଛା, ସେଠାରୁ ମହତ୍ତ୍ୱାକାଂକ୍ଷା, ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ କର୍ମ, ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ମୃତି-ଆଉ ସେ ସବୁକୁ ମିଶାଇ ଆମେ କହୁ, “ମୁଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ନେଲି ଜୀବନରେ ମତେ କେଉଁ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଦରକାର ।” ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ଆମର ଭୋଜନ ରନ୍ଧା ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇସାରିଛି ।

ମନରେ ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲାବେଳେ ଆମେ ରାନ୍ଧିବାକୁ ଥିବା ସେହି ଭାବନା, କାମନା ବା ଗୁଣ ପ୍ରତି ସଜାଗ ହୋଇଯାଉ । ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ତିନିଗୁଣ ବିଷୟରେ ଜାଣିଥାଉ କିନ୍ତୁ ଆମେ ବୋଧହୁଏ ଏହି ଗୁଣ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁ ଗୁଣ ଅଧିକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଏହା ଜାଣି ନଥାଉ । ଏହି କାରଣରୁ ଆମେ ଆମର ମୂଳ ସ୍ୱଭାବ ଯାହାକି ସୁକ୍ଷ୍ମ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ, ସେ ବିଷୟରେ ଅଜଣା ରହୁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସତ୍ୟ । ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ସୁକ୍ଷ୍ମ, ଅବ୍ୟକ୍ତ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ଓ ଏହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଏକ ବାସ୍ତବିକତା । ଭୋଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ ଆମକୁ ଜଣାପଡ଼େ ଆମେ କ’ଣ ଚାହୁଁଛେ ଓ କ’ଣ ଚାହୁଁ ନାହୁଁ । ମନ ନିଜର ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଓ ପୋଷଣ ପାଇଁ ଏକ କାମନାକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ସେହି କାମନାର ସୃଜନ ପାଇଁ ମନ ମୂଳ ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ଓ ଏହାର ସହାୟକ ସଫ୍ଟୱେର୍ର ବିଭିନ୍ନ ଉପକରଣକୁ ବ୍ୟବହାର କରେ ।

କାମନାର ସ୍ୱରୂପ

ମନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଏହି ଖେଚେଡ଼ି ହିଁ ଆମର ହଜରାଶର କାରଣ । ଏହାର କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ ନାହିଁ । ଇର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ, ଘୃଣା, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ,

ମୋହ, ଛଳ-କପଟ, ପ୍ରେମ କିମ୍ବା କରୁଣା ଏ ସମସ୍ତ ଅନ୍ତରର ଅନୁଭୂତି । ଭଲ ହେଉ ବା ଖରାପ, ଠିକ୍ ହେଉ ବା ଭୁଲ୍, ଏ ସମସ୍ତ ମନରେ ହିଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଓ ମନରେ ହିଁ ଏହାର ଅନୁଭୂତି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଅନୁଭୂତି ଏକା ଆସେ ନାହିଁ, ବରଂ ସବୁବେଳେ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ, ବିଷୟ, ବ୍ୟକ୍ତି, ମହତ୍ତ୍ୱକାଂକ୍ଷା, ମାନସିକତା ବା ବିଚାର ସହିତ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଥାଏ । କ୍ରୋଧ ଏକା ଜନ୍ମ ନିଏ ନାହିଁ, ଏହାର ସମ୍ବନ୍ଧ କୌଣସି ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ, ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପରିବେଶ ସହିତ ରହିଥାଏ । ଭୟ ଏକା ଆସେ ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟ, ବସ୍ତୁ, ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପରିବେଶ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଏପରି କୌଣସି ଜିନିଷ ନାହିଁ ଯିଏ ଆମର ଜୀବନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପଛରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି କାରଣ, ଆଧାର ବା ମାଧ୍ୟମ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ ଓ ସେହି କାରଣ ହେଉଛି କାମନା ।

ସମସ୍ତ କାମନା ଓ ଇଚ୍ଛା ଦୁଇଟି ଜିନିଷ ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ ତାହା ହେଲା ଆତ୍ମ-ରକ୍ଷା ଓ ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୁଷ୍ଟି । “ମୋର କୌଣସି କ୍ଷତି ନ ହେଉ, ମୁଁ ସବୁବେଳେ ସୁଖରେ ରହେ, ମୋର ସମସ୍ତ କାମନା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହେଉ”, ଏପରି ଆମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚରଣ ଆମର ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏପରି ଆଚରଣ ଭୌତିକ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଜୀବନରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଏଠାରେ ବସିଥିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କୁ ପଚାର, ତାଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱକାଂକ୍ଷା କ’ଣ ? ସେମାନଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱକାଂକ୍ଷା ସ୍ୱାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ, କେବଳ ତାଙ୍କର ନିଜ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପରି କୌଣସି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ପଚାର ସେ କ’ଣ ଚାହାନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ହେବ, “ମୋ ପାଇଁ କିଛି ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁକିଛି ।” ଏହା ହିଁ ବିଚାରଧାରାରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦ ।

ମୁଁ ଆତ୍ମ-ରକ୍ଷା ବା ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୋଷର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁ ନାହିଁ । ଏ ସବୁକିଛି ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ଠିକ୍ ଓ ଜରୁରୀ । ସେଥିପାଇଁ ସମୁଚିତ ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟତା ମଧ୍ୟରେ । ତୁମକୁ ଯଦି ଶହେଟି ଚକୋଲେଟ୍ ମିଳେ ତେବେ ତୁମେ ସେହି ଚକୋଲେଟ୍‌କୁ ନେଇ କ’ଣ କରିବ ? ତୁମର ତ ଗୋଟିଏ ଚକୋଲେଟ୍ ଆବଶ୍ୟକ । ବାକି ଅନେକଗତି ଚକୋଲେଟ୍‌କୁ ତୁମେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଦିଅ ଯିଏ ଏହାକୁ ପାଇ ଖୁସି ହେବେ ଓ ତୁମର ଆତ୍ମାରା ରହିବେ । ଯଦି ତୁମେ ସବୁ

ଚକୋଲେଟ୍ ଏକା ଖାଇବ ତେବେ ଏହାର ପରଶାମ ଭୋଗିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁହ !

ଆମର ଶାସ୍ତ୍ରରେ କୁହାଯାଇଛି କାମନା ଏପରି ଏକ କନ୍ୟା ସଦୃଶ ଯିଏ ସବୁବେଳେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏପରି କହିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହା କି କୌଣସି ଏକ କାମନା ଜନ୍ମ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ କାମନା ଗର୍ଭରେ ଆସି ଯାଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ କାମନାକୁ ସଗର୍ଭା କୁହାଯାଇଛି । ଗୋଟିଏ ଜନ୍ମ ନ ହେଉଣୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ତା ଗର୍ଭରେ ଆସି ଯାଇଥାଏ; ଦ୍ଵିତୀୟର ଜନ୍ମ ନ ହେଉଣୁ ତୃତୀୟ ଆସିଯାଏ । ଏପରି କେତେ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ଧାରଣ କରିପାରିବ ? ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ଜନ୍ମ ଦେବା କେତେ କଷ୍ଟକର ହୋଇଥାଏ, ଆଉ ଯଦି ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଶିଶୁ ଜନ୍ମ କରିବାକୁ ହୁଏ ତେବେ କ’ଣ ହେବ ? ଯେବେ କୌଣସି କାମନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଏହା ସୁଖ ବା ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ ବରଂ ଦୁଃଖ ଦେବା ପାଇଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ତୁମେ ଭାବିଥାଅ ନିଜ ଇଚ୍ଛା, କାମନା ଓ ମହତ୍ଵକାଂକ୍ଷାର ପୂର୍ତ୍ତରେ ତୁମକୁ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ, କିନ୍ତୁ ଆମର ମନୀଷୀମାନେ କ୍ଷଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି ବାସନାର ପୂର୍ତ୍ତରେ କେବେ ବି ସୁଖ ମିଳେ ନାହିଁ । କାମନାର ପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ଯେଉଁ ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ ତାହା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଏହା ତୃପ୍ତିର ଭାବନା, ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଏହି ସୁଖ କ୍ଷଣିକ କାରଣ ସେହି କାମନା ପୂରା ହେବାର ଗୋଟିଏ କ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଏକ କାମନା ପ୍ରକଟ ହୁଏ ଓ ମନ ତା ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରଥମ କାମନା ପୂର୍ତ୍ତର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତୁମେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଇଚ୍ଛାର ପୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ଲାଗିଯାଅ । ଏଣୁ ସୁଖର ଅନୁଭୂତି ସ୍ଥାୟୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ପବନ ପରି ଚପଳ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଥାଏ । ଆଉ ଆମମାନଙ୍କ ସ୍ଵଭାବ ଏପରି କି ଆମେ ଚଞ୍ଚଳ ଜିନିଷପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉ । ଏହାକୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ହାସଲ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରେ ସ୍ଥାୟୀତ୍ଵ ନଥାଏ ।

ଯଦି ତୁମକୁ କୌଣସି ସହରରେ ଭଲ ମିଠା ଦୋକାନ ମିଳିଯାଏ ତେବେ ତୁମେ ସେହି ସହରକୁ ଗଲେ ସେଠାରେ ଯାଇ ମନଖୁସିରେ ମିଠା ଖାଇବ । ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ଯିବା ସମୟରେ ଘରକୁ ମିଠା ନେବାକୁ ଚାହିଁବ । ଇଚ୍ଛା ଏହିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଖାଇବା ମଜା ତ ନେଲ କିନ୍ତୁ ଏହା ସହିତ ଘରକୁ ମିଠା ନେଇଯିବାର ଚିନ୍ତା ଓ ବାସନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ମିଠା ଖାଇବା ସୁଖ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେହି ଦୋକାନକୁ ଯିବାର ଭାବନା ସବୁବେଳେ ତୁମ ସହିତ ରହିବ ।

ଏକଦା ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧଙ୍କୁ କେହି ଜଣେ ପଚାରିଲେ, “ମହାତ୍ମନ୍ ! ମୁଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନରେ ଉନ୍ନତି କରୁଛି କି ନାହିଁ କିପରି ଜାଣିବି ?” ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଯେତେବେଳେ ତୁମର ବାସନା କମିବାକୁ ଲାଗିବ ସେତେବେଳେ ଜାଣିବ ତୁମର ପ୍ରଗତି ହେଉଛି ଆଉ ଯଦି ବାସନା ବଢୁଛି ତେବେ ବୁଝିବ ତୁମର ଅବନତି ହେଉଛି ।” ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଧକଙ୍କ ମନରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ କେବେ ନା କେବେ ଆସିଥାଏ ଓ ସେ ଭାବେ କି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରଗତିର ପରିମାପକ ହେଉଛି ଆନ୍ତରିକ ଅନୁଭୂତି । ଯଦି ଧ୍ୟାନରେ ଦେବା-ଦେବତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ ହୁଏ ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଲାଗେ ସିଏ ଠିକ୍ ରାସ୍ତାରେ ଅଛନ୍ତି । ଆଉ ଯଦି ଭୂତ-ପିଶାଚ ଦେଖେ ତେବେ ଭାବେ ସେ ଭୁଲ୍ ରାସ୍ତାରେ ଅଛି । ଯଦି ସକାରାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ବିକାଶ ହୁଏ ତେବେ ରାସ୍ତା ଠିକ୍ ଅଛି ଆଉ ଯଦି ନକାରାତ୍ମକ ମନୋବୃତ୍ତି ତୀବ୍ର ହୁଏ ତେବେ ରାସ୍ତା ଭୁଲ୍ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆମର ମନାସାମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଉନ୍ନତି ବା ଅବନତିର ମାପଦଣ୍ଡ ଦେବତା ବା ଦାନବର ଅନୁଭବ ନୁହେଁ । ଆମେ ନିଜ ମନରେ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁବା ଦେଖି ପାରିବା । ଆତ୍ମ-ସମ୍ବୋଧନ ଦ୍ଵାରା ଆମେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ପାରିବା । ଏପରି କରିବା କୌଣସି ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ । ଆମର ଇଚ୍ଛା ଓ ମହତ୍ତ୍ଵକାଂକ୍ଷା କମିଲେ ହିଁ ବାସ୍ତବିକ ପ୍ରଗତି ହୁଏ । ଇଚ୍ଛା ଓ ମହତ୍ତ୍ଵକାଂକ୍ଷା କମିବାର ଅର୍ଥ ଇଚ୍ଛା ସହିତ ପାଗଳାମି ସଂଯୁକ୍ତ ନ ହେବା, ଆମେ ପାଗଳପ୍ରାୟ ଇଚ୍ଛା ପଛରେ ଦୌଡ଼ିବା ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ନିଜର ସନ୍ତୁଳନ, ସଂଯମତା ହରାଇବା ନାହିଁ । କାରଣ ମାନସିକ ସନ୍ତୁଳନ ହରାଇଲେ ଆମ ମନରେ ତାମସିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରବଳଭର ହୋଇଯାଏ ।

ମନର ପ୍ରମୁଖ କାର୍ଯ୍ୟ ମନନ କରିବା । ମନନରୁ ହିଁ ମନ ଶବ୍ଦ ଆସିଛି । ମନନର ଅର୍ଥ କୌଣସି ବିଚାରକୁ ନେଇ ଏହାର ମୂଳ ସ୍ରୋତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବା, କୌଣସି ଏକ ସଂବେଦନାକୁ ଧରିବା ଓ ଏହାର ମୂଳ ଉତ୍ସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବା । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ମନ ଦ୍ଵାରା ହିଁ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ମନ ଚଞ୍ଚଳ ନ ହେଲେ ମନଦ୍ଵାରା ଚିନ୍ତନ ଓ ମନନ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ଚଞ୍ଚଳ ମନ ନିଜର ସନ୍ତୁଳନ ହରାଏ ଓ ଚିନ୍ତନର ସ୍ଵରୂପ ହୋଇଯାଏ ଚିନ୍ତାର, ମାନସିକ ଚାପର ଓ ବିବ୍ରତର ।

ଅପରା ମନ ଓ ପରାମନ

ମନ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାଏ, ଅପରା ଓ ପରା । ଏହାକୁ ଆମେ ନିମ୍ନ ଓ ଉଚ୍ଚ, ସୁଳ ଓ ସୁସ୍ଥ ବା ଲୌକିକ ଓ ଲୋକୋତ୍ତର ମନ ମଧ୍ୟ କହି ପାରିବା । ପରା ମନର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସେହି ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଦିବ୍ୟ ଚେତନାକୁ ବୁଝାଏ ଯେଉଁଥିରେ ସବୁକିଛି ନିହିତ । ଅପରା ମନର ସମ୍ବନ୍ଧ ସେହି ସୀମିତ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ଥାଏ ଯେଉଁଥିରେ ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର ସୁଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଭବ ହୁଏ ।

ମନର ନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ କେବଳ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସନ୍ତୋଷର ଧ୍ୟାନ ରହେ । ଏ କଥା ମନର ଚାରୋଟି ଉପାଦାନ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆମର ଅପରା ବା ସୁଳ ବୁଦ୍ଧି ଆମକୁ ସଂସାର ସହିତ ଯୋଡ଼ିଥାଏ, ଇଚ୍ଛା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ସହିତ ଯୋଡ଼ିଥାଏ । ପରା ବା ସୁସ୍ଥ ବୁଦ୍ଧି ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆମର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବ୍ୟାପକ ଓ ଉଦାର କରେ । ଯେତେବେଳେ ଆମର ବୁଦ୍ଧି ନିଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ ରହେ ସେତେବେଳେ ସେଥିରେ ସ୍ୱାର୍ଥ ଆସିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପରା ବୁଦ୍ଧିରେ ସମସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥଜନିତ ଇଚ୍ଛା ଅତିକ୍ରମ ହୋଇଯାଏ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଆମେ ପଢ଼ା-ଲେଖା, ଦିଆ-ନିଆ, ବେପାର-ବାଣିଜ୍ୟ ଆଦି କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରୁ ତାହା ଅପରା ବୁଦ୍ଧି । ଆମେ ଯେତେବେଳେ ନିମ୍ନ ବୁଦ୍ଧିର ପରିଣାମରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଉ, ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଇଚ୍ଛା-ଅନିଚ୍ଛା, ନ୍ୟାୟ-ଅନ୍ୟାୟ, ଠିକ୍-ଭୁଲ୍ ଧାରଣାରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଯାଉ ସେତେବେଳେ ଆମେ ପରାବୁଦ୍ଧିକୁ ଅନୁଭବ କରୁ । ଏହି ଅନୁଭବ ଏକ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଚେତନା ଓ ଜ୍ଞାନ ରୂପରେ ହୁଏ ଯେଉଁଥିରେ ସବୁ ବିଷୟ ପ୍ରତି ସଜାଗତା ରହେ, ସମସ୍ତ କର୍ମର ଆଧାର, ପ୍ରୟୋଜନ ଓ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଓ ବୋଧଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଦ୍ଧି ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ରହେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଓ ବିକଳର ସୀମାରେ ହିଁ ଘୁରିବୁଲେ ।

ତୁମେ ନିଜ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଦେଖ । ଏହାର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର, ତୁମକୁ ଏହାର ଅନ୍ୟାଜ ମିଳିଯିବ । ତୁମର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରମାଣ ଖୋଜେ ବା ଅନୁମାନ କରେ ବା ମନରେ ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ଥରେ ତିନିଜଣ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ତିନି ଜଣଙ୍କର ଯାତ୍ରା ଘଣ୍ଟେ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ବ୍ୟବଧାନରେ ଚାଲିଥିଲା । ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଏକ ଚଟାଣ

ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ବହୁରୂପୀ ଏଣୁଅ ଖରା ପୁଉଁଥିବାର ଦେଖିଲେ ଓ ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଆସିଲେ ଓ ସେହି ଚଟାଣ ଉପରେ ନାଲି ରଙ୍ଗର ବହୁରୂପୀ ଏଣୁଅକୁ ଦେଖିଲେ । ପୁଣି ଆଉ ଏକ ଘଣ୍ଟା ବ୍ୟବଧାନରେ ତୃତୀୟ ଯାତ୍ରୀ ଆସେ ଓ ଖରା ପୁଉଁଥିବା କଳା ଏଣୁଅକୁ ଦେଖି ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ତିନି ଯାତ୍ରୀଙ୍କର ବଜାରରେ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍ ହୁଏ ଓ ସେମାନେ ନିଜର ଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ସମୟରେ ପ୍ରଥମ ଯାତ୍ରୀ ଯାତ୍ରା ସମୟରେ ଦେଖୁଥିବା ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଏଣୁଅ କଥା କହିଲେ । ଏକଥା ଶୁଣି ଦ୍ଵିତୀୟ ଯାତ୍ରୀ କହିଲେ, “ତୁମର ଦୃଷ୍ଟି ଦୋଷ ଅଛି । ସେଇଟା ହଳଦିଆ ନୁହେଁ ନାଲି ରଙ୍ଗର ଏଣୁଅ ଥିଲା ।” ତୃତୀୟ ଯାତ୍ରୀ କହିଲେ, “ତୁମେ ଦୁଇଜଣ ଡାକ୍ତର ପାଖକୁ ଯାଅ ଓ ଆଖି ପରୀକ୍ଷା କରାଅ କାରଣ ମୁଁ ଯେଉଁ ଏଣୁଅ ଦେଖୁଥିଲି ତାହାର ରଙ୍ଗ କଳା ଥିଲା, ନାଲି କି ହଳଦିଆ ନୁହେଁ ।” ଏ କଥାକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଝଗଡ଼ା ହୋଇଗଲା କି ଏଣୁଅର ପ୍ରକୃତ ରଙ୍ଗ କ’ଣ ଥିଲା, ହଳଦିଆ, ନାଲି ନା କଳା ।

ଏହା ଅପରା ବୁଦ୍ଧିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଜୀବର ସ୍ଵଭାବ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ସେମାନେ କହିବେ ବହୁରୂପୀ ଏଣୁଅ ତ ନିଜର ରଙ୍ଗ ବଦଳାଇ ଥାଏ । ତୁମେ ତାକୁ ତିନୋଟି ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗରେ ଦେଖିଲ । ଏହା ହେଉଛି ପରା ବୁଦ୍ଧି । ଅପରା ବୁଦ୍ଧି କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଉପର ଠଉରିଆ ଭାବରେ ସ୍ଵୀକାର କରିନିଏ । ଏହି ଧାରଣା ଭୁଲ ହୋଇ ଥାଇପାରେ, ତଥାପି ମଧ୍ୟ ସ୍ଵୀକାର୍ଯ୍ୟ । ବହୁରୂପୀ ଏଣୁଅର ରଙ୍ଗ ନା ହଳଦିଆ ନା ନାଲି ବା କଳା କିନ୍ତୁ ଅପରା ବୁଦ୍ଧି ତାହାକୁ ଦେଖିଲା ଓ ସ୍ଵୀକାର କରି ନେଲା ତାହା ଏଣୁଅର ସ୍ଵଭାବ ଓ ରଙ୍ଗ ।

ଆମେମାନେ ଦୁନିଆରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କ୍ରିୟାକଳାପ ପାଇଁ ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରୟୋଗ କରୁ ତାହା ଅପରା ବା ନିମ୍ନ ବୁଦ୍ଧି । ଏଣୁ ବୁଦ୍ଧି ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ବିଚାର ଓ କର୍ମ ଠିକ୍ ହୁଏ ନାହିଁ । ଜ୍ଞାନର ଉପସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଏଥିରେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ରହିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଆମର କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ ଓ ଏହାର ସ୍ଵାଭାବିକତା ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପରାବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିଶାଳ ଓ ବ୍ୟାପକ ହୋଇଥାଏ । ସେମାନେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିକୁ ସଠିକ୍ ଉପାୟରେ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତି ।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ବିଷୟରେ ଆସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ କାରଣ ସେମାନେ ଏହାର ସ୍ୱଭାବ ବିଷୟରେ ପରିଚିତ । ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଯେଉଁମାନେ ଅପରା ବୁଦ୍ଧି ସ୍ତରରେ ଥାଆନ୍ତି ସେମାନେ ବିଷୟ-ସ୍ୱଭାବକୁ ଜାଣି ନଥାନ୍ତି ଓ ତା ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ।

‘ମୁଦ୍ର’ ଓ ‘ବିବେକଶାଳ’ ଦୁଇଟି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯାହା ବୁଦ୍ଧିର ଗୁଣବତ୍ତାର ପରିଚାୟକ, ମୁଦ୍ର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଜଡ଼ ସୁସ୍ଥ ଓ ମନ୍ଦମତି । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ମନ୍ଦମତି ହୋଇପାରେ ଯଦି ତାର ସଜାଗତା, ବୋଧଶକ୍ତି ଓ ବିଚାରଶକ୍ତି ନଥାଏ । ଅନ୍ୟପାର୍ଶ୍ୱରେ ବିବେକଶାଳ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖରେ ଏପରି ଜ୍ଞାନ ଥାଏ ଯାହା ତାକୁ ଭୁଲ୍ ଠିକ୍ ପ୍ରଭେଦ ଜାଣିବାର କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ପ୍ରଥମ ଘଟଣାରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଜ୍ଞାନ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମେ ବାସ୍ତବରେ ଅଜ୍ଞାନୀ ରୁହ କାରଣ ତୁମ ପାଖରେ ସେହି ବିଷୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ଜଡ଼ମତିର ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ମାନସିକ ଜଡ଼ତା ବୁଦ୍ଧିର ଏକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବିବେକ ଅର୍ଥାତ୍ ଠିକ୍ ଭୁଲ୍ ଜାଣିବାର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର ଏକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତି ସକାରାତ୍ମକତା ଓ ସମତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ନିଜ ମନର ଆଚରଣକୁ ବଦଳାଇବା ଆରମ୍ଭ କରେ ସେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧିର ଉଚ୍ଚତର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ଆମର ସଜାଗତା ଆତ୍ମ-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ହୁଏ ତେବେ ଆମର ଜ୍ଞାନ କେବଳ ପୁସ୍ତକଗତ ଜ୍ଞାନ ହୋଇ ରହିଯାଏ । ଆମେ ଏହାକୁ ବାସ୍ତବ ଜୀବନରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁ ନାହିଁ । ଆମର ଠିକ୍ ଭୁଲ୍‌ର ଜ୍ଞାନ ଥାଏ କିନ୍ତୁ ଆମେ ଏହି ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରୁନାହିଁ । ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କର ଓ ଦେଖ କି ଭଲଭାବରେ ମାର୍ଗ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ତୁମେ କେତେ ଥର ଭୁଲ୍ ମାର୍ଗରେ ଯାଇଛ ? ସେ ସମୟରେ ତୁମର ବିଚାରଶକ୍ତି କେଉଁଠାରେ ଥିଲା, ତୁମର ବିବେକ କେଉଁଠାରେ ଥିଲା ? ସେ ସମୟରେ “ମୁଁ” ଓ “ମୋର ଆବଶ୍ୟକତା” କେବଳ ଏହି ଦୁଇଟି ଭାବନା ତୁମର ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଚାର ଶକ୍ତିକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ରଖୁଥିଲା ।

ମନର ତୃତୀୟ ଉପାଦାନ ହେଲା ଚିତ୍ତ ଯାହା ଆନ୍ତରିକ ଚେତନାର ଅନୁଭୂତି । ତୁମେ ସ୍ମୃତି ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ଚେତନାକୁ ଅନୁଭବ କରିପାର । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା ତାକୁ ତୁମେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିପାରିବ । ଏହି ଅନୁଭବ କେଉଁଠାରୁ ଆସିଲା ? ଏହି ଅନୁଭବ ଚିତ୍ତରୁ ଆସେ, ଯାହାକି ଆମ ଜୀବନର ଗୋଦାମ ବା ଉଷାର ଘର । ଗୋଦାମ ଘରେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଉପରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ, ଏପରି ସବୁକିଛି ସାଇତି ରଖୁ ଏବଂ କାବଟରେ ତାଲା ପକାଇଦେଉ । କୌଣସି ଜିନିଷର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲେ ଆମେ ଗୋଦାମ ଘର ଖୋଲି ତାହାକୁ ଖୋଜୁ ଓ ବାହାର କରୁ । ଠିକ୍ ଏହିପରି ଆମର ଚିତ୍ତ ସହିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଜନ୍ମରୁ ନେଇ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ସମସ୍ତ ସ୍ମୃତି ଚିତ୍ତରେ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥାଏ ଆଉ ତୁମେ ଯେବେ ଇଚ୍ଛା କର ଏହାକୁ କାଢ଼ି ପାର । ତୁମେ ନିଜ ବିବାହ ଦିନର ବା ପୁତ୍ରର ଜନ୍ମ ଦିନର ସ୍ମୃତିକୁ ଅତି ସହଜରେ ମନର ଚେତନା ସ୍ତରକୁ ଆଣିପାର ଓ ସେହି କ୍ଷଣକୁ ପୁନର୍ବାର ଅନୁଭବ କରିପାର ।

ଆମର ସୁଖ-ଦୁଃଖର ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି ସ୍ମୃତିରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ରହେ । ମନାକ୍ଷୀମାନେ କହନ୍ତି, ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଓ ସଂସ୍କାର ଏହି ଚିତ୍ତରେ ଅବସ୍ଥିତ । ବେଳେ ବେଳେ ତୁମେ ଧ୍ୟାନରେ ବସି ଅସୀମ ଶାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରିବା ବେଳେ ଅତୀତ କେଉଁଠାରୁ ଏକ ବିଚାର ବା ଭାବନା ମନରେ ଆସେ, ଯାହା

ବିଷୟରେ ତୁମର କୌଣସି ପୂର୍ବାଭାସ ବା ଧାରଣା ନଥାଏ । ହଠାତ୍ ତୁମକୁ ପିଲାଦିନର କୌଣସି ଘଟଣା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ଯାହାକୁ ତୁମେ ବହୁତ ଆଗରୁ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲ ।

ଅଷ୍ଟେଲିଆର ଜଣେ ଚିକିତ୍ସକ ନିଜେ ପିଲା ଦିନରୁ ଶ୍ବାସ ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ଥିଲେ । ସବୁପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କର ରୋଗ ଠିକ୍ ହେଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ ହେବା ପରେ ସେ ନିଷ୍ଠୁର କଲେ କି ଡାକ୍ତର ହେବେ ଓ ନିଜ ରୋଗର ଉପଚାର କରିବେ । ସେ ଡାକ୍ତର ବି ହେଲେ ଓ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ହାସଲ କଲେ ଆଉ ସେହି ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ନିଜର ଚିକିତ୍ସା କଲେ । କିଛି ଚିକିତ୍ସା ସଫଳ ହେଲାନାହିଁ । ସେ ଅଷ୍ଟେଲିଆରୁ ଆମେରିକା, ଆମେରିକାରୁ ଲଣ୍ଡନ ଯାଇ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ଓ ଉପଚାର ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟ କରିଲେ । ପରିଶେଷରେ ତାଙ୍କୁ କେହି ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ରୋଗର ଉପଚାର କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ସେ ଆଶ୍ରମ ଆସିଲେ ଓ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିଲେ । ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀ କହିଲେ, “ତୁମେ ଡାକ୍ତର ହୋଇଥିବାରୁ ରୋଗର ଉପଚାର ପାଇଁ ସବୁପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା କରି ଦେଖିଲ । ଏବେ ତୁମେ ଜାଣିଲ ତୁମର ଏହି ରୋଗ ପାଇଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଔଷଧ କାମ କରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ସମସ୍ତ ଔଷଧ ଖାଇବା ଛାଡ଼ିଦିଅ । ଶ୍ବାସ ହେଉଛି ତ ହେବାକୁ ଦିଅ । କଷ୍ଟ ହେଉଛି ତ ହେଉ । ତୁମେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କାମ କର, ତାହା ହେଉଛି ଧ୍ୟାନ ।”

ସବୁପ୍ରକାର ଔଷଧ ଖାଇବା ଛାଡ଼ି ସେ ତିନିମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧ୍ୟାନ କଲେ । ଦିନେ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ନିଜ ମାନସ ପଟରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପରେ ଦେଖିଲେ ଯାହାକି ତାଙ୍କର ପିଲାଦିନେ ଘଟିଥିଲା । ସେ ନିଜକୁ ଛଅ ବର୍ଷର ପିଲା ହୋଇଥିବା ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କର ମାତା-ପିତା କାମକୁ ବାହାରି ଗଲେ । ଘରେ ଆୟା ତାଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେଉଥିଲେ ଖାଇବା ସମୟରେ ଖାଦ୍ୟ ଖୁଆଉ ଥିଲେ । ଛଅ ବର୍ଷର ବାଳକ ସ୍ୱଭାବ ବଶତଃ ଜିଦିଆ ହୋଇଥାଏ । ଖାଇବା ସମୟରେ ସେ ଖାଦ୍ୟ ଭଲ ଲାଗୁନି କହି ଚାମଚ ଫୋପାଡ଼ି ଖାଦ୍ୟ ଥାଳିକୁ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେଉଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଆୟା ତାଙ୍କର ଗଳାକୁ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ, “ଖାଦ୍ୟ ନ ଖାଇଲେ ତୁମର ବାପା ମା’ଙ୍କୁ ଅଭିଯୋଗ କରିଦେବି ଓ ସେମାନେ ତୁମକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ ।” ସ୍ୱପ୍ନ ଏତିକିରେ ସରିଗଲା । ତା ପରଦିନ ଚିକିତ୍ସକ ଯେତେବେଳେ ନିଦରୁ ଉଠିଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଶରୀରରେ ଶ୍ବାସ ରୋଗର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନ ଥିଲା । ଡାକ୍ତର ତାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା କରି କହିଲେ ସେ ଶ୍ବାସ ରୋଗରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୁକ୍ତ ।

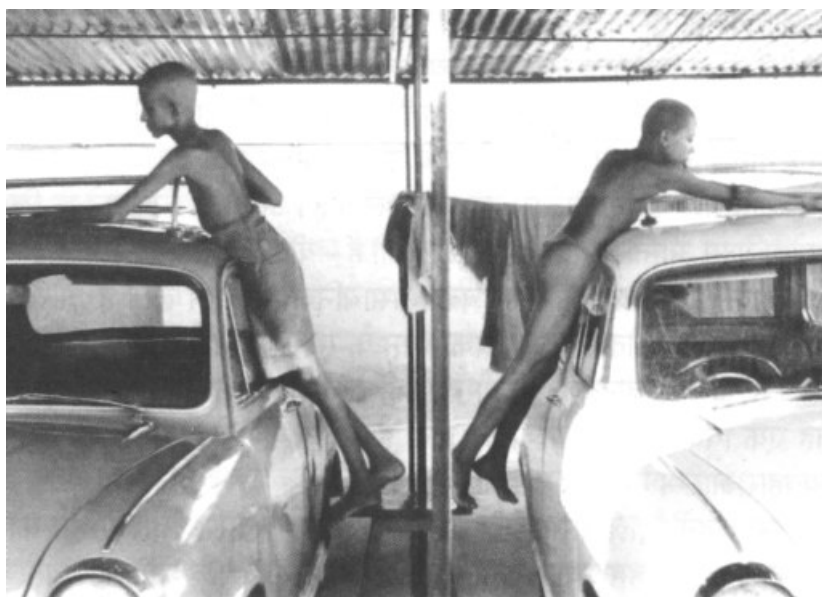
ମୁଁ ସ୍ବାମୀ ତା. ଶଙ୍କରଦେବାନନ୍ଦଙ୍କ କଥା କହୁଛି । ସେ ‘ଶ୍ବାସ ଓ ମଧୁମେହ ଉପରେ ଯୋଗର ପ୍ରଭାବ’ ନାମକ ଏକ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଘଟଣା ଘଟିଲେ ଲୋକମାନେ ଏହାକୁ ଚମତ୍କାର ବା ଗୁରୁଙ୍କର କୃପା ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । କାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବିନା ଚିକିତ୍ସାରେ ସୁସ୍ଥ ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ତୁମେ ଏହି ରହସ୍ୟକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ତେବେ ଜାଣିପାରିବ ଯେ ଚିକିତ୍ସକ ନିଜ ମନର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚିତ୍ତର ଗଭୀରତାରେ ପହଞ୍ଚିପାରିଲେ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସେଠାରେ ଦବି ରହିଥିବା ସ୍ମୃତି ବାହାରି ଆସିଲା । ଆଉ ଥରେ ସେହି ସଂସ୍କାରକୁ ମାନସ ପଟରୁ ବାହାର କରିଦେବାରୁ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଅସନ୍ତୁଳନ, ଯାହା ରୋଗର ମୂଳ କାରଣ ଥିଲା, ସ୍ୱୟଂ ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସ୍ମୃତି ମନର ଚେତନ, ଅବଚେତନ ଓ ଅଚେତନ, ତିନି ସ୍ତରରେ ଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ସ୍ମୃତି ଅଚେତନ ମନରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଏହା କର୍ମ ରୂପରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଚେତନ ମନରେ ପ୍ରକଟ ହେଲେ ଏହା ଜ୍ଞାନ ରୂପରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ।

ମନର ଚତୁର୍ଥ ଉପାଦାନ ଅହଂକାର । ଏହା ମାନବ ଜୀବନର ସବୁଠାରୁ ତୀବ୍ର ଅନୁଭବ । ଅହଂକାର ପଥର ଠାରୁ ମଧ୍ୟ କଠିନ ହୋଇଥାଏ । ପଥରକୁ ଗୋଟିଏ ହାତୁଡ଼ିରେ ବଳପୂର୍ବକ ମାରିଲେ ଏହା ଭାଙ୍ଗିଯିବ । କିନ୍ତୁ ଅହଂକାରକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଅହଂକାର ନିଜକୁ ଅନେକ ରୂପରେ ପରିପ୍ରକାଶ କରେ । ପ୍ରଥମେ ନିଜର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାର ଭାବନା ଯଥା- “ମୁଁ ଜଣେ ଅତି ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ।” ଯେତେବେଳେ ମନରେ ଏ ପ୍ରକାର ଭାବନା ରହେ ସେତେବେଳେ ଅହଂକାର ସ୍ୱତଃ ପ୍ରତୀକ୍ଷମାନ ହୁଏ । ଯଦି ତୁମକୁ କେହି ସମ୍ମାନ କରିବା ପାଇଁ ଝାଡୁ ଧରାଏ ତେବେ ତୁମେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଭାବିବ, “ତାର ଏତେ ସାହସ, ସିଏ ମୋତେ ଝାଡୁ ଧରାଇଦେଲା !” ତୁମେ ଏ କଥା ଶବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅହଂକାର ବଶତଃ ତୁମ ମନରେ ଏପରି ବିଚାର ନିଷ୍ପନ୍ନ ଆସିବ । ଏହି ବିଚାର ମନ, ବୁଦ୍ଧି ବା ଚିତ୍ତ ଯୋଗୁଁ ଆସେ ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ବୁଦ୍ଧିର ଆଶ୍ରୟ ନିଅ ତେବେ ତୁମ ଝାଡୁ କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବ କାରଣ ତୁମକୁ ଏହାର ପ୍ରୟୋଜନ ଜଣା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଝାଡୁ ଉପରେ ବୁଦ୍ଧି ବଦଳରେ ଅହଂକାରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଥାଏ ସେତେବେଳେ ଏକ ନିକାରାତ୍ମକ ପ୍ରକୃତି ପ୍ରକଟ ହୁଏ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଅହଂକାର ଆୟତ୍ତରେ ଆସାନ୍ତି । ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଏଠାକୁ ଆସେ ଆଉ ତାକୁ କେହି ଧ୍ୟାନ ନ ଦିଅନ୍ତି ତେବେ ତାର ଅହଂକାର ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଦ୍ଵିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସେ ଆଉ ଯଦି ତୁମେ ତାକୁ ବସିବା ପାଇଁ ଆସନ ନ ଦିଅ ତେବେ ତାର ଅହଂକାରକୁ ଆଘାତ ଲାଗେ । ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସେ ଓ ତୁମ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ କେବଳ ଦୁଇ ମିନିଟ୍ ପାଇଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କର । ଏଥିରେ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅହଂ ଆଘାତ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ସେ ଭାବେ, “ମୁଁ ତ ନିଜର ପୁରା କଥା କହିବାକୁ ଆସିଥିଲି କିନ୍ତୁ ସିଏ ତ ଶୁଣୁ ନାହାନ୍ତି ।” ଅହଂକାର କେବେ ବି ନିଜର ପରିଚୟ ହରାଇବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଜଣେ ଯେତେ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନୀ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଅହଂ ଭାବ ରହେ ।

ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ରଷି ଥିଲେ । ସେ କଠିନ ତପସ୍ୟା କରି ରାଜାରୁ ରାଜର୍ଷି ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅହଂକାରର ପରିସମାପ୍ତି ହେଲା ନାହିଁ । କାହିଁକି ? ପ୍ରତିସ୍ଵର୍ଗ ଭାବନା ଯୋଗୁ । ସେ ନିଜକୁ ସବୁବେଳେ ରଷି ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା କରୁଥିଲେ - “ତାଙ୍କର ଏପରି କେଉଁ ଗୁଣ ଅଛି ଯାହା ମୋ ପାଖରେ ନାହିଁ । ଲୋକମାନେ କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି ଉପାଧି ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ମୋତେ ରାଜର୍ଷି ? ଏହି ତୁଳନାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅହଂକାରର ଆଧାର- “ତାଙ୍କୁ ମିଳିଲା କିନ୍ତୁ ମତେ ମିଳିନାହିଁ ।” ଆମେ ସବୁବେଳେ ତୁଳନା କରୁ କି ଅନ୍ୟକୁ କ’ଣ ମିଳିଛି ଓ ମତେ କ’ଣ ମିଳିଛି । ଏହି ସ୍ଵଭାବ ଦ୍ଵାରା ଅହଂକାର ପରିପୁଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏହିଠାରେ ଆମେ ହାରିଯାଉ । ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଭଗବଦ୍ -ଦର୍ଶନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ତଥାପି ତାଙ୍କ ଅହଂକାରର ଅନ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଭକ୍ତକୁ ଭଗବାନ ଦର୍ଶନ ମିଳିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଅହଂକାରରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳେନାହିଁ । ସେ କହେ, “ ଭଗବାନ, ମୋ ଜୀବନର ଅଭାବକୁ ଦୂର କରିଦିଅ ।” ସେ ଏପରି କାହିଁକି କହେ ? ନିଜ ଅହଂକାରକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ । ସମସ୍ତ ତୁଳନାତ୍ମକ ଓ ସ୍ଵାର୍ଥପର କର୍ମର ମୂଳ କାରଣ ଅହଂକାର ।

ମନସ୍ ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାର - ଏମାନେ କର୍ମ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ । ଗୁଣ କାରଣରୁ ମୂଳ ସ୍ଵଭାବରେ ଯେଉଁ ବିକାର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା ମନରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ । ତାହାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅପରା ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ଵାରା ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ସ୍ଵରୂପ ରହେ ଇଚ୍ଛା ଓ ସ୍ମୃତି ରୂପରେ ଯାହା ରହେ ଚିତ୍ତରେ ଓ ଏସବୁର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅହଂକାର ଦ୍ଵାରା ହିଁ ପ୍ରକାଶ

କରାଯାଏ । ମନର ଚାରି ଉପାଦାନ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ - ନିମ୍ନ ଓ ଉଚ୍ଚ, ଅପରା ଓ ପରା । ମନସ୍, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର ନିମ୍ନ ଅବସ୍ଥା ଆମକୁ ସଂସାର ସହିତ ବାନ୍ଧି ରଖେ ଓ ଏହାର ଉଚ୍ଚ ଅବସ୍ଥା ସଂସାରର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରାଏ ।

ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ ଏହି ନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ଅଟକି ରହିଛନ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱ-ଅଭିମୁଖୀ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇଥାଏ । ଅପରାସ୍ତରରେ ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୋଷ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ, ଏହି ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଭାବନା ଥାଏ । ଏଠାରେ ‘ମୁଁ’ ଡବ୍ବର ପ୍ରଧାନତା ଥାଏ । ବିଚାର ନିଜର ସୁଖ ପାଇଁ କରାଯାଏ, ପ୍ରୟାସ ସୁଖ ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ, ବୁଦ୍ଧିର ଉପଯୋଗ ସୁଖର ଅନ୍ୱେଷଣ ପାଇଁ କରାଯାଏ । ଚିତ୍ତ ପୁରାତନ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ସ୍ମୃତିକୁ ଦେଖେ ଓ ଚାହେଁ ଏହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି ହେଉ । ଅହଂକାର ପଦ-ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ମାନ-ସମ୍ମାନ, ଯଶ-କୀର୍ତ୍ତି ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର ନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ଜୀବନ ବ୍ୟତୀତ କରୁ । କିନ୍ତୁ ରକ୍ଷିମାନେ କହନ୍ତି ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚତର ଅନୁଭୂତିର ପ୍ରାପ୍ତି ସମ୍ଭବ ଯେଉଁଥିରେ ତୁମେ ନିଜକୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ଭାବନାରୁ ମୁକ୍ତ କରିପାରିବ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଲୌକିକ ଓ ଲୋକୋତ୍ତର, ଉଭୟ ସ୍ତରର ଜୀବନ ସହିତ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରକାରରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ।

ନିଜକୁ ମନର ନିମ୍ନ ସ୍ତରରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଉଚ୍ଚତର ମନରେ ସ୍ଥାପିତ କରିବା ହିଁ ସମସ୍ତ ସାଧନାର ଆଧାର । ନିଜର ନିମ୍ନ ଓ ମୁତ୍ତ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମକୁ ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର କର୍ମର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କର୍ମଯୋଗ କୁହାଯାଏ ।

କର୍ମଯୋଗ - ମନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ବିଧି

କର୍ମଯୋଗର ସମ୍ବନ୍ଧ କେବଳ ଶାରୀରିକ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପ ସହିତ ନ ଥାଏ ବରଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିସରରେ ହେଉଥିବା ଗତିବିଧି ସହିତ ଥାଏ । ଗୁଣ, ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ସ୍ୱଭାବ ଓ ସଂସ୍କାର ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଜୀବନରେ କର୍ମ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଯୋଗ ଯେପରି ହୋଇଥିଲେ ବି ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଣ ନିଜର ପ୍ରଭାବ ନ ଦେଖାଏ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି କୌଣସି ବାହ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିପାରେ ନାହିଁ । ଏ ସମସ୍ତ ଗତିବିଧି ଭିତରେ ହିଁ ହୁଏ । ଏହାର କୌଣସି ବାହ୍ୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ସଜାଗତା ଆସେ ଯେତେବେଳେ ଏହା ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ମାଟି ଭିତରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ବାଜ ମଧ୍ୟରେ କ’ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ତାହା କେହି ଜାଣି ନ ଥାଆନ୍ତି । ବାଜ ଅଙ୍କୁରିତ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଆସିବା ପରେ ଏହାର ବିକାଶ ବିଷୟରେ ଜଣାପଡ଼େ । ଅଙ୍କୁରର ବିକାଶ ପାଇଁ ଅନେକ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ କ୍ରିୟା ଘଟିତ ହୁଏ - ବାଜର ଉପର ଖୋଳ ନରମ ହୋଇଯାଏ । ପାଣି ପବନ ବାଜ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚି ରାସାୟନିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ । ଏହାପରେ ଅଙ୍କୁର ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହିପରି ମନର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିସରରେ କ’ଣ ସବୁ ସଂଘଟିତ ହୁଏ ତାହାର ଜ୍ଞାନ କାହାରି ନଥାଏ । ଏହା ବିକାର ରୂପରେ ପ୍ରକଟିତ ହେବା ପରେ ସେ ବିଷୟରେ ଜଣାପଡ଼େ । ଏହିଠାରୁ ମନ ସହିତ ଆମର ବ୍ୟବହାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଆମେ କହୁ “ମନ ଅସ୍ଥିର ଅଛି । ଏହାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଆମକୁ କିଛି ଉପାୟ ଆବଶ୍ୟକ ।” ଆମେ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁ କାରଣ ଆମକୁ କୁହାଯାଇଛି ଧ୍ୟାନ କଲେ ମନ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଧ୍ୟାନ ଆରମ୍ଭ କର ତୁମକୁ କେବଳ ବିକାର ହିଁ ଦେଖାଯାଏ । ତୁମେ ଏହାର କାରଣକୁ ଦେଖିପାର ନାହିଁ । ଏଣୁ ତୁମେ ବିକାର ସହିତ ସଂଘର୍ଷ କରିତାଳ । ବିକାର ବାଡ଼ି-ବଢ଼ିତାର ବଣୁଆ ଘାସ

ସଦୃଶ । ଯଦି ଏହାକୁ ମାଟିତଳୁ ମୂଳରୁ ଓପାଡ଼ି ସଫା ନ କରିବ ତେବେ ଏହା ବାରମ୍ବାର ଉଠିବ । ଏହାର ଚେର ମାଟିରେ ବେଳେବେଳେ ଡିନିଫୁର୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଥାଏ । ଏଣୁ ଏହାକୁ ଓପାଡ଼ିବା ପାଇଁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ହୁଏ । ବିକାର ମଧ୍ୟ ବଶୁଆ ଘାସ ପରି, ଉପରୁ କାଟିଦେଲେ ଛୋଟ ହୋଇଯିବ ଓ ଆଖିକୁ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଭାବିବ କି ତୁମେ ଏହାର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ । କିନ୍ତୁ କିଛି ସମୟ ପରେ ସେହି ବିକାର ପୁଣି ପ୍ରତୀୟମାନ ହେବ ।

ଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଜୀ କହୁଥିଲେ ଯଦି ଘରେ ଶାନ୍ତି ଚାହୁଁଛ ତେବେ ପତି-ପତ୍ନୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନୁକୂଳ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଝଗଡ଼ା ହେଲେ କିଛି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ବୁଝାମଣା ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଭେଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସ୍ଥିତି ରହେ । ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ତୁମେ ମନ ଉପରେ ପ୍ରୟୋଗ କର । ନିଜର ମନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଠିକ୍ ରଖ । ମନର ବିରୋଧ କର ନାହିଁ, ମନ ସହିତ ବିଦ୍ରୋହ କର ନାହିଁ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ମନ ସହିତ ବୁଝାମଣା କରିନାହିଁ, ସଂଘର୍ଷ ଓ ଅଶାନ୍ତି ଲାଗି ରହିବ । ତୁମେ ତୁମ ଜୀବନ ସାଥୀ ସହିତ ୫୦-୬୦ ବର୍ଷ ବ୍ୟତୀତ କର । କିନ୍ତୁ ମନ ସହିତ ତୁମେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ବିତାଅ । ଜନ୍ମରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଜିନିଷ ତୁମ ସହିତ ରହେ ତା’ ସହିତ ଯଦି ଲଢ଼େଇ କରିବ ତେବେ ଶାନ୍ତି କିପରି ପାଇବ ?

ତୁମର ଶାନ୍ତି କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହେଁ, ତୁମ ମନଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭଙ୍ଗ ହୋଇଥାଏ । କଳହର କାରଣ ପତି-ପତ୍ନୀ ହୋଇନଥାନ୍ତି । କଳହର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ତୁମର ନିଜ ମନ । ମନ ଅଶାନ୍ତ ହେଲେ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ମନ ଶାନ୍ତ ରହିଲେ ଭଲ ନିଦ ହୁଏ । ଅନ୍ୟକୁ ଦୋଷ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ନିଜ ମନକୁ ନିରାକ୍ଷଣ କର । ତୁମେ ବୁଝିପାର ନାହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ତୁମର ମନ କ’ଣ ଚାହୁଁଛି । ତୁମର ଏହି ଅବୁଝାପଣ ହିଁ ତୁମ ଜୀବନର ଦୁଃଖ, କଳହ, ଈର୍ଷା ଓ ଦ୍ୱେଷର କାରଣ । ଜୀବନରେ ଯେତେ ନକାରାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅଛି ସେ ସବୁ ମନର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ କଳହ କାରଣରୁ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ ।

ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଈର୍ଷା କାହିଁକି କରେ ? କେହି ଅନ୍ୟ ଉପରେ କ୍ରୋଧିତ କାହିଁକି ହୁଏ ? ଘୃଣା କାହିଁକି କରେ ? ଏ ସବୁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଭୁଲ ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ ବରଂ ଆମ ନିଜ ମନର । ଏଣୁ ନିଜ ମନକୁ ସମ୍ଭାଳି କରି ରଖ । ମନ ସହିତ

ଉତ୍ତମ ବୁଝାମଣା ସ୍ଥାପନ କର । ଯେଉଁଦିନ ମନ ସହିତ ବୁଝାମଣା ହୋଇ ଯିବ ସଂସାରରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଶାନ୍ତି ଓ କଳହ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ, ନା ନିଜ ଜୀବନରେ ନା ନିଜ ପରିବାରରେ ବା ସମାଜରେ । ଆମ ପରମ୍ପରାରେ ସବୁବେଳେ ମନକୁ ସୁପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନ କରିବାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଆଜିକାଲି ମନକୁ ବେଲଗାମ ଛାଡ଼ିବାର ଯେଉଁ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଯାଇଛି ତାହା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରଭାବ । ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିରେ ମନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣହୀନ ଛାଡ଼ିବାର ଚଳଣୀ ନାହିଁ । ବରଂ ସବୁବେଳେ କୁହାଯାଇଛି ମନକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଂଯମିତା ସହିତ ରଖିବା । ବାଣୀ, ବିଚାର ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ସଂଯମିତା ରକ୍ଷା କର । ସଂଯମିତା ରକ୍ଷା କଲେ ମନକୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳେ ନାହିଁ । ବେଲଗାମ୍ ମନ ଚାରିଆଡ଼େ ଘୁରିବୁଲେ ଓ ଅଧିକାର ଖୋଜେ । କିନ୍ତୁ ମନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରହିଲେ ଅଧିକାର ଖୋଜେ ନାହିଁ ବରଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ସଜାଗ ହୁଏ ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଏହି ପ୍ରକାର ଆମେ ଦେଖୁ ନିଜର କର୍ମ ତଥା ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର ବ୍ୟବହାର ସହିତ ବୁଝାମଣା କରିବା ଓ ସେ ସବୁକୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା ହିଁ ବାସ୍ତବିକ କର୍ମଯୋଗ ।

ଅହଂକାରକୁ ସାମନା କରିବା

ମନସ୍, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଚିତ୍ତର ପରିସରରେ କର୍ମର ସୃଜନ ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ କର୍ମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅହଂକାର ସାହାଯ୍ୟରେ ହୋଇଥାଏ । ଅହଂକାର କର୍ମକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଥାଏ କାରଣ ଅହଂକାର ହିଁ ସ୍ୱୟଂ ପରିଚୟ । ଜୀବନରେ ଅହଂକାରର ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ରହିଥାଏ । ଏହା ତୁମ ଭିତରେ ରାଗ ଓ ଦ୍ୱେଷ, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା, ପ୍ରେରଣା ଓ ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଏ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ତୁମେ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକାର ବା ଅସ୍ୱୀକାର କର ।

ଯଦିଓ ମୁଁ କର୍ମଯୋଗର ସମସ୍ତ କ୍ରମକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ଦେଇଛି ତଥାପି ଜଣେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧକକୁ ନିଜ ଅହଂକାରକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରୟାସ ଅହଂକାର ସହିତ କରିବାକୁ ହୁଏ କାରଣ ଜୀବନରେ କର୍ମ ସେହିଠାରୁ ପ୍ରକଟ ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଏବେ ଏଠାରେ ମୋର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଚାଲିଛି । ଯଦି ମୁଁ ଭାବିବି ମୁଁ ବହୁତ ଭଲ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଛି

ତେବେ ଏହା ସ୍ବାଭାବିକ ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ମୋର ଅହଂକାରର ପୁଷ୍ଟି ହେବ । ଏପରି ସାମାନ୍ୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଅହଂକାର ଜଡ଼ିତ ରହେ । ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅହଂକାର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୁଏ । ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତୁମକୁ କିଛି କାମ କରିବା ପାଇଁ କହେ ତେବେ ତତକ୍ଷଣାତ୍ ତୁମ ମନରେ ଏହି ଭାବନା ଆସେ, “ମତେ କାହିଁକି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏପରି କୁହାଯାଉଛି ? ଏହା ମୋର ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁରୂପ କାମ ନୁହେଁ ।”

ନିଜ ବିଷୟରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପୋଷଣ କରୁ ତାହାକୁ ସ୍ବାଭିମାନ କୁହାଯାଏ । ସ୍ବାଭିମାନ ମଧ୍ୟ ଅହଂକାରର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଅଧିକ ସ୍ବାଭିମାନ ସେମାନଙ୍କର ଅହଂକାର ମଧ୍ୟ ସେତେ ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କର ଆତ୍ମହୀନତାର ଭାବ ଥାଏ ସେମାନେ ଅହଂକାରର ନିମ୍ନ ଓ ନକାରାତ୍ମକ ପାର୍ଶ୍ୱ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି । ଏଣୁ ଆମେ ଭୌତିକ ସ୍ତରରେ କର୍ମଯୋଗରେ ଲିପ୍ତ ହେବା ସମୟରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ନିଜ ଅହଂକାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଉ ।

ଧରିନିଅ ତୁମେ ଆଶ୍ରମରେ ନୂଆ ନୂଆ ଆସିଛ ଆଉ କେହି ତୁମ ହାତରେ ଝାଡୁ ଧରାଇ ରାସ୍ତା ସଫା କରିବାକୁ କହେ । ତୁମକୁ ଏହା ପସନ୍ଦ ଆସିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଭାବିବ, “ମତେ ଝାଡୁ କରିବାକୁ କାହିଁକି କୁହାଯାଉଛି ? ମୁଁ କିଏ ଏମାନେ କ’ଣ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ? ଅନେକ ଚାକର ମୋର ଇଚ୍ଛିତରେ କାମ କରନ୍ତି । ମୋର ଅନେକ ଗାଡ଼ି ଓ ବଙ୍ଗଳା ଅଛି । ଆଉ ଏଠାରେ ମତେ ଝାଡୁ କରିବାକୁ କୁହାଯାଉଛି !” ତୁମେ ଏପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ସମୟରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆସି କହେ, “ଯଦି ରାସ୍ତା ସଫା କାମ ସରିଲାଣି ତେବେ ମୋ ସହିତ ଆସ । ବହୁତ ରୁଡ଼ିଏ ଗାଲିଚା ଭାଙ୍ଗି ରଖିବାର ଅଛି । ତୁମେ ପୁଣି ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗ, “ଏ ଲୋକମାନେ ମତେ କ’ଣ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ କ’ଣ ତାଙ୍କ ଚାକର ?” ଏହି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କେଉଁଠାରୁ ଆସେ ? ଅହଂକାରରୁ ।

ନିଜର ଅହଂକାରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ହାତୀ ସହିତ ଲଢ଼େଇ କରିବା ସହିତ ସମାନ । ହାତୀକୁ ହରାଇବାର ପ୍ରୟାସ କରିବ ତ ନିଜେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିବ । ଲୋକମାନେ କହନ୍ତି କି ଅହଂକାର ନାଶ କର । କିନ୍ତୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଏହି

ଶରୀର ଅଛି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ବିଷୟ ଭୋଗ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୁଅ, ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏପରିକି ଜଣେ ସନ୍ୟାସୀ ମଧ୍ୟ ଅହଂକାରର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ସେ ମଧ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଏହା ଅହଂକାର ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ କର୍ମ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ରଖେ । ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ବୟଂକୁ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ରଖୁଛନ୍ତି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ନିଜକୁ ଅହଂକାରରୁ ମୁକ୍ତ କରି ତେବେ ଯାଇ ତୁମେ ନିଜ ଦୁଃଖ, ଚିନ୍ତା ଓ ମାୟାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ।

ଅହଂକାର କୁକୁରର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ପରି ଯାହା କେବେ ବି ସିଧା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହାକୁ ସିଧା କରିବାର ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ହେଲା ଏହି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଗୋଟିଏ କ୍ଷଣରେ କାଟିଦେବା । ଏହାକୁ ସିଧା କରିବା ପାଇଁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ସମୟ କାହିଁକି ନଷ୍ଟ କରିବା । ଖଣ୍ଡା ନିଅ ଓ ସିଧା ଅହଂକାରର ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟିଦିଅ । କାମ ସରିଲା । ଅହଂକାର ନିର୍ମୂଳ କରିବାର ଏହି ହତିଆର କ’ଣ ? ସେହି ହତିଆର ହେଲା ବିନମ୍ରତା । ଥରେ ବିନମ୍ରତାକୁ ତୁମେ ନିଜ ଜୀବନରେ ସ୍ବାକାର କରିନେଲେ ଅହଂକାର ନିଜକୁ ନିଜେ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଆଉ ତୁମେ ନିଜକୁ ଏକ ମହାବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ । ଧ୍ୟାନ ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ବାରା ତୁମେ ନିଜ ଅହଂକାରର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଅବଶ୍ୟ ହୋଇପାରିବ, ଏହାର କାରଣ ଓ ସ୍ବଭାବକୁ ବୁଝିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହାର ରୂପାନ୍ତରଣ ପାଇଁ ତୁମକୁ ବିନମ୍ରତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଥରେ ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଗାଳି ଦେଲେ । ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧ ରୂପଚାପ୍ ସବୁ କିଛି ଶୁଣିଲେ ଓ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପ ହେବା ପରେ ପଚାରିଲେ, “ତୁମର ଗାଳିଦେବା ସରିଲା ନା ଆଉ କିଛି କହିବାର ଅଛି ?” ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ, “ମତେ ଯାହା କହିବାର ଥିଲା ମୁଁ କହି ଦେଇଛି ।” ବୁଦ୍ଧ କହିଲେ, “ଏବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଛି । ଯଦି ତୁମକୁ କେହି ଉପହାର ଦିଏ ଆଉ ତୁମର ସେହି ଉପହାରର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ତେବେ ତୁମେ କ’ଣ କରିବ ?” ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ କହିଲେ, “ଯଦି ମୋର ସେହି ଉପହାରର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ତେବେ ମୁଁ ତାକୁ କାହିଁକି ରଖିବି ? ମୁଁ ତାକୁ ଫେରାଇ ଦେବି ।” ବୁଦ୍ଧ କହିଲେ, “ଠିକ୍ ଅଛି, ତୁମେ ମତେ ଯେଉଁ ଉପହାର ଦେଲ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ସେହି ସବୁ ଗାଳି ମୁଁ ତୁମକୁ ଫେରାଉଛି ।” ଏହା ଶୁଣି ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ନିରୁତ୍ତର ହୋଇଗଲେ ।

ଯଦି ତୁମର କାହା ସହିତ ଝଗଡ଼ା ହୁଏ ଓ ସେ ତୁମକୁ ଗାଳିଦିଏ ତେବେ ତୁମେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କର ନାହିଁ । ଯଦି ତୁମେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଗାଳି ଦେବା ଆରମ୍ଭ କର ତେବେ ଝଗଡ଼ା ବଢ଼ିବ । ଶାଳୀନତାର ସହିତ ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ପଛେଇ ଗଲେ ତୁମର ମନ ଶାନ୍ତ ରହିବ । କେତେବେଳେ ଆଗେଇବ ଓ କେତେବେଳେ ପଛକୁ ହଟିବ ଏହି ବିବେକ ବୁଦ୍ଧି ତ ମନୁଷ୍ୟର ରହିବା ଉଚିତ୍ ।

ଆଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରମବାସୀଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ କରିବା ଶିକ୍ଷା କର । ତୁମେ ନିଜର ସୁବିଧା ପାଇଁ ଆଶ୍ରମର ନିୟମ, ଅନୁଶାସନ ଓ ପ୍ରଶାଳାକୁ ବଦଳାଇବାକୁ କାହିଁକି ଚାହୁଁଛ ? ଆଶ୍ରମ ତୁମ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସୁବିଧା ପାଇଁ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଏହା ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ । ଏହା ଜୀବନର କିଛି ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ତୁମକୁ ସାମନା କରାଏ । ଚାହଁ ତ ଏହାକୁ ସ୍ୱୀକାର କର, ଏହାକୁ ବୁଝିବା- ସମ୍ଭାଳିବାର ପ୍ରୟାସ କର, ନ ହେଲେ ଅସ୍ୱୀକାର କର । ଯଦି ତୁମେ ଏହି ମାନସିକତା ସହିତ ଆଶ୍ରମ ଆସ ଯେ, “ମୁଁ ନିଜ ଯୋଗ କ୍ଲାସ୍‌କୁ ଯିବି, ତା ପରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଲାସ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ କକ୍ଷରେ ବସି ଧ୍ୟାନ କରିବି । ମୋର ସମସ୍ତ କାମ ଅନ୍ୟମାନେ କରିଦେବେ”, ତେବେ ଆଶ୍ରମରେ ତୁମ ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଆଶ୍ରମକୁ ଅସୁଚ୍ଛ ତ ନିଜର ସ୍ୱଭାବକୁ ଜାଣିବାର ପ୍ରୟୋଜନରେ ଆସ ।

ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ

ମୁଜୋର ଆଶ୍ରମର ସ୍ଥାପନା ବହୁତ ଛୋଟ ସ୍ତରରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଆଜି ତୁମେ ଆଶ୍ରମର ସୁନ୍ଦରତା ଦେଖି କହିପାର, ବାଃ, କେତେ ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାନ ! କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଜାଣିନାହିଁ ଆମେ ସେଠାରେ କିପରି ରହୁଥିଲୁ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଆଶ୍ରମ ଆସିବା ସମୟରେ ନିଜର ଜିନିଷପତ୍ର ରଖିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଜାଗା ନଥିଲା । ଶୀତ ଦିନ ହେଉ ବା ବର୍ଷାଦିନ, ଶରତ ଋତୁ ହେଉ ବା ବସନ୍ତ ଆମେ ଖୋଲା ଆକାଶ ତଳେ ଶୋଉଥିଲୁ । ବର୍ଷା ଦିନରେ ଶୋଇବା ପାଇଁ ନିଜ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ଚାଦର ପକାଇ ଦେଉଥିଲୁ । ଆମ ପାଖରେ ଭୋଜନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ନଥିଲା । ମୋ ପରି କିଛି ସନ୍ୟାସୀ ବଜାର ଯାଉଥିଲେ ଓ ସେଠାରେ ରାସ୍ତାରେ ଫୋପତା ହୋଇଥିବା ପରିବାର ପତ୍ରକୁ ଏକାଠି କରି ବସ୍ତାରେ ଆଶ୍ରମ ଆଣୁଥିଲେ । ଆଶ୍ରମରେ ସେଥିରୁ ଭଲ ପତ୍ର ବାଛି, ସଫା କରିବା ପରେ ରାନ୍ଧି ଖାଉଥିଲୁ । ଯଦି ଆମ ପାଖରେ ଖାଦ୍ୟରେ ପକାଇବା ପାଇଁ

ସାମାନ୍ୟ ଲୁଣ ଆଏ ତେବେ ଆମକୁ ଏହା ଭୋଜି ଖାଇବା ଭଳି ଲାଗୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ସେହି ପୁରୁଣା ଜୀବନକୁ କେହି କ’ଣ କଷ୍ଟନା କରିପାରିବ ? ଆମର ଜୀବନ ସହଜ ପରିସ୍ଥିତି ନୁହେଁ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଂଘର୍ଷମୟ ଥିଲା । ୧୯୬୩ରୁ ୧୯୮୨ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଅତି ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଯାପନ କରିଥିଲୁ । ୧୯୮୨ରେ ଆମେ ପୁରୁଣା ଆଶ୍ରମରୁ ଗଙ୍ଗା ଦର୍ଶନକୁ ଆସିବା ପରେ ଆମର ଜୀବନ ଶୈଳୀ ବଦଳିଲା ।

ଏହି ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ଆମ ନିଜକୁ ଅବଲୋକନ କରିବା, ନିଜ ସ୍ୱଭାବକୁ ଜାଣିବା ଓ ବୁଝିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଆମେ ନିଜର ନିମ୍ନ ବୁଦ୍ଧି, ନିମ୍ନ ମନ, ନିମ୍ନ ସ୍ମୃତି ଓ ନିମ୍ନ ଅହଂକାରର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଓ ବନ୍ଧନକୁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲୁ । ଆମକୁ ସେ ସବୁକୁ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡୁଥିଲା ଏବଂ ସେ ସବୁକୁ ସାମନା କରି ପାରିଥିଲୁ ବୋଲି ଆଜି ଏହିଠାରେ ବସି ପାରିଛୁ, ଆଠ-ଆଠ ଘଣ୍ଟା ଧ୍ୟାନ ଅଭ୍ୟାସ କରି ନୁହେଁ । ମୋର ଉପଲବ୍ଧି ସବୁ ଧ୍ୟାନର ପରିଣାମ ନୁହେଁ । ଏହି ଉପଲବ୍ଧିର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ହେଉଛି ମତେ ମନରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ମୁଁ ଏହି ବ୍ୟବହାରିକ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଥିଲି ଏବଂ ଏହା ହିଁ କର୍ମଯୋଗର ଶିକ୍ଷା ଓ କର୍ମଯୋଗର ମାର୍ଗ ।

କର୍ମର ବନ୍ଧନ ଓ କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତି

୨୮ ଫେବୃଆରୀ ୨୦୧୦

ବିଗତ ତିନି ଦିନ ଧରି ଆମେ ଯେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଲୋଚନା କଲେ ତାର ପ୍ରମୁଖ ବିଷୟ ହେଲା -

୧. ଜୀବନର ଚାରୋଟି ଆଧାର - ଚାରି ମୌଳିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଯାହା ଜୀବନର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ଆଧାର ହୁଏ - ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ସଂସ୍କାର, ସ୍ୱଭାବ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ।

୨. ଛୁଟି- ମୌଳିକ ତତ୍ତ୍ୱର ଏହା ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର ଯାହା ପ୍ରଥମ ସ୍ତରର ଅପରେଟିଙ୍ଗ୍ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହି ସଂଯୋଗର ପରିଣାମ ମନରେ ଅନୁଭବ ହୁଏ ।

୩. ମନ - ମନ ଓ ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ଯଥା - ମନସ୍, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାର ହିଁ ମନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର । ଆମ ଜୀବନରେ କର୍ମର ଅନୁଭବ ଏହିଠାରେ ହୋଇଥାଏ । ଚାରି ଆଧାର ଓ ତିନି ଗୁଣ କର୍ମର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପାର୍ଶ୍ୱ ଯାହା ବିଷୟରେ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାୟତଃ ଅନଭିଜ୍ଞ ରହିଥାଏ କାରଣ ଏହା ଚେତନ ମନ ଓ ବୁଦ୍ଧିର କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବାହାରେ ।

୪. ମୌଳିକ ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୋଗ- ଆମକୁ ନିଜ ସଂସ୍କାର ବିଷୟରେ କିପରି ଜ୍ଞାନ ହୋଇପାରିବ ? ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟକର । ଆମକୁ କିପରି ଜଣାଯିବ କି କେଉଁ ଗୁଣର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅଧିକ ? ଏହା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବା କଠିନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମୟରେ ମନର କୌଣସି ଗୋଟିଏ ତତ୍ତ୍ୱର, ଗୋଟିଏ ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟତା ରହିଥାଏ ଯଦିଓ ଆମେ ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସ୍ତରୀୟ ପ୍ରାଧାନ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞ ଥାଉ । ଆମ ଜୀବନରେ କର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ମୂଳ ତତ୍ତ୍ୱର ପରସ୍ପର ସହିତ ସଂଯୋଗ

ହେବାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ତା'ପରେ ଏହାର ଅନୁଭୂତି ମନରେ ହୋଇଥାଏ । ଆମେ ଜାଣିପାରୁ କି ଅମୃତ କ୍ରିୟା, ବିଚାର ବ୍ୟବହାର ବା ଇଚ୍ଛା କର୍ମ ଅଟେ । ଆମେ ବୁଝିପାରୁ କର୍ମ କରିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମର ଜ୍ଞାନ ହୁଏ କି କିଛି କର୍ମ ଆମକୁ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ରଖେ ଓ ଅନ୍ୟ କିଛି କର୍ମ ଆମର ଉତ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ କରେ । କର୍ମ ବିଷୟରେ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତା ଆମକୁ ମନ ମାଧ୍ୟମରେ ମିଳିଥାଏ ।

୫. *ମନର ପାକଶାଳା* - ମନର ପାକଶାଳାରେ ଅହଂକାର ଏପରି ଏକ କଡ଼େଇ ଯେଉଁଥିରେ ଚିତ୍ତର ପାଣି ସବୁବେଳେ ଫୁଟୁଥାଏ ଓ ମନସ୍ବର ଅନ୍ନ-ତରକରା ଇତ୍ୟାଦି ନିୟମିତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥାଏ ଏବଂ ବୁଦ୍ଧିର ମସଲା ସେଥିରେ ପଡ଼ି ଚାଲିଥାଏ । ଏହି ଚାରି ଜିନିଷ ଏକାଠି ମିଶି କର୍ମ, ଜୀବନ, ମହତ୍ବକାଂକ୍ଷା ଓ କାମନା ଆଦିର ସଜାଗତା ସୃଷ୍ଟିକରେ । ଆମେ ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର କାମନା କରୁ ତାହା ଏହି ସ୍ତରରେ ପ୍ରକଟ ହୁଏ । ତାହା ଭୌତିକ ହୋଇଥାଉ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ବାହ୍ୟ ହୋଇଥାଉ ବା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ । ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ ସେହିଠାରେ ହୋଇଥାଏ । ମନର ଦୁଇଟି ସ୍ତର ଥାଏ ଯାହାକୁ ଆମେ ଅପରା ଓ ପରା, ନିମ୍ନ ଓ ଉଚ୍ଚ, ବନ୍ଧନଯୁକ୍ତ ଓ ବନ୍ଧନଯୁକ୍ତ ବା ବିଷୟାଭିମୁଖୀ ଓ ଆତ୍ମାଭିମୁଖୀ କହିପାରୁ । କର୍ମର ସୁପରିଚାଳନା କରିବାପାଇଁ, ଉତ୍ତମ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତାର ଏକ ଉକୃଷ୍ଟ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ମନସ୍ବ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାକୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବାକୁ ହେବ ।

୬. *ମନର ସୁପରିଚାଳନା* - ମନସ୍ବର କର୍ମଗୁଡ଼ିକର ସୁପରିଚାଳନା ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣା ଦ୍ବାରା କରାଯାଏ । ବୁଦ୍ଧିର କର୍ମଗୁଡ଼ିକର ପରିଚାଳନା ଧାରଣା ଓ ଧ୍ୟାନ ଦ୍ବାରା ହୋଇଥାଏ । ଚିତ୍ତର କର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ମୃତି ଓ ସଂସ୍କାରର ପ୍ରବନ୍ଧନ ମାନସ-ଦର୍ଶନ, ମନ୍ତ୍ର ତଥା ଯନ୍ତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ କରାଯାଇଥାଏ । ଅହଂକାରର କର୍ମକୁ ଏପରି ଏକ ବିରୋଧ୍ ଶକ୍ତି ଦ୍ବାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଏ ଯାହାକି ଅହଂକାର ସଦୃଶ ବଳଶାଳୀ କିନ୍ତୁ ସ୍ବଭାବରେ ସୋମ୍ୟ ଓ ସକାରାତ୍ମକ ହୋଇଥାଏ । ସେହି ଶକ୍ତି ହେଉଛି ବିନମ୍ରତା । ଅହଂକାର ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇଦିଏ ଯେତେବେଳେ ବିନମ୍ରତା ଆମ ମୁଣ୍ଡକୁ ନୁଆଁଇ ଦିଏ ।

ବନ୍ଧନ ଉପନ୍ନ କରୁଥିବା କର୍ମ

ଏହା ମନେ ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ କର୍ମ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଓ ସର୍ବଭୌମିକ ହୋଇଥାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏହାର ଅଂଶ, କାରଣ ଆମେ ତ ସେହି ଆଦ୍ୟ କର୍ମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

ପ୍ରକୃତିର କର୍ମ ହେଲା ଆମକୁ ଏକ ସ୍ଥୁଳ ଶରୀର ପ୍ରଦାନ କରିବା । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ଏହି ସ୍ଥୁଳ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରୁ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ପ୍ରକୃତିର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆସିଯାଉ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ନାମ, ରୂପ ଓ ଗୁଣ ଧାରଣ କରୁ ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଲୀନ ହୋଇଯାଉ । ପ୍ରକୃତି ଚେତନାର ବିସ୍ତାରକୁ ଅବରୁଦ୍ଧ କରେ । ଏଣୁ ଚେତନା ବିଷୟରେ ଆମର ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନୁଭବ, ଆମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନୁଭୂତି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ସୀମିତ ରହିଥାଏ । ଆମର ଶୁଣ ଓ ଆମର ସଂସ୍କାର, ସ୍ୱଭାବ, ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଆମକୁ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ଚେତନାକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଦିଏନାହିଁ ।

ଆମେ ସମସ୍ତେ ମନର ନିମ୍ନ ଓ ବିଷୟାସକ୍ତ ସ୍ତରରେ ହିଁ ଅଟକି ରହିଛୁ । କୃତ୍ରି ଆମେ ନିଜକୁ ମନର ସେହି ଉଚ୍ଚ, ବିବେକଶାଳ ସ୍ତରକୁ ନେଇପାରୁ । ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ରହୁଥିଲେ । ସଙ୍ଗତ ଓ ବିପତ୍ତି ସମୟରେ ସେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲେ । ଥରେ ସେ ଗୋଟିଏ ପରିବାର ନିକଟକୁ ଗଲେ ଯାହାର ଏକ ଗାଈର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ସେ ଜୀବନ-ମୃତ୍ୟୁ ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରବଚନ ଦେଲେ । ପ୍ରବଚନ ଶୁଣି ପରିବାର ଲୋକଙ୍କୁ ବହୁତ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଓ ଶାନ୍ତି ମିଳିଲା । ଘରକୁ ଫେରି ପଣ୍ଡିତ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି । କାରଣ ବୁଝି ଜାଣିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଛେଳିଟି ମରି ଯାଇଥିଲା । ଏହା ଶୁଣି ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ ଶୋକାତୁର ହୋଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ସମୟରେ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ଯାଉଥିବା ଜଣେ ପଥକ, ଯିଏ କି ସକାଳେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପ୍ରବଚନ ଶୁଣିଥିଲେ, ଅଟକି ଯାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ କାନ୍ଦିବାର କାରଣ ପଚାରିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ପୁରା କାହାଣୀ କହିବା ପରେ ପଥକ କହିଲେ, “ଆପଣତ କିଛି ଘଣ୍ଟା ପୂର୍ବରୁ ଶରୀରର ନଶ୍ୱରତା ଓ ଆତ୍ମାର ଅମରତ୍ୱ ବିଷୟରେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଉପଦେଶ ଦେଉଥିଲେ ।” ପଣ୍ଡିତ କହିଲେ, “ଗାଈ ତାଙ୍କର ଥିଲା କିନ୍ତୁ ଛେଳି ତ ମୋର ।”

ଉପରୋକ୍ତ କାହାଣୀ ଏହା ଦର୍ଶାଏ କି ଯେତେବେଳେ ଆମର ନିଜ ଉପରେ କୌଣସି ସଙ୍କଟ ଆସେ ସେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିବେକ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ ମନର ନିମ୍ନ ସ୍ତରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାଉ । ଉଚ୍ଚତର ମନର ଅନୁଭବ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ନିମ୍ନ ମନର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଆସିଯାଉ । ଆମେ କେବଳ ନିଜର ସବୁକ୍ଷି ପାଇଁ ଏପରି ଅନେକ ଜିନିଷରେ ରୁଚି ରଖୁ ଯାହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଆମର ନ ଥାଏ । ଆମେ ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣିଥାଉ ଯେ ଆମେ ଯାହା କରୁଛୁ ତାହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ତଥାପି ନିଜର ତୁଚ୍ଛ

ସ୍ୱାର୍ଥ-ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଅନୁଶାସନ, ଆଚାର-ବିଚାର ଓ ନୈତିକତାକୁ ଆଡ଼ କରିଦେଇ ସେହି କାମକୁ ଜାଣି-ଶୁଣି କରିଥାଉ । ଆମର ନିମ୍ନ ମନ, ନିମ୍ନ ବୁଦ୍ଧି, ନିମ୍ନ ଚିତ୍ତ ତଥା ନିମ୍ନ ଅହଙ୍କାର କାରଣରୁ ଏପରି ହୋଇଥାଏ ।

ନିମ୍ନ ମନକୁ ଅତିକ୍ରମ କର

କର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି ମନରେ ହୁଏ ଓ ଉଚ୍ଚତର ମନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଜାଗତା ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତା ସହିତ ନିଜର ନିମ୍ନ ମନର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଆଚରଣର ସମ୍ମୁଖୀନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା କିପରି କରାଯିବ ?

ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ସଂଲଗ୍ନ କରିବା - ନିଜର ନିମ୍ନ ମନର ସୀମାରୁ ଉପରକୁ ଉଠ । ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚ ମନରେ ସ୍ଥାପିତ କର ଯାହାଦ୍ୱାରା ମନସ୍କର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱାର୍ଥ-କୈନ୍ଦ୍ରିକ ନହୋଇ ସ୍ୱାର୍ଥରହିତ ହେବ । ବୁଦ୍ଧିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ପାଇଁ ନ ହୋଇ ଆମକୁ ରଚନାତ୍ମକ ଉପାୟରେ ସଂସାର ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରେରିତ କରିବ । ଚିତ୍ତର ଯେଉଁସବୁ ସ୍ମୃତି ଆମକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଆସକ୍ତିର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ବାନ୍ଧି ରଖୁଛି ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ହେବ । ଚିତ୍ତର ଉଚ୍ଚତର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ଅନାସକ୍ତିର ବିକାଶ କର । ଯଦି ମନରେ ଆସକ୍ତି ଅଛି ତେବେ ଜାଣ ତୁମେ ଚିତ୍ତର ନିମ୍ନ ପରିସରରେ ଅଛ, ଯେଉଁଠାରେ ତୁମର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୟାନ ବିଷୟ-ଭୋଗ ଓ ବିଷୟ-ସୁଖରେ ହିଁ କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ରହେ । ଅନାସକ୍ତ ଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହେଲେ ବିଷୟ-ବସ୍ତୁ ପୂର୍ବପରି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମ ମନରେ ସେଥିପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣର ସମାପ୍ତି ହୋଇଥାଏ । ଏ ସବୁ କିଛି କରି ପାରିବା ପାଇଁ ଆମର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ବାତାବରଣ ସନ୍ତୁଳିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଗରମ ଦିନରେ ତୁମେ ଖରାରେ କେବଳ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ପାଇଁ ବସି ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଶୀତ ଦିନରେ ତୁମେ ଲମ୍ବା ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆରାମରେ ଖରା ପୁରୁଣା ପାରି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ତ ଏକ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ରତ୍ନରେ ତୁମେ ଖରାରେ ଲମ୍ବା ସମୟ ବସିପାର ଅନ୍ୟ ରତ୍ନରେ ବସିପାର ନାହିଁ । ଶରତ, ଗ୍ରୀଷ୍ମ, ବସନ୍ତ ଆଦି ରତ୍ନ ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ମନୋଦଶା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରତ୍ନରେ ତୁମେ ବାତାବରଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖ ଓ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁଭବ କର ।

ଯେପରି ବିଭିନ୍ନ ରତ୍ନ ପ୍ରକୃତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମନୋଦଶାକୁ ଦର୍ଶାଇଥାଏ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମର ବିଭିନ୍ନ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଆମର ଆନ୍ତରିକ ମନୋଦଶାକୁ ଦର୍ଶାଏ । କେତେବେଳେ ତୁମେ କ୍ରୋଧିତ ଓ କେବେ ସୌମ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ, କେତେବେଳେ ପ୍ରସନ୍ନ ତ କେବେ ଚିନ୍ତାମଗ୍ନ, ଏ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର ଆମର ମନୋଦଶା ଦ୍ଵାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଜଣେ ପ୍ରସନ୍ନଚିତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମଗ୍ର ସଂସାର ଆନନ୍ଦମୟ ଲାଗେ ଯେତେବେଳେ ଜଣେ ଦୁଃଖୀ ଓ ହତାଶ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚତୁର୍ଦିଗରେ ନିରାଶା ଛାଇ ହୋଇଥିବା ପରି ଜଣାଯାଏ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ଓ ବସ୍ତୁ ଦ୍ଵାରା ଜୀବନରେ ଦୃଢ଼ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଓ ଆସକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ସେ ସବୁ ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତି ବିକାଶ କରିବା ଦ୍ଵାରା ଆମେ ଚିତ୍ତର ଏକ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଯାଉ ଯେଉଁଠାରେ ଆମର ସ୍ମୃତି ଲୋକଭର ହୋଇଯାଏ । ଯେତେବେଳେ ସ୍ମୃତି ଲୌକିକ ହୋଇଯାଏ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଭୌତିକ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ଜିନିଷ ସହିତ ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାପନ କର । ଆଉ ଯେତେବେଳେ ତୁମର ସ୍ମୃତି ଲୋକଭର ହୁଏ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଆତ୍ମନିଷ୍ଠ ବିଷୟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଅ । ପ୍ରଥମେ ଆମକୁ ନିମ୍ନ ମନର ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି ପ୍ରତି ସଜାଗ ହେବାକୁ ହେବ । ତା ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ଵାର୍ଥପର ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ଉପରକୁ ଉଠି ନିଃସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଧାରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଅହଂକାରକୁ କ୍ଷୀଣ କରି ଏକ ଉଚ୍ଚ ତତ୍ତ୍ଵ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ହେବ । ଚିତ୍ତ, ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅହଂକାର ପରେ ଏହି ଉଚ୍ଚତତ୍ତ୍ଵ କ’ଣ ? ଏହା ଆତ୍ମା । ନିସ୍ଵାର୍ଥ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସମ୍ବନ୍ଧ ଆତ୍ମା ସହିତ ହୋଇଥାଏ ।

ବୃତ୍ତିର ଦିଶାନ୍ତରଣ - ଯୋଗ ଦର୍ଶନରେ କୁହାଯାଏ ଯେ ‘ଯୋଗଶ୍ଚିତବୃତ୍ତିନିରୋଧଃ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଯୋଗ ଚିତ୍ତବୃତ୍ତିକୁ ନିରୋଧ କରେ । ଏଠାରେ ନିରୋଧ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଛି । ଅବରୋଧ ବା ବିରୋଧ ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ । ନିରୋଧର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦିଶାନ୍ତରଣ । ଚିତ୍ତବୃତ୍ତିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରମାଣ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, ବିକଳ, ନିଦ୍ରା ଓ ସ୍ମୃତି ରୂପରେ କରାଯାଇଛି । ସ୍ମୃତି ଚିତ୍ତର ଅଂଶ ଓ ଏହା ସହିତ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ । ନିଦ୍ରା ଏକ ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ଏକ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ । ଯେତେବେଳେ ଏ ସବୁ ମାନସିକ ବୃତ୍ତି ଅନ୍ତରାତ୍ମା ପ୍ରତି ଦିଶାନ୍ତରିତ କରାଯାଏ ସେତେବେଳେ ଏକ ନୂତନ ବୃତ୍ତି ଜନ୍ମ ନେଇଥାଏ ଯାହାକୁ ବ୍ରାହ୍ମା ବୃତ୍ତି କୁହାଯାଏ ।

ଏହା ମନର ଏକ ଉଚ୍ଚତର ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁଠାରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରୟୋଜନ, ପରମାର୍ଥ ସହିତ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଯାଏ । ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର ଓ କର୍ମ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସର୍ବଦା ଉଚ୍ଚତର ପ୍ରୟୋଜନ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହେ ଓ ସେ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତନ କରୁଥାଏ । ମନ, ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜନ୍ମିତ-ବିଷୟ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଥିଲା ଏବେ ଉଚ୍ଚତର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଭୌତିକ ସାମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଉଚ୍ଚ ଚେତନାରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଯାଏ ଯେଉଁଠାରେ ସେ ଜୀବନର, ଆତ୍ମାର ପରମତତ୍ତ୍ୱର ମହାନତା ଓ ବ୍ୟାପକତାକୁ ଅନୁଭବ କରେ ।

ଆମର ମୁନି-ରଷିମାନେ ଗଭୀର ଚିନ୍ତନ ଓ ମନନ ପରେ ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିଛନ୍ତି କି ସଂସାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅପରା ଓ ପରା, ଦୁଇଟି ପୁରୁଷାର୍ଥକୁ ସିଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଣୁ ସେମାନେ ଏହି ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ତୁମେ ଜୀବନର ଅଧାଭାଗ ଅର୍ଥ ଓ କାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁରୁଷାର୍ଥର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ନିୟୋଜିତ କର ଓ ଜୀବନର ଶେଷ ଭାଗ ଧର୍ମ ଓ ମୋକ୍ଷ ପୁରୁଷାର୍ଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ । ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ପୁରୁଷାର୍ଥ ନିଜର ହିତ ଓ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ ଓ ଅନ୍ତିମ ଦୁଇଟି ପୁରୁଷାର୍ଥ ଜୀବନରେ ଉଚ୍ଚତର ଅନୁଭବ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ।

ଇଚ୍ଛାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ - ଆମର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟର କାରଣ କେବଳ ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । ଇଚ୍ଛା ସମସ୍ତ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏହା ଜ୍ଞାତ ଥାଏ କି ତାର ଇଚ୍ଛା, କାମନା, ଆକାଂକ୍ଷା ଅଛି । ପଶୁ-ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଏହି ଜ୍ଞାନ ନ ଥାଏ । ଆମର ଇଚ୍ଛା ବିଷୟରେ ଆମେ ନିଜେ ଅବଗତ ଥାଉ, ଯେତେବେଳେ ଆମର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ଏହି ଅଭାବ ଆମକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରେ । ଏଣୁ ଇଚ୍ଛା ଆମ ଜୀବନର ଏକ ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ମନ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ପ୍ରଥମେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାର ସୁପରିଚାଳନା କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଇଚ୍ଛାକୁ ମୂଳରୁ ସମାପ୍ତ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଆମେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗଛକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚତାରେ ସ୍ଥିର ରଖିବା ପାଇଁ ତାର ଡାଳ-ପତ୍ର କାଟିଥାଉ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମ ନିଜ ଇଚ୍ଛାକୁ ମଧ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ନିଜ

ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଜରୁରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ସଠିକ୍ ଭାବରେ କରି ପାରିବା ଓ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ପୂରଣ କରି ପାରିବା ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଇଚ୍ଛା ଓ କାମନା ରହିଛି, ଏପରିକି ସନ୍ଧ୍ୟାସାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ । ଏଥିରେ ପ୍ରଭେଦ ମାତ୍ର ଏତିକି ଯେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ନିଜ ଇଚ୍ଛାର ସାକ୍ଷୀ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରେ ଓ ଗୃହସ୍ଥ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନିମଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଏହା କେବଳ ମନୋବୃତ୍ତି, ଭାବନା, ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମାତ୍ର । ଏଣୁ ନିଜର ସେହି ଇଚ୍ଛା ସବୁକୁ କଟା-କଟି କରି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଯାହା ତୁମ ଜୀବନ ପାଇଁ ଲାଭଦାୟକ ନୁହେଁ ଓ ଲାଭଦାୟକ ଇଚ୍ଛାକୁ ପ୍ରତିପାଳନ କର । ନିଜ ମନକୁ ସ୍ୱାର୍ଥରୁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଆଡ଼କୁ ଦିଶାନ୍ତରିତ କରିବାର ଏହା ହିଁ ଉପାୟ ।

ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣା - ବିଚାର, ଭାବନା ଏବଂ ମନର ଅନ୍ୟ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାର ଅଭ୍ୟାସ ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଅର୍ଥ କ'ଣ ? ଯାହା କିଛି ତୁମେ ନିଜ ମନରେ ଭର୍ତ୍ତିକରି ଚାଲିଥାଅ ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ବିଚାର; ସମସ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱକାଂକ୍ଷା; ସମସ୍ତ ଇଚ୍ଛା; ହାନୀ-ଲାଭ, ସଫଳତା-ବିଫଳତା ସହିତ ଥିବା ସମସ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ, ଏହି ସବୁର ସମୁଚିତ କଟା-କଟି କରି ଚାଲିବା ।

ଯେତେବେଳେ ତୁମକୁ ଟିଫିନ୍ ଡ଼ବାରେ ଭୋଜନ ଦିଆଯାଏ, ତୁମେ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁଯାୟୀ ଖାଦ୍ୟ ଥାଳିରେ ପରସିବା ପରେ ବଳକା ଖାଦ୍ୟକୁ ଟିଫିନ୍ ଡ଼ବାରେ ପୁନଃ ବନ୍ଦ କରି ଫେରାଇ ଦେଇଥାଅ । ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବିଷୟରେ ବୁଝିବାକୁ ଓ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ନିଜର ବିଚାର, ଭାବନା ଓ ମନୋବୃତ୍ତିର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ସହିତ ଅନୁପଯୋଗୀ ଜିନିଷକୁ ବାଛି କାଢ଼ି ପାରିବା । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର୍ଥ ହେଲା ମନର ବହିର୍ମୁଖୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ଓ ସଜାଗତାକୁ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ କରିବା ।

ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟାହାରର ଅଭିପ୍ରାୟ କର୍ମ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହିବା । ଯେଉଁ କର୍ମ ଉପଯୋଗୀ ତାକୁ ଧାରଣ କରିବା ଓ ଯାହା ଅନୁପଯୋଗୀ ତାକୁ ବହିଷ୍କାର କରିବା । ନିଜ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଅଳିଆ-ଆବର୍ଜନାକୁ ବାହାର କରି ଫୋପାଡ଼ି ଚାଲ । ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଦ୍ୱାରା ମନ, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାର ପରିଷ୍କାର ହୁଏ । ତତ୍ପରେ ଧାରଣା ଦ୍ୱାରା ଏ ସମସ୍ତ ଏକାଗ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ଧାରଣା ସେହି ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁଠାରେ ମନର ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଉର୍ଜା କୌଣସି ଗୋଟିଏ

ବିନ୍ଦୁ, ବିଚାର ବା ଭାବନା ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇଯାଏ । ସେଠାରେ ଚଞ୍ଚଳତା ଅନୁଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ବରଂ ସ୍ଥିରତା ଓ ଶାନ୍ତି ରହେ । ମନର କର୍ମକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା ପାଇଁ, ବୁଦ୍ଧିକୁ ସଠିକ୍ ଦିଶା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାର ଅଭ୍ୟାସ ଆବଶ୍ୟକ । ଧ୍ୟାନ ଆନ୍ତରିକ ଅନୁଭୂତିର ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁଠାରେ ଶରୀରର ଚେତନା ରହେ ନାହିଁ, ଯେଉଁଠାରେ ‘ମୁଁ’ ର ସଜାଗତା ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ଧାରଣାର ସହାୟତାରେ ଆମେ ଧ୍ୟାନ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରିବା ଓ ଭୌତିକ ଜୀବନରେ ଜଡ଼ିତ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିକୁ ନିଜ ଆତ୍ମା ସହିତ ଯୋଡ଼ି ପାରିବା ।

ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧି - ମନସ୍କୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର ଓ ଧାରଣାର ଉପଯୋଗ କର । ବୁଦ୍ଧିକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା ପାଇଁ ଧାରଣା ଓ ଧ୍ୟାନର ପ୍ରୟୋଗ କର । ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧିର ଅଭ୍ୟାସ କର । କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ତଥ୍ୟକୁ ଯେପରି ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ରୂପରେ ରଖାଯାଏ ସେହିପରି ଜୀବନର ତଥ୍ୟକୁ ଚିତ୍ତରେ ସ୍ମୃତି ରୂପରେ ରଖାଯାଏ । ଏହି ସ୍ମୃତି ସବୁ କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ଅନେକ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଥାଏ । ପ୍ରକୃତି ଏହି ସ୍ମୃତିରେ ତାଲା ପକାଇ ଦେଇଥାଏ ନ ହେଲେ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିଜକୁ ଅପରାରୁ ପରା ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇ ପାରନ୍ତି ସେମାନେ ନିଜର ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧ । ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଅନେକ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର କଥା ଜଣାଥିଲା ଯାହାକୁ ଆଜି ଆମେ ଜାତକ କଥା ନାମରେ ଜାଣୁ । କିନ୍ତୁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର ସ୍ମୃତି ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ।

ଆମର ସ୍ମୃତି ଉପରେ ଗୁଣର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େ । ଯେତେବେଳେ ଏହି ସ୍ମୃତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଏହା ଆମର ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ମାନସିକତାରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଏହା ଅନ୍ୟାୟରେ ଆମକୁ ନିମ୍ନ ସ୍ତରକୁ ଟାଣିନିଏ । ଏଣୁ ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧି ଜରୁରୀ ଯାହାଦ୍ୱାରା ପରିପ୍ରକାଶ ହେଉଥିବା ସ୍ମୃତିର ନକାରାତ୍ମକ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଜାଣି ପାରିବା ଓ ଏସବୁକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ପାରିବା । ଆମକୁ ସେହି ସବୁ ସ୍ମୃତି, ଅନୁଭବ, ସଂସ୍କାର ଓ ତଥ୍ୟକୁ ଆଗକୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ ଯାହା ଆମର ବିକାଶରେ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରିବ ।

ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଭକ୍ତିର ସାଧନ - ଚିତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାର ରାସ୍ତା ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଭକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ହୋଇଥାଏ । ଭକ୍ତି ଆମର ସ୍ଥୁଳ ଭାବନାକୁ ପରିଷ୍କାର କରେ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ରଙ୍ଗ ମିଶାଏ । ମନ୍ତ୍ର ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ଝାଡୁର କାମ କରେ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ର ଚିତ୍ତରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ଜିନିଷକୁ ବାହାରକୁ କାଢ଼େ । ଯେପରି ଆମେ ଏକ ଟର୍ଚ୍ଚ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ଧାରରେ ରାସ୍ତାକୁ ଦେଖିପାରୁ ସେପରି ଯନ୍ତ୍ର ଆମକୁ ଚିତ୍ତର ବାସ୍ତବିକ ସ୍ଵରୂପକୁ ଦର୍ଶନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ଆମେ ଆମର ଚିତ୍ତ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଏକାଗ୍ରତାର ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ମନ ପୁନଃ ସଂଯୋଯିତ ହୋଇଯାଏ । ଏହାଦ୍ଵାରା ଚିତ୍ତର ଶୁଦ୍ଧି ହୁଏ । ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧିର ପ୍ରଥମ ସଙ୍କେତ ହେଲା ମନ ଶାନ୍ତ ହେବା ଓ ଏହାର ଉର୍ଜା ବୃଦ୍ଧି ହେବା । ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ଵାରା ଏହି ପରିଣାମ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଏହାପରେ ଚିତ୍ତର ଗଭୀରତାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ର ଉପରେ ଏକାଗ୍ରତାର ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇ ପାରେ । ପୁନଃ ଭକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଚିତ୍ତର ବିଭିନ୍ନ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଓ ସୁସଂଗଠିତ କରି ଏହାକୁ ଈଶ୍ଵର ଅଭିମୁଖୀ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏପରି ଭାବରେ ଆମେ ଚିତ୍ତକୁ ପରମ ଚେତନା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ପାରିବା, ଏହାକୁ ଅପରାରୁ ପରା ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇ ସ୍ଥାପିତ କରି ପାରିବା ।

ନିଜର ରୁଚି ଅନୁସାରେ ଭକ୍ତିର ଅଭ୍ୟାସ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି, ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରତି ବା ମାନବତା ପ୍ରତି କରାଯାଇପାରିବ । ଭକ୍ତିର ଉପଲକ୍ଷ କଣ ? ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବଦ୍ ଗୀତାରେ କହାଯାଇଛି -

ଅଦୈଷ୍ଟା ସର୍ବଭୂତାନାମ ମୈତ୍ରଃ କରୁଣା ଏବ ଚ ।

ନିର୍ମମୋ ନିରହଂକାରଃ ସମଦୁଃଖସୁଖଃ କ୍ଷମା ॥ ୧୨. ୧୩ ॥

ଭକ୍ତ କାହାପ୍ରତି ଦୈଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ କରେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ମିତ୍ରତା ଓ କରୁଣାର ଭାବ ରଖେ, ଆସକ୍ତି ଓ ଅହଂକାରରୁ ମୁକ୍ତ ରହେ, ଦୁଃଖ ଓ ସୁଖରେ ସମଭାବ ରଖେ ଓ କ୍ଷମାଶୀଳ ହୋଇଥାଏ ।

ମନ୍ଦିରରେ ଘଣ୍ଟି ବଜାଇବା ବା ସେଠାରେ କିଛି ସମୟ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଧ୍ୟାନ କରିବାରେ ସମୟ ବ୍ୟତୀତ କରିବାକୁ ଭକ୍ତି କୁହାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହା ଭକ୍ତିର କେବଳ ଗୋଟିଏ ପାର୍ଶ୍ବ । ଭକ୍ତି ମନର ଏପରି ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥା ଯେଉଁଥିରେ ଦୈତ ଭାବ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ଅତିକ୍ରମ ହୋଇଯାଏ । ତୁମେ ନିଜକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତତ୍ତ୍ବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖି ପାରିବ । କାହାପ୍ରତି ତୁମର ଆସକ୍ତି ନଥାଏ, ତୁମେ ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯାଅ । ତୁମେ ସମସ୍ତଙ୍କର ହିତେଷୀ ହୋଇଯାଅ । ତୁମର କରୁଣା କେବେଳା ନିଜ ବନ୍ଧୁ-ବାନ୍ଧବଙ୍କ ପାଇଁ ନ ହୋଇ ସମଗ୍ର ଜଗତ ପାଇଁ ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ଏଣୁ ଭକ୍ତି କେବଳ ଭଗବାନଙ୍କ ପୂଜା-ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବା ନୁହେଁ, ଏହା ତୁମର ଜୀବନକୁ ବଦଳାଇବାର ଏକ ବିଧି । ଦୈତ ଭାବରୁ ଉପରକୁ ଉଠି ସମଗ୍ର ସଂସାରର ଏକତାକୁ ବୁଝିବାର ବିଧି । ଚିତ୍ତ ଶୁଦ୍ଧିର ଏହାହିଁ ଆଧାର ।

ବିନମ୍ରତାର ଶକ୍ତି - ଅହଂକାରକୁ ଆମେ ବିନମ୍ରତା ଦ୍ବାରା ଶାନ୍ତ କରି ପାରିବା । ବିନମ୍ରତାକୁ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ଭାବ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ଅତି ପ୍ରବଳ ଶକ୍ତି । ଅହଂକାରକୁ କେବଳ ତା'ଠାରୁ ବଳଶାଳୀ ଉର୍ଜା ହିଁ ଶାନ୍ତ କରିପାରେ । ବିନମ୍ରତା ହିଁ ସେହି ଶକ୍ତି ଯିଏ ଆମକୁ ଅହଂକାରଜନିତ ପରିଣାମରୁ ମୁକ୍ତ କରିପାରେ ।

କର୍ମଯୋଗ ମନସ୍, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରକୁ ପୁନଃଗଠନ କରିବାର ସାଧନ । ଏହି ଚାରି ତତ୍ତ୍ବ ସନ୍ତୁଳିତ ହୋଇଯିବାପରେ ଗୁଣ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୁଳନର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ କରେ ଓ ମୂଳ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ସଂସ୍କାର, ସ୍ବଭାବ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-ଆସକ୍ତି ସ୍ବତଃ ଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ ।

ସଂସାର ଓ ଏହାର ବିଷୟ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ସମସ୍ତ କର୍ମ ହେଉ ବା ଜୀବନର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରୟୋଜନ ଓ ଲାଭର ସହିତ ହେଉ, ଏ ସମସ୍ତ କର୍ମ ମନରେ ହିଁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଯୋଗର ଅର୍ଥ ଯୋଡ଼ି ହେବା, ନିକଟକୁ ଆସି ଏକ ହୋଇଯିବା । ଯେତେବେଳେ କର୍ମର ସମତ୍ତର ଅବସ୍ଥା ଆସିଯାଏ ଓ ଏହାର ସନ୍ତୁଳିତ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଏହା କର୍ମଯୋଗରେ ନାମିତ ହୁଏ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଶାନ୍ତି, ବିଶୃଙ୍ଖଳା ରହେ ଏହା ମାତ୍ର କର୍ମ ହୋଇଥାଏ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଲୋକମାନେ ନିଜ ମନସ୍, ବୁଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତ ଓ ଅହଂକାରର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ କର୍ମ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଅହଂକାର କହେ, “ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ତୁମକୁ ଅପମାନିତ କରୁଛି । ତାକୁ ଦୁଇ ଚାପୁଡ଼ା ମାର ।” ଆମେ ଯାଇ ତାକୁ ଚାପୁଡ଼ା ମାରିଦେଉ । ବୁଦ୍ଧି କହେ, “ଏକଟା କେତେ ସୁନ୍ଦର କାର୍, ତୁମେ ଯଦି ଏହାକୁ କିଣିଦିଅ ତେବେ ପୁରା ସହରର ଲୋକମାନେ ତୁମକୁ ଜାଣିଯିବେ ।” ଆମେ ଯାଇ କାର୍ କିଣିଦେଉ । ଯେଉଁ କାମ ତୁମେ ସଂସାର ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି କାରଣରୁ କରିଥାଅ ତାହା ଅପରା ଅବସ୍ଥାର କର୍ମ । ଯଦି ତୁମେ କର୍ମରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସମତ୍ତ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ ଓ ଭୌତିକ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ବୟ ଚାହୁଁଛ ତେବେ ତୁମକୁ ପରା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବାକୁ ହେବ । ଏହା ହିଁ କର୍ମ ଯୋଗର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ୱାସର ବିକାଶ

ଯେବେ ତୁମେ ନିଜର ଆୟତ୍ତରୁ ବାହାରେ ଥିବା ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅ ସେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜ ସ୍ୱଭାବକୁ ସାମନା କରିଥାଅ । ଲଗାମ ତୁମ ହାତରେ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ସ୍ୱଭାବର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଜରୁରୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯେପରି ଚାହୁଁ ନିଜ ରାସ୍ତା କାଢ଼ିପାର । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ପରିସ୍ଥିତି ତୁମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ନଥାଏ ଓ ତୁମକୁ କାହାର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ପଡେ, ସେ ତୁମର ଗୁରୁ ମଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ, ସେତେବେଳେ ଏପରି ଏକ ସମୟ ଆସେ କି ତୁମ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ପ୍ରତି ବିରୋଧ ଭାବ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ବିରୋଧ ଓ ଅବଜ୍ଞାର ଏପରି ଏକ ସ୍ଥିତି ନ ଆସିବା ପାଇଁ ତୁମକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ ।

ତୁମେ ଡିକ୍ଟର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସବୁ ମିଲରେପା ଓ ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ମାରପାଙ୍କ କାହାଣୀ ଶୁଣିଥିବ । ମାରପା ମିଲରେପାଙ୍କୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ବଦଳରେ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା କଠିନ ଶରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ କରାଇଲେ । ସେ ମିଲରେପାଙ୍କୁ ପାହାଡ଼ ଶିଖରରେ ପଥରର ଏକ କୁଡିଆ ତିଆରି କରିବାକୁ କହିଲେ । ଯେତେବେଳେ କୁଡିଆ ତିଆରି ହୋଇଗଲା ସେତେବେଳେ ସେ ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନରେ କୁଡିଆ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ଗୁରୁ ମିଲରେପାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସେହି କାମ ବରମ୍ଭାର କରାଇଲେ । ତାପରେ ଦିନେ ମାରପା ମିଲରେପାଙ୍କୁ ଅଳସୁଆ କହି ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ଧକ୍କା ଦେଲେ । ମିଲରେପା ଖାଇରେ ପଡିଗଲେ । ତଳକୁ ପଡୁଥିବା ସମୟରେ ମିଲରେପାଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବିଚାର ଅସୁଥିଲା, ତାହା ହେଲା, “ମୁଁ ମୋ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପାଳନ କରି ନାହିଁ ।” ଆଉ ତାଙ୍କ ଶରୀର ଚଟାଣ ଉପରେ ପଡି ଖଣ୍ଡ-ବିଖଣ୍ଡ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ହାତ ସେଠାରେ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ତଳେ ପଡିବାରୁ ଅଟକାଇ ଦେଲା ଓ ସିଧା ଗୁରୁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ କରାଇଦେଲା । ସେତେବେଳେ ଗୁରୁ ମାରପା କହିଲେ, “ମିଲରେପା, ଆଜି ତୁମେ ମୋଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଗଲା !”

ମିଲରେପାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଯଦି ତୁମେ ଥାଆନ୍ତ ତେବେ କଣ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦେଶ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏପରି ଆପ୍ରାଣ ପରିଶ୍ରମ କରି ଥାଆନ୍ତ ? ନାହିଁ । କେହି କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଗୁରୁ ମିଲରେପାଙ୍କ ଭିତରେ ନିହିତ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଧାନ ଶିଖାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ତାଙ୍କର କର୍ମର କ୍ଷୟ କରାଇ ମିଲରେପାଙ୍କୁ ନିଜଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରି ପାରିବେ । ସ୍ଵାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କୁ ଏହି କଥା କହିଥିଲେ - “କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କର, ନିଜକୁ କର୍ମଯୋଗରେ ନିଯୋଜିତ କର । ତୁମର ଅନ୍ତରର ଜ୍ୟୋତି ସ୍ଵୟଂ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ ।” ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟର ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ଗୁଣକୁ ଚିହ୍ନିଲେ ଓ ସେହି ଗୁଣକୁ ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ କଲେ ।

ମୁକ୍ତିର ଅନ୍ୱେଷଣ

ଯେଉଁ ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ ସହିତ ଆମେ ଏହି ଜୀବନରେ ଆସିଛୁ ତାହା ଆମ ଜୀବନକୁ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ, ଏକ ପ୍ରୟୋଜନ ପ୍ରଦାନ କରେ ଓ ଆମର ବିକାଶ ପାଇଁ ଏକ

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦିଶା ପ୍ରଦାନ କରେ । ଶିକ୍ଷା, ସମାଜ, ପରିବାରର ଦାୟିତ୍ୱ କାରଣରୁ ଅନେକ ଥର ଆମ ଜୀବନର ଦିଶା ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯାଏ । ଆମର ଜୀବନ ଏକ ଅଲଗା ରାସ୍ତାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ଓ ଆମେ କର୍ମର ଏକ ନୂଆ ଗଣ୍ଟିଲି ଏକାଠି କରୁ ।

ଆମେ ଏହି ସଂସାରରେ ନିୟତିର ମାର୍ଗକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆସିଛୁ । ଆତ୍ମା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଚାହେଁ । ଆତ୍ମା ସେହି ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ପରିହାର କରିବାକୁ ଚାହିଁବ ଯେଉଁଠାରେ ତାକୁ ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାର ଏହି କାମନାକୁ ମୋକ୍ଷ ବା ମୁକ୍ତି ରୂପରେ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ । ଯଦି ଆତ୍ମା ନିଜକୁ ସ୍ଥୂଳ କର୍ମ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ ନ କରେ ତେବେ ମୋକ୍ଷର ଏହି ଅବଧାରଣା ମଧ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ରୋଗ ନ ଥାଆନ୍ତା ତେବେ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୋଇ ନ ଥାଆନ୍ତା । ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଏଥିପାଇଁ ଆସିଲା କାରଣ ଆମେ ରୋଗର ଦୁଷ୍ପରିଣାମରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ । ସେହିପରି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଦ୍ୟାର ବିକାଶ ଏଥିପାଇଁ ହୋଇଛି କି ଆମେ ସମାଜ, ପରିବାର ଓ ସଂସାରର ସ୍ଥୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ ।

ଆମେ ନିଜ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରି ଚାଲିଛୁ । ପିଲା ଥିଲାବେଳେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିଥିଲୁ । ବଡ଼ ହେବା ପରେ ଆମର ଭୂମିକା ଅଲଗା ହୋଇଗଲା । ଚିନ୍ତନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବଦଳିଗଲା, ଆକର୍ଷଣ ବଦଳିଗଲା, ବିଚାର ବଦଳିଗଲା, ମାନ୍ୟତା ବଦଳିଗଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମେ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବହାର କରିଛୁ । ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିପକ୍ୱତା ଦ୍ୱାରା ଆସିଥାଏ । ଆମର ବୁଝିବା ଶକ୍ତି ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ଉନ୍ନତ ହୁଏ । ଉନ୍ନତ ବୋଧଗମ୍ୟତା ପରିପକ୍ୱତାର ପରିଚାୟକ ଏବଂ ଅବୁଝାପଣ ଅପରିପକ୍ୱତାର ।

ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରର କର୍ମ

ଜୀବନରେ କର୍ମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହେବା ସମୟରେ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରର କର୍ମ ଦେଖାଯାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

ସ୍ୱାର୍ଥପର ଓ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର କର୍ମ - ଅହଂକାର ଓ ମାନସିକ କର୍ମ ଏକାଠି ହୋଇ

ସ୍ୱାର୍ଥପର କର୍ମ ରୂପରେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ । ଏହାକୁ ସକାମ କର୍ମ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି କର୍ମ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ମହତ୍ତ୍ୱକାଂକ୍ଷାର ପୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ କରାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର କର୍ମ ହେଲା ନିଷ୍କାମ ବା ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ କର୍ମ ଯାହାକୁ ଅନ୍ୟର ସହାୟତା ପାଇଁ କରାଯାଏ । ସକାମର ଅର୍ଥ କାମନା ସହିତ ଓ ନିଷ୍କାମର ଅର୍ଥ କାମନା ରହିତ । ନିଷ୍କାମ କର୍ମ ନିଜ ପାଇଁ କରାଯାଇ ନଥାଏ । ଅମେ ନିଜ ପାଇଁ ଯାହାବି କରିବା ତାହା ସର୍ବଦା ସକାମ କର୍ମ ହେବ । “ମୋର ଭୋଜନ ଦରକାର, ମୋର ବସ୍ତ୍ର ଦରକାର, ମୋର ଆରାମ ଦରକାର” ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି “ମୋର ଦରକାର” ର ବିଚାର ରହେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମ ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୋଇଥାଏ, ସକାମ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ନିଷ୍କାମ କର୍ମ – କାମନା ରହିତ । କାମନା ରହିତ ହେବା ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ କି ମନ କାମନାରୁ ରହିତ, ବରଂ ତାପର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ଏହି କାମନା ସ୍ୱାର୍ଥପର ନୁହେଁ । କାମନା ତ ରହେ କିନ୍ତୁ ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଲାଭ ପାଇଁ ନ ଥାଏ ବରଂ ଜନ କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ଥାଏ ।

ସାମାଜିକ କର୍ମ – ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାର କର୍ମକୁ ସାମାଜିକ କର୍ମ ବା ପରୋପକାର କର୍ମ କୁହାଯାଏ । ଏ ପ୍ରକାର କର୍ମ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ ନ ହୋଇ ସମଗ୍ର ସମାଜକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ସ୍ୱାର୍ଥପର ବୃତ୍ତି ଓ କାମନାରୁ ଉପରକୁ ଉଠିବା ପାଇଁ ସାମାଜିକ, ପରୋପକାରୀ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନାର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।

ଯଦି ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରମ୍ପରାର ସନ୍ଥ-ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା ତେବେ ଦେଖିବା ସେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ଜୀବନର କୌଣସି ନା କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ନିଜକୁ ପରୋପକାରରେ ସଂଲଗ୍ନ କରିଛନ୍ତି, ଏସିସିର ସନ୍ଥ ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ ହୁଅନ୍ତୁ, ସ୍ୱାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ ବା ସ୍ୱାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ପରୋପକାର ସେହି କରୁଣାମୟୀ ଶକ୍ତି ଯାହା ଆମକୁ ସେବା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ କରେ । ପରୋପକାର ସାମାଜିକ କର୍ମ ଯାହାଦ୍ୱାରା ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ହୁଏ । ସମାଜରେ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହେଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଅନେକ ସାଧୁ-ସନ୍ଥ, ପଶୁ-ପକ୍ଷୀ, କୀଟ-ପତଙ୍ଗଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେବା କରନ୍ତି କାରଣ ମନରେ କରୁଣାର ଯେଉଁ ଭାବନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା ସୃଷ୍ଟିର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ ।

ଅନେକ ମହାତ୍ମା ଏପରି ଜୀବ-ଜନ୍ତୁଙ୍କର ରକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ଦୁଃଖ ଓ ପୀଡ଼ାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ନ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ଉକ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଦୁଃଖ ଓ ପୀଡ଼ା ସହିତ ନିଜର ସମ୍ବନ୍ଧ ଯୋଡ଼ି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଆତ୍ମା ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ମାନବ-ସମୁଦାୟ ସହିତ, କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ପଶୁ ସମୁଦାୟ ସହିତ ଓ ଆଉ କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ବୃକ୍ଷ-ଲତା ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏକାତ୍ମ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ।

ଏହି ସାମାଜିକ କର୍ମ ଶୁଦ୍ଧା ବଳରେ ଆହୁରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇଯାଏ । ଶୁଦ୍ଧା ଥିଲେ ତୁମେ ବାସ୍ତବିକ ପରୋପକାର କରି ପାରିବ । ଶୁଦ୍ଧା ବିନା ତୁମେ କେବଳ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥର ପୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ଏକ ସାମାଜିକ କୁର୍ବ୍ ହିଁ ତିଆରି କରି ପାରିବ । ଯେତେବେଳେ ଶୁଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ୱାସ କର୍ମର ଅଙ୍ଗ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ତାହା ପରୋପକାର ହୁଏ । ମହାତ୍ମା ବୁଦ୍ଧ ନିଜର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏହି ସଂଦେଶ ଦେଇଥିଲେ - “ହେ ସାଧୁ, ହେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ହେ ଭିକ୍ଷୁ ! ଅନେକଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ, ଅନେକଙ୍କ ସୁଖ ପାଇଁ ତୁମେମାନେ ସର୍ବଦା ଅଗ୍ରସର ହୁଅ, କାମ କରିତାଳ ଓ ଅବିରତ ଯତ୍ନଶୀଳ ହୁଅ । ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ନିଜର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଦେବୀ ସଦ୍‌ଗୁଣକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କର ଓ ଏହାକୁ ଜୀବନ୍ତ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଅ, ତାହା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ପରୋପକାର । ସ୍ୱାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଜୀ କହିଛନ୍ତି ସେବା, ପ୍ରେମ ଓ ଦାନ ହିଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନର ପରମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ।

ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ - ତୃତୀୟ ପ୍ରକାର କର୍ମ ହେଲା ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ । ପ୍ରାରବ୍ଧ କଣ ? ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ଓ ମାନବ ଜାତି ଉପରେ ସେହି ନିୟମର ପ୍ରଭାବକୁ ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ କୁହାଯାଏ । ଶରୀରର ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ କଣ ? ଜନ୍ମ, ବ୍ୟାଧି, କ୍ଷୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁ । ଏହି କର୍ମକୁ କେହି ବଦଳାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଶରୀରର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଉପଚାର ତଥା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଲେପ ଲଗାଇବା, ଘଣ୍ଟା-ଘଣ୍ଟା ବ୍ୟାୟାମ କରିବା ଆଦି ଯେତେ ଯାହା

କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶରୀରକୁ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ପ୍ରୟାସ ସତ୍ତ୍ୱେ ଶରୀର ଦିନ ପ୍ରତିଦିନ କ୍ଷୟ ହୁଏ । ଶରୀରର ଏହା ହିଁ କର୍ମ ଓ ଏହି ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମକୁ କେହି ବଦଳାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହି କଥା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ମନକୁ ଖୁସି ରଖିବା ପାଇଁ ତୁମେ ଯାହା କିଛି କଲେ ମଧ୍ୟ ମନ ନିଜ ଶୈଳୀରେ ବିକଶିତ ହେବ କାରଣ ଏହା ପ୍ରକୃତିର ନିୟମାଧୀନ । ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମ ଉପରେ କାହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନ ଥାଏ ଓ ଏହି କର୍ମ କେବଳ ଜନ୍ମ, ବ୍ୟାଧି, ଜରା ଓ ମୃତ୍ୟୁ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ହୋଇଥାଏ ।

ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ - ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରକାରର କର୍ମ ହେଉଛି ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ସେହିସବୁ କର୍ମ, ଅନୁଭୂତି ଓ ଗତିବିଧିକୁ ଦର୍ଶାଏ ଯାହାର ଛାପ ବ୍ୟକ୍ତିର ଚେତନାରେ ପଡି ତ ଯାଇଛି କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରି ନାହିଁ । ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ କରାଯାଇଥିବା ଏହି କର୍ମ କେଉଁଠାରେ ଫିକ୍ସ୍ ଡିପୋଜିଟ୍ ଭଳି ପଡି ରହିଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସବୁ ପରିପକ୍ୱ ହେବାପାଇଁ ସମୟ ଲାଗିବ । ତୁମେ ନିଜର ପୂର୍ବଜନ୍ମରେ ଯାହା କିଛି କରିଛ ସେ ସବୁ ତୁମର ଅବଚେତନ ମନରେ ଜମା ହୋଇ ରହେ । ଏଣୁ ଏହାକୁ ସଞ୍ଚିତ କର୍ମ କୁହାଯାଏ ।

ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମକୁ ନିଃଶେଷ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ନିୟତିକୁ ବଦଳା ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କର୍ମକୁ ବଦଳା ଯାଇପାରେ । ଯଦି ତୁମର ଅବଚେତନ ମନରେ କିଛି ସଂସ୍କାର ଅଛି ଆଉ ତୁମେ ଛାହୁଁଛ ସେସବୁ ଅଙ୍କୁରିତ ନହେଉ ତେବେ ତୁମେ ସେସବୁକୁ କାଢି ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ସର୍ତ୍ତ ଏତିକି ଯେ ତୁମକୁ ଏହାର ବିଧି ଜଣାଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତୁମେ ନିଜ ଅବଚେତନ ମନରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ସଂସ୍କାରକୁ ଅଦଳ-ବଦଳ କରି ପାରିବ, ନିଜ ଚେତନ ମନରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଉଥିବା କ୍ରିୟମାଣ କର୍ମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣି ପାରବ କିନ୍ତୁ ତୁମେ ସେହି ପ୍ରାରବ୍ଧ କର୍ମରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିପାରିବ ନାହିଁ ଯାହା ତୁମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ରୂପରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି । ଯଦି ତୁମେ ଏହି କର୍ମରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କର ତେବେ ଏହା ଦୁଇଗୁଣ ଶକ୍ତି ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବ ।

ଦୈବ କର୍ମ - ପଞ୍ଚମ ପ୍ରକାରର କର୍ମ ଦୈବ କର୍ମ ବା ପରମାର୍ଥ କର୍ମ, ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ଜୀବନରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା, ଦିବ୍ୟତା ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ବିକାଶ କରିବାର ପ୍ରୟାସ ।

ତୁମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ସାଧନା ଓ ଧ୍ୟାନ ଅଭ୍ୟାସ ଦୈବ କର୍ମ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଓ ଶାନ୍ତିର କାମନା ଓ ସେହି କାମନାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ସମସ୍ତ ଉଚିତ୍ ପ୍ରୟାସ ଦୈବ କର୍ମ ।

ସଂକ୍ଷେପରେ, ପ୍ରକୃତିର ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ବ୍ୟତୀତ କରିବାକୁ ପ୍ରାରମ୍ଭ କର୍ମ କୁହାଯାଏ । କରୁଣା, ସହୃଦୟତା ଓ ସହାନୁଭୂତି ପରି ସକାରାତ୍ମକ ଗୁଣର ବିକାଶ କରି ଅନ୍ୟର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପରୋପକାର ବା ସାମାଜିକ କର୍ମ । ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟର ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିଷ୍ଠାମ କର୍ମ । ନିଜର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପ୍ରୟୋଜନର ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବା ସକାମ କର୍ମ ।

ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର କର୍ମ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ

କର୍ମ ସହିତ ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧ, କର୍ମରେ ଆମର ଭୂମିକା କେବଳ ସକାମ, ନିଷ୍ଠାମ ଓ ପରୋପକାର ଭିତରେ ହିଁ ସୀମିତ । ମାନବ ବ୍ୟବହାରର ଏହି ତିନୋଟି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି - ମୁଁ, ତୁମେ ଓ ସମାଜ । ପ୍ରାରମ୍ଭ କର୍ମକୁ ତ ଶରୀରକୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡିବ । ସମୟ କ୍ରମେ ବାଳ ପାଚିବ, ଚର୍ମ ଲୋଳିତ ହେବ ।

ଦୈବ କର୍ମ ବା ପରମାର୍ଥ କର୍ମ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ଵାରା କରାଯାଇପାରିବ ଯିଏ ସ୍ଵୟଂକୁ ପରମତତ୍ତ୍ଵର ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ସମର୍ପିତ କରି ଦେଇଛି । ଏପରି ସ୍ଥିତିରେ ଭଗବାନ ତୁମ ଜୀବନର ସୂତ୍ରକୁ ନିଜ ହାତକୁ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି ଓ ତୁମକୁ ନିଜର ନିମିତ୍ତ କରି, ନିଜ ହାତର ବଂଶୀ କରି ନିଜ ମନ ପସନ୍ଦ ଧୁନ୍ ବଜାଇ ଥାଆନ୍ତି । ସବୁ ପ୍ରାନ୍ତସିନ୍ଧୁ ନିଜ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି, “ହେ ପ୍ରଭୁ, ମତେ ଆପଣଙ୍କର ଶାନ୍ତି ଓ ପ୍ରେମର ମାଧ୍ୟମ ହେବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।” ଏହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଯେବେ ସମର୍ପଣ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ନିଜ ଅହଂକାରର ବଶୀଭୂତ ଅଛ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ନିଜ କର୍ମର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ, ଯଥା ସକାମ, ନିଷ୍ଠାମ, ପରୋପକାରୀ, ତୁମେ ନିଜ ଅହଂକାର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ରୁହ । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ କୌଣସି ଅହଂକାର ନଥାଏ କାରଣ ତୁମେ ଜାଣି ନ ଥାଅ କି ତୁମର ପ୍ରାରମ୍ଭ କଣ ଓ ଏହାକୁ କିପରି ସମ୍ଭାଳି ହୁଏ । ଦୈବ କର୍ମରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅହଂକାର ନ ଥାଏ କାରଣ ଏଥିରେ ତୁମେ ନିଜେ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ନ ଥାଅ । ନାହଂ କର୍ତ୍ତା, ହରିଃ କର୍ତ୍ତା - ଇଶ୍ଵର ବା ଗୁରୁ ହିଁ କର୍ମର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ।

ଏହି ଚାରି ଦିନରେ ମୁଁ କର୍ମ ବିଷୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅହଂକାର ତଥା ସକାମ, ନିଷ୍ଟାମ ଏବଂ ପରୋପକାର କର୍ମର ପରିସୀମାରେ ଧ୍ୟାନ କେନ୍ଦ୍ରିତ କରିବାକୁ କହିବି । ଏହି ଚାରି ଜିନିଷକୁ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ତୁମେ ଜଣେ କର୍ମଯୋଗୀ ହୋଇଯିବ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଏହି ଚାରୋଟିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶୈଳୀରେ ସମ୍ଭାଳିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଯାଉ ସେତେବେଳେ ଆମେ ସଂସାରର କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବହୀନ ରହୁ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରକାର ନିରପେକ୍ଷ ଭାବ ବିକଶିତ କରିବା ସହଜ କାମ ନୁହେଁ କାରଣ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୋଇଥାଉ ।

ଥରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ, “ସ୍ଵାମୀଜୀ, ମୁଁ ଉଚ୍ଚ ରକ୍ତଚାପ ରୋଗରେ ପୀଡ଼ିତ ।” ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ଏହି ଉଚ୍ଚ ରକ୍ତଚାପର କାରଣ କଣ ? ଏହା କିପରି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେ କଥା ମନେ ଅଛି ?” ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ହଁ, ମୋର ମନେ ଅଛି । ପ୍ରାୟ ଛଅ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ନେଇଥିଲି । ଦିନେ ସକାଳେ ମୁଁ ଘରେ ତା ପିଇବା ସହିତ ଖବର କାଗଜ ପଢୁଥିଲି ଓ ଟିଭି ଦେଖୁଥିଲି । ମୋର ବୋହୂ, ଯିଏକି ସେ ଦିନ ସକାଳୁ କ୍ରୋଧିତ ଥିଲା, ସେହି କକ୍ଷରେ ଭାଙ୍ଗୁ୍ୟମ୍ କି୍ନରରେ ଘର ସଫା କରୁଥିଲା । ମୁଁ ତାକୁ ଗୁଣ୍ଡଗୁଣ୍ଡ ସ୍ଵରରେ କହିବାର ଶୁଣିଲି କି ମୋର ଶ୍ଵଶୁର ଦିନ ସାରା କୁକୁର ପରି ସୋଫା ଉପରେ ବସି ରହୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ବୋହୂକୁ କିଛି କହି ନ ଥିଲି କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ଶୁଣି ମତେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା ଓ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ହୃଦୟକୁ ବିଷ୍ଣ କରୁଛି । ଆଉ ମୁଁ ଜାଣିଛି କି ଏହା ମୋର ବ୍ୟାଧିର କାରଣ । ମୁଁ ଏହି ବ୍ୟାଧିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ କେଉଁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବି ?”

ମୁଁ କହିଲି, “ଅଭ୍ୟାସ କଥା ମୁଁ ପରେ କହିବି । ପ୍ରଥମେ ତୁମେ ମତେ ଜଣାଅ ଯେତେବେଳେ ତୁମ ବୋହୂ ତୁମକୁ କୁକୁର କହିଲା ତୁମ ମନରେ କେଉଁ ପ୍ରକାର କୁକୁରର ଦୃଶ୍ୟ ଆସିଲା ?” ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ, “ଏକ ରୋଗିଣୀ, ବୁଲା କୁକୁରର ଦୃଶ୍ୟ ।” ତା ପରେ ମୁଁ କହିଲି, “ତା ହେଲେ ତୁମ ରକ୍ତଚାପ ବୋହୂର କରୁକ୍ତି କାରଣରୁ ନୁହେଁ ବରଂ ସେହି ବୁଲା କୁକୁର କାରଣରୁ ଯାହାର ଛବିକୁ ତୁମେ ନିଜ ମନରେ ସାଇତି ରଖୁଛ ଓ ନିଜକୁ ତା ସହିତ ଚିହ୍ନଟ କରୁଛ ।” ସେ ପଚାରିଲେ,

“ସ୍ବାମୀଜୀ, ମୁଁ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ କଣ କରିବି ?” ମୁଁ କହିଲି, “ତୁମେ ନିଜକୁ କୁକୁର ବୋଲି ଭାବିପାର କିନ୍ତୁ ବୁଲା କୁକୁର ନୁହେଁ ବରଂ ନିଜକୁ ଜଣେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କ କୁକୁର ବୋଲି ଭାବ ଯିଏ ବାତାନୁକୁଳ ଘରେ ରହେ, ଯାହାକୁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଖାଇବାକୁ ମିଳିଯାଏ, ଯିଏ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହିତ ମଟର ଗାଡ଼ିରେ ବୁଲିବାକୁ ଯାଏ ଓ ଯାହାର ଜୀବନରେ କିଛି ଅଭାବ ନାହିଁ । ନିଜ ମନରେ ଏପରି ଭାବନା ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖ ଆଉ ସେହି ରୋଗିଣୀ ବୁଲା କୁକୁରର କଷ୍ଟନାକୁ କାଢ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅ ।” ମାସେ ପରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଫେରିଆସି କହିଲେ, “ସ୍ବାମୀଜୀ, ମୋର ଉଚ୍ଚ ରକ୍ତଚାପ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇଗଲା ।” ସେତେବେଳକୁ ମୁଁ ସେହି ଘଟଣା କଥା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲି । ସେ ମତେ ପୂର୍ବକଥା ମନେ ପକାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ପରାମର୍ଶକୁ ଅନୁସରଣ କଲି । ମୁଁ ଜଣେ ମେମ୍ ସାହେବଙ୍କର କୁକୁର ହୋଇଗଲି । ଆଉ ଏବେ ମୋର ଉଚ୍ଚ ରକ୍ତଚାପ ରୋଗ ନାହିଁ ।

କର୍ମ ଦ୍ବାରା ପ୍ରଭାବିତ ନ ହୋଇ ତା’ର ପ୍ରବାହରେ ପ୍ରବାହିତ ହେବା

ଏହି ଘଟଣା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା କୌଣସି ଉକ୍ତି ପ୍ରତି ଆମର ଅହଂକାରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ଏକ ଉଦାହରଣ । ଯାହା କିଛି ଆମ ଅହଂକାରକୁ ନକାରାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରଭାବିତ କରେ, ତାହା ଏପରି ଏକ ଛାପ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯାଏ ଯାହା ବନ୍ଧନକାରୀ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଯାହାକିଛି ଆମର ଅହଂକାରକୁ ରଚନାତ୍ମକ ଓ ସକାରାତ୍ମକ ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରଭାବିତ କରେ, ସେ ସବୁ ଏପରି କର୍ମ ହୋଇଥାଏ ଯାହା ଆମକୁ ଅହଂକାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରେ । ଏଣୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସତ୍ କର୍ମରେ ଜଡ଼ିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଭାରତର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପରମ୍ପରା ଧ୍ୟାନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସତ୍ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରିତ କରନ୍ତି । କର୍ମର ଅବଧାରଣାକୁ ବୁଝିବାକୁ, ଏହା ପ୍ରତି ସଜାଗତା ବିକଶିତ କରିବା ଓ ଏହାକୁ ସଠିକ୍ ଉପାୟରେ ସମ୍ପାଦିତ କରିବା ପାଇଁ ଧ୍ୟାନ ଏକ ସାଧନ ମାତ୍ର ।

ଉଚ୍ଚ ରକ୍ତଚାପ ରୋଗ ଭୋଗୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ବୋହୂର ଗୋଟିଏ ଉକ୍ତି ପାଇଁ ଏତେ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରୁଥିଲେ । ସେ ବୋହୂର କଥାରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଗଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଯଦି କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ମତେ ଗଧ ବୋଲି ସମୋଦୃତ କରେ ତେବେ ମୁଁ କହିବି, “ହଁ, ଠିକ୍ ତ ଅଛି, ମୁଁ ଗଧ କାରଣ ଗୋଟିଏ

ଗଧ ହିଁ ତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗଧକୁ ଚିହ୍ନିପାରେ ।” ମୁଁ ନା ତ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଚ୍ଛିତ୍ତ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ନା କେହି ମତେ ଗାଳି ଦେଲା ବୋଲି ଉଦାସ ହେବି । ମୁଁ ନିଜକୁ ବୁଝାଇବି, “ଠିକ୍ ଅଛି । ଯିଏ ମତେ ଗଧ ରୂପରେ ଦେଖୁଛି ତ ଦେଖୁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ମୁଁ ଗଧ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏପରି କଥାର ପ୍ରଭାବ କାହିଁକି ନିଜ ଜୀବନ ଉପରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଦେବି ? ଉଚ୍ଛିତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ବଶୀଭୂତ ହୋଇ ଏପରି କଥା କହୁଛି ଆଉ ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିବେକର ସହାୟତାରେ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବୁଝି ପାରୁଛି ।”

ସମସ୍ୟା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ତୁମେ କୌଣସି କ୍ରିୟା ଉପରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କର । ଯଦି ତୁମେ କୌଣସି କର୍ମକୁ ବୁଝି ସ୍ୱୀକାର କରିନିଅ, ସେ ସମୟରେ ସଦ୍‌ଭାବ ବଜାୟ ରହେ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ତୁମେ କର୍ମ ଉପରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବ୍ୟକ୍ତ କର ତେବେ ତ ସମସ୍ୟା ଉତ୍ପନ୍ନ ହିଁ ହେବ ।

ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ନିଜର ସ୍ୱଭାବ ଓ କର୍ମକୁ ସୁନିୟୋଜିତ କରିଥାଉ ସେତେବେଳେ ଆମେ ଜୀବନର ଧାରା ସହିତ ସହଜରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଚାଲୁ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ କର୍ମଯୋଗ କୁହାଯାଏ । ଶରୀର, ମନ ଓ ଅହଂକାର ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଅଚେତନ, ଅବଚେତନ ଓ ଚେତନ ସ୍ତରରେ ଯାହା ବି କର୍ମ କରୁ ସେ ସବୁ ମଧ୍ୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଳମେଳ ଓ ସୁସଙ୍ଗତି ରହେ ।

ଆମେ ଯେଉଁସବୁ ଅନୁଭବ ଓ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉ ସେସବୁରୁ କିଛି ନା କିଛି ଶିକ୍ଷା କରିପାରୁ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ଜୀବନର ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ଓ ସଂଘର୍ଷକୁ ସକାରାତ୍ମକ ରୂପରେ ସମ୍ମୁଖୀନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଯାଉ ସେତେବେଳେ ଏହା ଆମ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଏକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହୋଇଯାଏ । ଆମକୁ ଧର୍ମ ପାଳନ କରିବା ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଅଛି । ଏହାକୁ ବିରୁଦ୍ଧ କରିବା ନୁହେଁ । ଯଦି ତୁମେ ଧର୍ମର ଅନୁସରଣ କରୁଛ, ଜୀବନ-ଧାରା ସହଜରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଛି । ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ସଜାଗତା ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତାର ବିକାଶ କରୁଛ ତେବେ ତୁମେ ମୁକ୍ତ, ତୁମେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଯଦି ତୁମେ ନିଜ ଧର୍ମର ପାଳନ କରୁନାହିଁ, ନିଜ ଜ୍ଞାନର ଉପଯୋଗ କରୁନାହିଁ ତେବେ ତୁମ କର୍ମ ତୁମକୁ ବନ୍ଧନରେ ପକାଇବ ।

କର୍ମ ଫଳପ୍ରଦ ହୁଏ ଯେତେବେଳେ ଏହା ଧର୍ମ ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ ହୁଏ । ଏଣୁ କର୍ମକୁ ସୁନିୟୋଜିତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ମାନବ ଧର୍ମକୁ ଚିହ୍ନି । ମାନବ ଧର୍ମ

ଆମର ମୌଳିକ ଦାୟିତ୍ବ । ଯେବେ କର୍ମ ଧର୍ମ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ହୁଏ ସେବେ ଏହା ବଦଳିଯାଏ । ଏହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । କୌଣସି କର୍ମକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରୂପରେ କରିବା ପାଇଁ ଏହାକୁ ଧର୍ମ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଧର୍ମ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ କୌଣସି ପଦ୍ମ ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଷୟରେ କରାଯାଉ ନାହିଁ । ଧର୍ମ ଆମର ମୂଳ ଦାୟିତ୍ବ । କର୍ମକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ପ୍ରାଥମିକତା ଦିଅ, କର୍ମକୁ ନୁହେଁ । ନିଜକୁ ଦାୟିତ୍ବ ସହିତ ସଂଯୋଗ କର କାହିଁକି ନା ସେଠାରେ କର୍ମ ଓ ଧର୍ମର ସୁନ୍ଦର ସଂଯୋଗ ହୁଏ । ଏହି ସଂଯୋଗରେ ସବୁକିଛି ସ୍ବାଭାବିକ ରୂପରେ ହୁଏ । ରୂପରେଖା ଓ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯାଏ, କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଯାଏ । ଏହାର ପରିଣାମ ମଧ୍ୟ ସାମନାକୁ ଆସିଯାଏ ଓ ଜୀବନ ଚକ୍ର ଆଗକୁ ବଢ଼ିଚାଲେ ।

ତୁମେ ନିଜ ଘର ପରିବାରର ଯତ୍ନ ନିଅ, ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଠପଢ଼ା କଥା ବୁଝ, ଏ ସବୁକିଛି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବି କର । ଆପଣା ଭାବ ତୁମକୁ ନିଜ ପରିବାର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ସମସ୍ତ ଗତିବିଧି ପ୍ରତି ସଜାଗ ରଖେ । ଯଦି କେଉଁଠାରେ କିଛି ଭୁଲ-ଭଟକା ହୁଏ ତେବେ ତୁମେ ତୁରନ୍ତ କିଛି ନା କିଛି ପ୍ରତିକାର କର ଓ ଏପରି କରିବାକୁ ତୁମେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବରେ ମାନିଥାଅ । ଯଦି ପରିବାରର ଦୁଇଜଣ ସଦସ୍ୟ ପରସ୍ପର ସହିତ ଝଗଡ଼ା କରନ୍ତି ତେବେ ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଝଗଡ଼ା ନ କରିବାକୁ ବୁଝାଇ ଥାଅ । ଏପରି କରିବାକୁ ତୁମେ ନିଜର ଦାୟିତ୍ବ ଭାବରେ ବୁଝିଥାଅ । ଏହାକୁ ତୁମେ କର୍ମ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କର ନାହିଁ । କର୍ମ ଧର୍ମ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ । ଯେଉଁ କର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ସକାରାତ୍ମକ ଓ ରଚନାତ୍ମକ ପରିବେଶର ସୃଜନ ହୁଏ ତହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବକୁ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର କର୍ମ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବାର ଅଛି ।

ଯଦି ତୁମେ ଜୀବନରେ ନିଜ ଦ୍ଵାରା କରାଯାଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକୁ କର୍ମ ନୁହେଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବରେ ବୁଝିବା ଆରମ୍ଭ କର ତେବେ ତୁମକୁ ଜଣେ କର୍ମଯୋଗୀ କୁହାଯିବ । ଏଣୁ କର୍ମଯୋଗୀ ହେବା ପାଇଁ ନିଜ କର୍ମକୁ ସିଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା କିପରି ସମ୍ଭବ ହେବ ? ସେହି ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ ହୋଇ ଯିଏ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଫଳ ଦେଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ କେହି ବୃକ୍ଷ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଫଳ ତୋଳିଥାଏ ବା ପଥର ପକାଇ ଫଳକୁ ତୋଳିଥାଏ ବା ଫଳକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ବୃକ୍ଷକୁ କାଟି ଦେଇଥାଏ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବସ୍ଥାରେ ବୃକ୍ଷର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଫଳ ଦେବା ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରକୃତି ସବୁବେଳେ

ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରେ ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ କର୍ମର ଅନୁସରଣ କରେ । ପ୍ରକୃତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ ଭାବରେ ଦେଖେ କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ କର୍ମ କାରଣରୁ ସ୍ବୟଂକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଏ । ଯେତେବେଳେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ହୋଇଥାଏ ସେତେବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମାନ ଗୁରୁତ୍ବ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । କର୍ମଯୋଗୀ ହେବାର ସରଳ ଉପାୟ ହେଲା କର୍ମକୁ ଧର୍ମ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯଦି ସାଧନା ମାର୍ଗରେ ଯାଇ କର୍ମଯୋଗୀ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛ, ନିଜର ବିକ୍ଷିପ୍ତ ବୃତ୍ତିକୁ ଶାନ୍ତ କରି ପ୍ରଗତି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛ, ତେବେ ତୁମେ ମନର ଚାରି ଉପାଦାନ ସହିତ ବୁଝାମଣା କରିବା ଶିଖ । ଏଥିରେ ତୁମକୁ ଅହଂକାର ସହିତ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବୁଝାମଣା କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅହଂକାର ଅନ୍ତିମ ଅବରୋଧ । ଅହଂକାର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କଷ୍ଟ ଦିଏ କାରଣ ଏହା ଆମକୁ ସ୍ବୟଂ ପ୍ରତି ସଜାଗ କରାଏ । ଏହା ଆମକୁ ଆମର ନାମ, ଯଶ, ପଦ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରତି ସଚେତନ କରାଏ । ଏହା ଆମକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସ୍ବ-କେନ୍ଦ୍ରିତ କରିଦିଏ ଓ ଏହି ଅହଂକାର ଆମକୁ କର୍ମ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ କରିଦିଏ ଓ ଆମକୁ ଧର୍ମରୁ ବିମୁଖ କରିଦିଏ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ କର୍ମକୁ ଦାୟିତ୍ବ ବଦଳରେ ବୋଝ ଭାବୁ । ଆଉ ଏହି ଅହଂକାର ଲଜ୍ଜା ଓ କାମନା ଦ୍ବାରା ପ୍ରତିପାଳିତ ହୁଏ ।

ଅହଂକାରକୁ ସମ୍ବଳିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ନିଜ ସହିତ ବୁଝାମଣା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କାରଣ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଅହଂ ଭାବନା ରହିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ପରିବେଶ ସହିତ ତୁମର କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଚାଲୁ ରହିବ, ଅନ୍ୟ ସହିତ ସଂଘର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଚାଲିବ । ତୁମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ମନର ନିକାରାତ୍ମକ ବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ହିଁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହେବ । ତୁମେ ଅନ୍ୟର ବକ୍ତବ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିବ ଓ ତା'ଠାରୁ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିବ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅହଂକାର ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେବ ନାହିଁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝାମଣା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଯେତେବେଳେ ଅହଂକାର ରହେ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ବୁଝାମଣା ସହଜରେ ହୋଇଯାଏ ଓ କର୍ମ କର୍ମଯୋଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଏ ।

ମାନବ ଧର୍ମକୁ ପାଳନ କରିଚାଲ, ଅହଂକାରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଉଠାଇବାକୁ ଦିଅ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟର ପରିସ୍ଥିତି, ଚିନ୍ତନ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କର ଓ ନିଜର

ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଯେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛ ସେହିପରି ଅନ୍ୟର ଉତ୍ଥାନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟାସରତ ହୁଅ । ଏହା କର୍ମଯୋଗୀର ଲକ୍ଷଣ । କର୍ମଯୋଗ ଏକ ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ନିଜର ଚରିତ୍ରକୁ ବିଶେଷପରହିତ ଓ ପରିଷ୍କୃତ କରିପାରିବା ।

ଯେତେବେଳେ ଆମେ କର୍ମକୁ ଯୋଗ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁ ସେତେବେଳେ ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ଏକ କ୍ଷମତାକୁ ବୁଝାଏ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଆମେ ମନ ଓ ଅହଂକାର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ନ ହୋଇ ନିଜର ଜୀବନ ଯାତ୍ରାକୁ ସହଜ ଓ ସୁଗମତା ସହିତ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ସାଙ୍ଗରେ ନିଜ କର୍ମକୁ ସକାରାତ୍ମକ, ସୃଜନାତ୍ମକ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁ । ଏହା ହିଁ କର୍ମଯୋଗର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ।

ସ୍ବାମୀ ନିରଞ୍ଜନାନନ୍ଦଙ୍କର ଜନ୍ମ ଛତିଶଗଡ଼ର ରାଜନାନ୍ଦଗାଁଓରେ ୧୯୬୦ ମସିହାରେ ହୋଇଥିଲା । ଜନ୍ମରୁ ତାଙ୍କର ଜୀବନର ଦିଶା ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କ ଦ୍ବାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଚାରି ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ ଗୁରୁଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ରହିବା ପାଇଁ ବିହାର ଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆସିଲେ, ଯେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କର ଗୁରୁ ଯୋଗ ନିଦ୍ରା ମାଧ୍ୟମରେ ତାଙ୍କୁ ଯୋଗ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମର ଗହନ ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ୧୯୭୧ ମସିହାରେ ସେ ଦଶନାମୀ ସନ୍ନ୍ୟାସ ପରମ୍ପରାରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ । ତତ୍ପରେ ୧୧ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା କରି ସେ ଅନେକ କଳାରେ ଦକ୍ଷତା ଅର୍ଜନ କଲେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତିର ସମ୍ପର୍କରେ ରହି ସେସବୁ ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ କଲେ ଓ ଯୁରୋପ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାରେ ଅନେକ ସତ୍ୟାନନ୍ଦ ଯୋଗ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ଆଶ୍ରମ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।

୧୯୮୩ ମସିହାରେ ଗୁରୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ସେ ଫେରିଆସି ବିହାର ଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଶିବାନନ୍ଦ ମଠ ଓ ଯୋଗ ଶୋଧ ସଂସ୍ଥାନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସଞ୍ଚାଳନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇଗଲେ । ୧୯୯୦ ମସିହାରେ ସେ ପରମହଂସ-ପରମ୍ପରାରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ ଓ ୧୯୯୫ରେ ସ୍ବାମୀ ସତ୍ୟାନନ୍ଦଜୀଙ୍କର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ରୂପରେ ତାଙ୍କର ଅଭିଷେକ କରାଗଲା । ୧୯୯୪ ମସିହାରେ ସେ ବିଶ୍ବର ପ୍ରଥମ ଯୋଗ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ବିହାର ଯୋଗ ଭାରତୀ ଓ ୨୦୦୦ ମସିହାରେ ଯୋଗ ପବ୍ଲିକେଶନ ଟ୍ରଷ୍ଟର ସ୍ଥାପନା କଲେ । ୧୯୯୫ ମସିହାରେ ସେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଏକ ବୃହତ୍ ଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ, ବାଳ ଯୋଗମିତ୍ର ମଣ୍ଡଳର ଶୁଭାରମ୍ଭ କରିଲେ । ମୁଙ୍ଗେରରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ସେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ବର ସାଧକମାନଙ୍କର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରୁଥିବା କାରଣରୁ ବହୁମାତ୍ରାରେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । ୨୦୦୯ରେ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଜୀବନର ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ।

ସ୍ବାମୀ ନିରଞ୍ଜନାନନ୍ଦ ଯୋଗ ଦର୍ଶନ, ଅଭ୍ୟାସ ଏବଂ ଜୀବନ ଶୈଳୀର ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଓ ବୋଧଗମ୍ୟତା ରଖନ୍ତି । ସେ ଯୋଗ, ତନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଉପନିଷଦ ଉପରେ ଅନେକ ପ୍ରାମାଣିକ ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଣେତା ମଧ୍ୟ । ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଅବିଚୀନ ପରମ୍ପରାର ସୁନ୍ଦର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ କରି ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଙ୍ଗେରରେ ନିଜ ଗୁରୁଙ୍କର ମିଶନକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଂଲଗ୍ନ ଅଛନ୍ତି ।

‘କର୍ମ ମାନବ ପ୍ରକୃତିର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଏହା ଏପରି ଏକ ଜିନିଷ ଯାହା ସହଜ ଓ ସ୍ବାଭାବିକ ରୂପରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୁଏ ଓ ଦେଖାଯାଏ ତ ଆମର ସମସ୍ତ ଜୀବନ କର୍ମର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅତିରିକ୍ତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ସମଗ୍ର ସୃଷ୍ଟି କର୍ମର ସାକ୍ଷାତ୍ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ କର୍ମର ବୀଜ ଦୈବୀ ଇଚ୍ଛା ଦ୍ବାରା ଆରୋପିତ କରାଯାଇଛି ।’

୨୦୦୯ ମସିହାରୁ ସ୍ବାମୀ ନିରଞ୍ଜାନାନନ୍ଦ ସରସ୍ବତୀଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ପ୍ରାରମ୍ଭ ହେଲା । ମୁଙ୍ଗେରରେ ଯୋଗଦୃଷ୍ଟି ସତ୍ସଙ୍ଗ ଶୃଙ୍ଖଳା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଯୋଗର ବିଭିନ୍ନ ପାର୍ଶ୍ବ ପ୍ରତି ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ଏହି ନୂତନ ଜୀବନଶୈଳୀର ଏକ ଅଙ୍ଗ ।

କର୍ମ ଓ କର୍ମଯୋଗ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କ ଦ୍ବାରା ଫେବୃଆରୀ ୨୦୧୦ରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସତ୍ସଙ୍ଗର ବିଷୟ ଥିଲା । ଏହି ପ୍ରବୋଧକ ସତ୍ସଙ୍ଗ ଏହି ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ ବିଷୟକୁ ଏକ ନୂତନ ପରିପେକ୍ଷରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ସହିତ ଉକ୍ତ ଜୀବନ ଯାପନର ସରଳ ମାର୍ଗ ପ୍ରଣୟ କରିଛି । ଏହି ସତ୍ସଙ୍ଗ ସ୍ବାମୀଜୀଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଶୈଳୀର ଅନୁପମ ଉଦାହରଣ, ଯେଉଁଥିରେ ବିଷୟର ସୈଦ୍ଧାନ୍ତିକ ପାର୍ଶ୍ବ ସହିତ ବ୍ୟବହାରିକ ପାର୍ଶ୍ବର ସରସ, ସୁବୋଧ ସମିଶ୍ରଣ ରହିଛି ।

